

HELSINGFORS.

VÄGVISARE FÖR RESANDE

OCH

HISTORISK-STATISTISK ÖFVERSIGT.

MED PLANKARTA.

L. Edlund

HELSINGFORS.

HUFVUDSTADSBLADETS TRYCKERI, 1876.

G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

Föreliggande handbok var ursprungligen afsedd att utgöra endast en ny upplaga af det arbete i samma syfte, som för tio år sedan utkom, redigeradt af E. O. Edlund. Detta är orsaken hvarför i bokens förra del, „vägvisaren för resande“, åtskilliga upplysningar äro, ofta ordagrant, intagna från det nämnda äldre arbetet.

Den nuvarande utg. fann sig dock föranlåten att anordna vägvisaren efter en alldeles annan plan, i afsigt att sålunda kunna i stället för en samling enstaka notiser lemna en så vidt möjligt fullständig och sammanhängande beskrifning öfver staden och dess omgifningar. I följd af denna förändrade anordning hafva åtskilliga notiser, som ingingo i den förra handboken (t. ex. om assurancesbolag, tryckerier m. m.), här uteslutits, medan deremot en mängd alldeles nya upplysningar tillkommit, särskildt rörande universitetets byggnader och samlingar.

Den andra afdelningen af boken, den „historisk-statistiska öfversigten“, följer ock hr Edlunds arbete tätt i spåren för tiden före 1808; åtskilliga ändringar ha dock äfven här blifvit vidtagna. Deremot är öfversigten af stadens utveckling sedan den blef hufvudstad alldeles omskrifven och väsentligen omändrad till hela sin plan, i det de flesta statistiska enskildheterna blifvit förflyttade till tabeller som bifogats i slutet, en anordning hvilken medgifvit på samma gång en större fullständighet och en lättare öfversigt.

Till alla de personer, hvilka välvilligt gått utg. till handa med upplysningar och meddelanden, anhåller han härmed att få uttala sin tacksamhet och erkänsla.

Helsingfors i Augusti 1876.

Valfrid Vasonius.

Innehåll.

1. Vägvisare för Resande.

	Sid.
Första stadsdelen och universitetet	1—17
Andra stadsdelen och teatrarna	17—23
Fjerde—sjunde stadsdelen	23—25
Tredje stadsdelen och Brunnsparken	26—29
Åttonde stadsdelen (Skatudden)	29—30
Stadens omgifningar åt landsidan	30—33
„ „ „ sjösidan	33—36
Sveaborg	36—48

2. Historisk-statistisk öfversigt.

„Gammelstaden“	1—17
Tiden 1642—1808	18—36
Helsingfors som hufvudstad	36—51
Satistiska tabeller	52—71

Anvisningar och adresser.

(Sidtalen inom parentes hänföra sig till „vägvisaren för resande“).

Hoteller:

Societetshuset, Salutorget 11.

Kleinehs hôtel, Salutorget 9.

Hôtel Vilhelmsbad, Vilhelmsg. 11 (Jernvägstorget).

Hôtel de Post, Mikaelsg. 21.

Hôtel Helsingfors, Heleneg. 3.

Dessutom rum för resande, Berggatan 4 och Glogatan 8.

Restaurationer och kaféer:

Inom staden: i ofvan nämnda hoteller och i

Nya teatern.

Café Parisien, Alexandersg. 52.

„*Kapellet*“, i Esplanaden.

Café Vinter, Alexandersg. 12.

Tiljanders konditori, Salutorget 5.

Catanis konditori, N. Esplanadg. 31, m. fl.

Utom staden (**musik** utföres sommartid flere aftnar i veckan):

Brunnshuset i Brunnsparken (s. 28. — Öppet sommartid).

Kaisaniemi (s. 17).

Hesperia (Tölö nya värdshus, s. 32).

Alppaviljongen i Tölö park (s. 33. — Öppen sommartid).

Hyrkuskar finnas att tillgå å alla torg och på flere andra ställen i staden. För dem gäller nedanstående taxa, enligt hvilken på ett åkdon få färdas två fullvuxna personer, samt minderåriga barn och snygga effekter, som i åkdonet få rum.

a. *Pris efter afstånd:*

Enkel färd från en plats till en annan söder om tullarna 50 *mk*.

Likadan färd efter afstigning och högst $\frac{1}{4}$ timmes uppe-

håll, äfvenledes . . . . . 50 „

	<i>Fmy. på</i>
Till begravningsplatserna och Lappviks sjukhus . . .	— 75.
„ Sveaborg (vintertid)	1: —
„ Broholmen, samt villorna Arkadia, Hagasund och Fjellidal	— 50.
„ Tölö nya vårdshus och villorna vid chausséerna ända t. o. m. sockerbruket och tändsticksfabriken . .	— 60.
„ längre bort belägna villor och Tölö park . . .	— 75.
„ villorna på Sörnäs samt stationshuset derstädes .	1: —
„ Gammelstaden samt Mejlsans och Hoplaks . . .	2: —
För återfärd inom $\frac{1}{4}$ timme från ställen utom staden betalas half lega.	

b. Pris efter tid (inom staden och dess område):

En timmes oafbruten åkning	2: —
„ „ åkning med afstigningar	1: 50.
Hel dag af tolf timmar	10: —
Half „ „ sex „	6: —

För tiden mellan kl. 12 midnatt och 6 morg. betalas dubbel lega.

För täckt åkdon: 20 % förhöjning af legan.

För afhemtning, då hyrkusk är bestäld eller eftersänd: 10 penni utöfver legan.

En timmes väntning: 80 p.

Fullständig taxa bör finnas lätt tillgänglig i hvarje åkdon. — Requisition till en viss tid bör göras skriftligen; är hyrkusk bestäld för återfärd, kan betalningen för framfärden emellertid innehållas.

Vid bantågens ankomst utdelas af en poliskonstapel nummerbrickor, efter hvilka resande ega att uppropa hyrskuskarne. **Roddare** finnas att tillgå vid södra hamnen och vid Sandviken. Då de flesta af de ställen, hvilka i deras taxa upptagas, äfven stå i annan snabbare kommunikation med staden, nämna vi blott priset på färder till fartyg, liggande: i södra hamnen 40 p. för en person och 12 p. för hvarje person derutöfver; i norra hamnen och på redde resp. 80 och 20 p. För återresa inom $\frac{1}{2}$ timme: hälften af denna lega. Barn under 10 år betala hälften af hvad taxan upptager.

På viss tid af 3—12 timmar betalas: 1) för hvarje timme af hela tiden: 40 penni, och dessutom: 2) för hvarje timme då rodd eller segling pågår 40 p. samt 4 p. för hvarje person. **Ångslupar** och mindre ångbåtar afgå:

Från södra hamnen till *Brunnsparken* och *Sveaborg*, dagen om.

Från norra hamnen till de närmaste holmarne och *Sörnäs*, *Arabia*, *Brändö*, *Turholm* och *Degerö*, flere gånger dagligen (s. 33).

Från Kaisaniemi till *Hesperia* och *Tölö park* om eftermiddagarna.

Från södra hamnen till *Bobäck* och *Sundsberg* vid Esboviken flere gånger dagligen (s. 35).

Postkontoret, Nikolaig. 6, öppet för mottagning af försändelser kl. 9—12 f. m. och $\frac{1}{2}6$ — $\frac{1}{2}7$ e. m., för utlemnande af bref m. m. 9—12 f. m., 4—6 e. m. (helgdagar 8—9 f. m.). — Vid *jernvägen* är postexpedition öppen 1 timme före hvarje bantågs afgång. — Brefflådor af *mörk* färg finnas spridda i alla delar af staden. De tömmas kl. $\frac{1}{2}8$ f. m., 4 och $\frac{1}{2}7$ e. m. **Stadsposten** har lådor af *ljusröd* färg, hvilka tömmas kl. 8 f. m., 12 midd. (utom söndagar), samt 4 e. m. Frimärken och brefkort å 10 p. å stadens apotek. Expedition Anneg. 13.

Telegrafén, Alexandersg. 52, öppen dygnet om.

Middagstimmen signaleras hvarje dag från astronomiska observatorium genom nedfällandet af en några minuter förut upphissad svart kula. I samma ögonblick aflossas ett skott.

Banker:

Finlands Bank, Senatshuset, s. ö. flygeln, öppen kl. 10—2 (vexelkontoret till 1).

Föreningsbanken i Finland, Riddarhuset, nedra botten till venster, öppen 10—2; lördagar 10—1.

Nordiska Aktiebanken för handel och industri, *Helsingfors filial*, Alexandersg. 16, öppen 10—3.

Finlands Statskontor, Senatshuset, östra flygeln, 1 tr. upp, öppet 11—2.

Finlands hypoteksförening, Riddarhuset, nedra botten till höger, öppen 10—2.

Vexelkontor för utländskt mynt, F. L. Heimberger, Unionsg. 32; öppet kl. 9—2, 5—7. •

Pass viseras å poliskammaren i Stadshuset, nedra botten, kl. $\frac{1}{2}$ 12—2.

Teatrar:

Nya teatern (s. 20), representationer på svenska fyra dagar i veckan (sönd., månd., onsd., fred.). Biljettkontoret öppet spektakeldagar 9— $\frac{1}{2}$ 3 (sön- och helgedagar 9—10), och från 4 e. m.; öfriga dagar från 12— $\frac{1}{2}$ 3. Vid förköp före representationsdagarna erlägges för hvarje biljett 10 % utöfver priset.

Arkadia-teatern (s. 23), sång- och talpjeser på finska tre dagar i veckan (vanligen sönd., tisd., torsd.). Biljettförsäljning spektakeldagarna 10— $\frac{1}{2}$ 3 i Tilgmanns kontor (N. Esplanadg. 39) och från 4 e. m. i teatern. Förköp med 10 % förhöjning på förstnämnda ställe kl. 10—3.

Samlingar och museer:

Universitetets se s. 5—16, 18. — På andra än der upptagna tider kunna samlingarna äfven beses på tillsägelse hos vederbörande vaktmästare, hvilka bo i bottenvåningen af universitetets bygnader.

Konstföreningens galleri, s. 26.

Museum för konstindustri, s. 12.

Badanstalter:

Ulrikasborgs sim- och badhus öppet endast under sommarmånaderna.

Vilhelmsbad, Vilhelmsgatan 11.

Badanstalten vid Brunnsgatan 8.

Marie badhus, Mariegatan 13.

Langéens badhus, vid långa bron.

Andra adresser och anvisningar, som möjligen kunna behövas, erhållas ur den årligen utkommande „Adresskalender för Helsingfors stad“.

---

1. VÄGVISARE FÖR RESANDE.

Vid inloppet i Helsingfors' södra hamn riktar sig blicken företrädesvis mot norra stranden af den samma. Åt denna sida äro nämligen ej blott de ståtligaste af husen vid sjelfva hamnen belägna, utan man varsnar äfven bakom dessa flere bygnader af än mer monumental karaktär. Också är det i denna del af staden som de flesta och största af hufvudstadens offentliga bygnader befinna sig.

På det till hamnen stötande „salutorget“ ser man Helsingfors' enda offentliga monument „den lilla, tyvärr af intet formbehag förhöjda obelisk“, af rödslipad granit, upprest till minne af kejsarinnan Alexandra Feodorovnas landstigning derstädes den 10 juni 1833. — Af byggnaderna vid hamnen märkas societetshuset, det vackra huset n:o 7 (nu mera tillhörande kommerserådet v. Frenckell) och ytterst i öster

Kejsertliga palatset. Ursprungligen en privat byggnad, tillhörig kommerserådet Heidenstrauch, blef det samma enligt nådigt förordnande af den 19 maj 1837 inlöst af finska statsverket, samt derefter å nyo inredt och delvis tillbyggt. Det innehåller, utom rum för hans majestät kejsaren, kejsarinnan och deras svit samt bönekapell, äfven rikssalen, dit ständerna vid landtdagens öppnande och avslutande sammankallas. I palatset finnas i olika rum taflor af flere inhemska målare, såsom Werner Holmberg, Ferd. v. Wright och Victoria Åberg (2 af hvarje) samt af Alexandra Froste-

rus-Såltin, Munsterhjelm, v. Becker, Lindholm och Kleineh; dessutom bilder från orientaliska kriget af Svertschkoff.

Från hamnen och salutorget leda trenne korta gator upp till senatstorget, hvilket kan kallas hufvudstadens medelpunkt, om ej i afseende å läget, så likvisst med afseende å de bygnader, hvaraf det samma omgifves.

På torgets norra sida stiger man på en kolossal trappa af granit upp till den 61 fot öfver hafvet belägna terrass, der stadens förnämsta tempel, *Nikolatkyrkan* reser sig. Kyrkans grundform är det likarmade grekiska korset, bygnadsstilen rénaissance och utrymmet beräknadt för 2—3000 personer; dess mellersta höga torn synes 6 mil ut på hafvet och tjänar sjöfarande till kännemärke. Kyrkan har ett orgelverk om 54 stämmor och gasbelysning samt kan den kalla årstiden uppvärmas. Altartaflan, målad af ryske hofmålaren Neff, föreställer Kristi grafläggning. Kyrkan uppbygdes med statsmedel och skänktes åt församlingen, samt åtnjuter till sitt underhåll ett årligt statsanslag af 500 tunnor spanmål. — Grundläggningen af detta tempel skedde med stora högtidligheter 1830 vid en af luterska kyrkans sekularfester. Den 25 juni nämnda år firade äfven Finland minnet af Augsburgiska bekännelsens 300-åriga tillvaro. I Helsingfors begicks denna årsdag med högtidlig gudstjänst i stadens dåvarande enda luterska, nuvarande Gamla kyrkan på Kampen. Senatens ledamöter, civila tjänstemannakårer, presterskap, skollärare, stadens äldste m. fl. samlades i senatshuset och aftågade i procession till kyrkan. Efter gudstjensten tågade processionen till den utsedda platsen för det nya templet. Stiftets biskop, d:r Molander, höll ett tal och gaf till känna, att en kyrka här skulle uppföras, hvilken komme att bära namn efter den helige Nikolaus. Derefter lades grundstenen, i hvilken en låda in-

fogades, innehållande ett exemplar af alla mynt i guld, silver och platina, som det året blifvit slagna i Ryssland, samt medaljen öfver Kejsar Nikolais kröning. Lådan inmurades af biskopen samt de öfriga närvarande höge embetsmännen. — Vid grundläggningen antogs, att kyrkan redan efter några år kunde blifva färdig till begagnande. Dess bygnad räckte dock inemot 22 år. Vid universitetets jubelfest 1840 var den så till vida fulländad, att den kunde provisoriskt inredas och promotionerna här förrättas. Fullt färdig blef den dock först 1852, då den söndagen Sexagesima den 15 febr. af framl. biskop Ottelin högtidligen invigdes, och åt församlingen öfverlemnades.

Den storartade utsigten från kyrkans torn bör icke försummas af den som vill på en gång erhålla en överblick af Helsingfors och dess omgifningar.

Kyrkobetjeningen bor i den östra af de två s. k. „paviljonger“, som vetta åt senatstorget.

I samma kvarter som kyrkan finnas äfven åt Nikolai-gatan tvenne bygnader, af hvilka den ena inrymmer generalguvernements-kansliet, den andra posten. Bakom den sistnämnde vidtager en öppen plats som hittills burit namnet Narinken och utgjort försäljningsplats för gamla kläder o. dyl.; nu mera är dock annan plats dertill upplåten, ty här skall uppföras Finlands banks nya hus.

På senatstorgets östra sida är *Senatshuset* beläget. Det utgör en af de betydligaste bygnader Helsingfors har att uppvisa och innesluter ett helt kvarter af 186 alnars längd och 140 alnars bredd. Här finnas lokaler för senatens alla departement och expeditioner äfvensom för åtskilliga centrala embetsverk, för Nylands länestyrelse (södra flygeln åt Alexandersgatan) samt tills vidare äfven för Finlands bank (i sydöstra hörnet).

I hufvudbyggnaden en trappa upp märkes senatens plenisal med den kejserliga tronen; här och i de båda departementens plenisalar (i samma våning) finnas ock porträtt i kroppsstorlek af kejsarne Alexander I, Nikolai I och Alexander II. I förmaket till senatens plenisal är den af Ekman målade taflan öfver Borgå landtdag uppställd och i ett rum tillhörande ekonomiedepartementet finner man porträtt af de forne finske generalguvernörerna Barclay de Tolly, Steven-Stenheil, Zakrevsky, Menschikoff, Berg och Rokasovsky.

Östra flygeln (åt Riddaregatan) innehåller bl. a. lokaler för senatens tryckeri, Finlands statskontor och (i nordöstra hörnet med ingång från gården)

Finska statsarkivet. Stommen till detta arkivs äldre afdelning utgöres af en samling jordeböcker, landsböcker, o. a. handlingar och räkenskaper, som angå Finland, afträdde, på grund af art. 12. i Fredrikshamniska freden, från svenska publika arkiv och belysande Finlands historia från 1265—1807. Sedermera har arkivet blifvit riktadt genom en betydlig mängd föräringar och inköp, hvaribland endast må nämnas: 1. från justitieministerii-arkivet i Moskva öfver 600 band handlingar för tiden 1316—1798, angående hufvudsakligast Viborgs län eller gamla Finland, äfvensom hela Finland under tiderna för den ryska ockupationen åren 1713—1721 och 1742—1743. 2. Grönbladska samlingen, inköpt till arkivet för 3,000 mark och utgörande mest afskrifter af historiska handlingar från nordtyska och främmande arkiv, belysande Finlands historia under 16. och 17. århundradena. 3. Vaaranen'ska samlingen, afskrifter från Moskovska utrikes-ministerii arkiv och svenska riksarkivet, inlöst för 2,000 *Rub.* 4. Gottlundska samlingen, omkring 5,000 historiska handlingar, mest original af högt

värde och företrädesvis från klubbekrigets och stora ofredens tider, inlöst för 20,000 *Tmf.* 5. Bomanssonska samlingen, till arkivet förärad af nuvarande arkivarien, dr Bomansson och innehållande handlingar speciellt rörande Gezeliska tidehvarfvet.

I det nyare arkivet förvaras de offentliga handlingarna och räkenskaperna efter år 1809. Finlands statsakter, såsom landtdagsbeslut m. m. finnas der äfven i original. — Arkivet är öppet alla söcknedagar kl. 11—2 p. d.

Södra sidan af senatstorget upptages till större delen af privata hus, med undantag af *Stadshuset*, som här är beläget. Här äro lokaler för stadens magistrat, rådhusrätt, arkiv och drätselkontor, polis-, auktions- och tullkammare; dock har behovet af större utrymme för dessa inrättningar redan gjort sig ganska kämbart.

Fjerde sidan af torget, den vestra, upptages af *Universitetets hufvudbyggnad*, uppförd, efter ritning af Engel, i tre våningar, oberäknadt en bottenvåning. Från den stora trappan åt torget inträder man i den prydliga, husets hela höjd genomgående vestibulen, prydd af Sjöstrands fris „Väinämöinsens sång“. På nedra botten leda tre massiva dubbeldörrar in till den två våningar höga, i halfcirkelform uppförda solennitetssalen. Dessa dörrar äro liksom den i salen befintliga katedern samt den kolossala bysten af Alexander I med dess granitfot räddade undan branden i Åbo 1827 och sedermera hitförda. På nedra botten finnas för öfrigt åt venster fysisk-matematiska lärosalen och fysikaliska kabinetet, med maskiner, apparater och instrument för att åskådliggöra fysikens läror (öppet för allmänheten torsdagar kl. 11—12 f. m.); åt höger ryska biblioteket, innehållande omkring 30,000 band rysk och polsk litteratur. Till denna samling erhåller universitetet gratis ett

exemplar af alla i Ryssland på nämnda språk tryckta böcker. — Biblioteket är under läseterminerna öppet alla söcknedagar kl. $\frac{1}{2}11$ — $\frac{1}{2}12$ f. m.

I våningen en trappa upp har man till venster konsistorii sessionsrum med byster i marmor af drottning Kristina och kejsar Alexander I samt porträtt i kroppsstorlek af de tre kejsarne Alexander I, Nikolai I och Alexander II, de båda senare aftagna den tid de voro universitetets kanslerer, vidare rektorskansliet och fakulteternas sessionsrum med byster af Alexander II, grefve Alex. Armfelt, Porthan och Castrén samt porträtt af de minnesvärde bland högskolans forne pro- och vicekanslerer samt lärare. Till höger i samma våning finnas juridiska, teologiska och historisk-filologiska lärosalarna, likaledes med porträtt af forne lärare (Calonius, Castrén, Wallin, Lönnrot, Schaudman m. fl.) samt *mynt- och medalj-kabinettet*. Detta, hvilket efter Åbo brand egde i behåll 2,297 stycken mynt, dem man lyckats ur gruset uppgräfvat, men hvaraf naturligtvis ganska många voro af elden illa skadade, har sedermera vunnit en anseelig tillväxt, dels genom inköp (bl. a. af professor Anders Blads samling), dels genom betydliga gåfvor af enskilda, främst konsul Böning i Reval, som skänkt 2,000 mynt, prof. Holmboe i Norge som gifvit 603 mynt, finska litteratursällskapet (1,335 mynt och medaljer) och preussiske kammarherren baron Bathor Simolin som förärat en högst dyrbar samling mynt och medaljer (omkring 900 st.), till stor del i ädla metaller. Dessutom hafva de talrika fynd, som tid efter annan gjorts i Finlands mark, till större delen blifvit universitetet till inlösen hembjudna, och dessa hafva ofta innehållit ganska rara mynt. Slutligen må nämnas att kabinettet af sin dåvarande kansler, nu mera kejsar Alexander II fått emottaga en dyrbar gåfva i „Lipperts

daktyliotek“, 3,149 aftryck af gemmer tillika med en tryckt beskrifning öfver de samma. — I följd af dessa gåfvor eger kabinettet nu en rik samling mynt och medaljer från äldre och nyare tider och från jordens flesta länder. — Kabinettet är öppet torsdagar kl. 11—12 f. m.

Öfversta våningen upptages af *naturhistoriska* (zoologiska och botaniska) *museum*. Den finska afdelningen af denna samling är särdeles rikhaltig och sammanbragt till stor del genom biträde af sällskapet „pro fauna et flora fennica“, som med denna afdelning allt fortfarande införlifvar sina samlingar. För öfrigt har äfven detta museum hågkommits med betydliga gåfvor och riktats medels inköp af större samlingar; i synnerhet gäller detta om insektsamlingen, till hvilken bl. a. år 1855 för 8,000 rub. s:r inlöstes presidenten grefve K. G. Mannerheims stora coleopter-samling i nära 100,000 exemplar, en af vår tids rikaste samlingar af detta slag. Andra insektsamlingar hafva förärats af inspektören för fiskerierna Holmberg (inmot 20,000 exx.), adjunkten Sahlberg, prof. Mäklin m. fl. En snäcksamling, förut tillhörig hr Hägerblom i Stockholm, inlöstes omkring 1833 för 3,000 riksdaler banko, och en dylik om inmot 5,000 exx. är skänkt af kofferdikaptenen Lindholm.

De betydligaste gåfvor de botaniska samlingarna fått emottaga bestå i de herbarier, som hit testamenterats af statsrådet Hassar i S:t Petersburg (12,000 species) och verkl. statsrådet Chr. Steven i Simferopol (20,000 arter och ett anseeligt botaniskt bibliotek).

Museum är öppet för allmänheten onsdagar kl. 12—1 på dagen. Dess lokaler äro sålunda fördelade, att man i norra korridoren har till höger botaniska museum samt den systematiska insektsamlingen och zoologiska museets

bibliotek (innehållande bl. a. äfven Mannerheims vetenskapliga brevexling), till venster åter samlingen af däggdjur, fiskar och reptilier, samt en samling kranier till begagnande vid föreläsningar. Bland däggdjuren må märkas en ovanligt stor isbjörn, tre elgar samt två bisonoxar, den ena amerikansk, den andra (större) europeisk, skänkt af h. m. kejsaren. Åt söder åter finner man i första salen några däggdjur, som icke fått plats bland de andra (sjölejon o. dyl.), vidare den finska insektsamlingen samt stråldjur, snäckor och krustaceer. Likaledes finnas här en liten elefant, en nilkrokodil (skänkt af khediven i Egypten), en amerikansk alligator m. m. Samlingen af lägre djur, förvarade i sprit, är uppställd i preparationsrummet bakom denna sal. I ännu en sal på denna sida har man den systematiska (allmänna) fogelsamlingen (den finska fogelsamlingen finnes icke här, utan i det s. k. Bonsdorffska museum, se längre fram). Af denna vackra samling må framhållas exemplar af strutsar från flere verldsdelar, en stor samling hönsfoglar (fasaner m. m.), öfver hundra arter papegojor, 150 arter kolibri, de flesta kända arter af paradisfogeln, m. fl. vackra fogelslag. — I samma sal förvaras äfven äggsamlingen.

På samma tomt som universitetets hufvudbyggnad, hvilken vi sålunda genomvandrat, finnes ock (åt Fabiansgatan) gymnastikbyggnaden med en större och en mindre sal. Norr om hufvudbyggnaden åter äro i kvarteret vester om Nikolaikyrkan tvenne andra äfven till universitetet hörande hus belägna. Det större af dessa innehåller

Universitets-biblioteket. Fasaden till denna vackra byggnad, äfvenledes utförd efter ritning af Engel, vetter åt Unionsgatan. Inkommen i vestibulen har man till venster uppgången till utlånings- och arbetsrummen (belägna ofvanom vestibulen och läsrummet), till höger bibliotekets läs-

rum, der löpande årgångar af talrika tidskrifter, encyklopedier m. m. finnas tillgängliga och der sådana böcker hvilka icke utlånas få begagnas. I läsrummet finnas upphängda porträtt af tre bibliotekarier, Porthan, G. I. Hartman och F. W. Pipping.

Midt framför ingången till vestibulen är dörren till stora salen, i hvars midt står Walter Runebergs marmorgrupp „Apollo och Marsyas“ (tillhörig Konstföreningen). I södra salen finner man uppställda gipsaftryck af Laokoon-gruppen, Apollo di Belvedere och Diana med hinden, i norra salen åter kolossala bröstbilder af Shakespeare, Franzén, Runeberg och Beethoven.

Dessa tre salar gå genom hela bygnaden, och ega alla två gallerier uppburna af pelarrader. Bokförrådet är sålunda fördeladt, att i stora salen äro uppställda encyklopedi, litteraturhistoria, pedagogik och filosofi (på nedra botten) juridik (mellersta galleriet) och språkvetenskap (öfverst); södra salen: matematik och naturvetenskap (nederst), geografi och allmän historia (mellersta galleriet) samt specialhistoria (öfverst); norra salen innehåller teologi, medicin och tidskrifter. — Dessutom finnas tvenne mindre salar i en våning hvardera, belägna åt vester ofvanom hvarandra; af dessa innehåller den nedre skönlitteratur, den öfre „Fennica“, i Finland utkomna skrifter. Det här förvarade ansevärd bokförrådet (det kan skattas till minst 120,000 volymer) har nästan helt och hållet blifvit samladt sedan universitetets hitflyttning. Af Åbo akademis bibliotek, hvilket, hufvudsakligen genom Porthans outtröttliga ansträngningar och gåfvor, hade ökats så att det 1827 bestod af omkring 40,000 volymer, kunde endast 830 volymer räddas undan den härjande branden. Denna stora förödelse väckte dock så allmänt och lifligt deltagande både i eget land, i Ryssland,

Sverige och utlandet, att talrika och värdefulla gåfvor kommo biblioteket till del, och inom fem år hade det åter vuxit till samma volymantal som före branden. Af regeringen öfverläts till en början det nyss förut bildade offentliga biblioteket i Helsingfors (3,947 volymer), hvilket förnämli-gast utgjordes af Calonii boksamling. Från universitetet i Moskva anlände 3,236 volymer. År 1829 inköptes kol-legiirådet Hennings utvalda bibliotek (3,130 voll.), som innehöll de bästa arbeten, äfven dyrbara planschverk, inom den nyare naturvetenskapliga litteraturen. Några år derefter inlöstes verkl. statsrådet Rehmanns bibliotek (öfver 2,800 voll.), innehållande arbeten i medicin, kemi och mineralogi. Den till volymantalet största tillväxten fick biblioteket 1833 genom föräringen af flygeladjutanten Alexandroffs 24,000 band starka boksamling af blandadt innehåll. Hithörande böcker äro mest af äldre datum från 16., 17. och 18. sek-len, hvaribland en betydande mängd teologiska. År 1837 inlöstes ryska ministerns i Stockholm van Suchtelens rika samling af disputationer från Upsala, Lund och Åbo, och år 1841 grefve Rehbinders bibliotek, som var af högt värde; det innehöll många dyrbara planschverk, huf-vudsakligen resebeskrifningar, memoirer och geografiska ar-beten. Vidare fick biblioteket utvälja de skrifter det ej förut egde ur friherre A. Reuterholms bibliotek, som an-lände hit 1846; derigenom vanns en tillväxt af omkring 3,000 volymer, till det mesta smärre svenska broskyrer o. dyl. Slutligen må nämnas den dyrbara samling af äldre finsk litteratur, som kom biblioteket till del genom den märk-värdige bonden och bokvännen Matts Pohtos samlarefit.

Af universitetets höga kanslerer har biblioteket tid efter annan hågkommit med gåfvor af dyrbarare plansch-verk o. dyl. På officiel väg erhålles ett exemplar af alla

inhemska skrifter som utkomma samt likaledes ett ex. af i Ryssland tryckta arbeten på andra språk än ryska och polska. Slutligen förkofras biblioteket årligen genom inköp och genom utbyte af akademisk litteratur med andra universitet.

Biblioteket hålles öppet för utlåning under läseterminerna alla helgfria dagar, under ferierna onsdagar och lördagar kl. 11—2, med undantag af tiden 15 juni—15 juli då det är stängdt. Böcker utlånas endast åt kända personer, obekanta böra prestera borgen af någon känd i staden bosatt person. Utlånade böcker få ej utan skildt tillstånd föras från staden. Skönlitteratur, dyrbarare arbeten och „fennica“ utlånas ej, utan få begagnas i läsrummet, som är öppet samma tider som biblioteket samt den ljusare årstiden äfven kl. 4—6 e. m. — Vid samma tider är biblioteket äfven tillgängligt för besökande på tillsägelse hos vaktmästaren. Gallerierna få ej af besökande beträdas, ej heller böcker från hyllorna uttagas.

Den andra byggnaden i detta kvarter, med fasad och ingång åt Fabiansgatan, innehåller i nedre våningen anatomisalen och farmaceutiska laboratorium, i öfre våningen fysiologiska laboratorium samt anatomiska och osteologiska museum, detta sistnämnda särdeles rikhaltigt. Det dyrbaraste föremålet i denna samling är ett nästan fullständigt skelett af den för omkring 100 år sedan alldeles utgångna hvalarten *Rhytina Stelleri*. Detta museum är till större delen tillkommet genom f. d. anatomieprofessorn, statsrådet E. J. Bonsdorffs nitiska bedrifvande, hvilket äfven i än högre grad gäller ett annat med detta förenadt museum, som äfven därför erhållit benämningen Bonsdorffska museum och här förvaras skildt uppstaldt. Det innehåller en rik samling finska foglar och flugor, de förre till stor del på ett utmärkt sätt konserverade af M. v. Wright. — Alla de nu nämnda samlingarna äro öppna lördagar kl. 1—2 e. m.

Ännu återstår att omnämna en närbelägen byggnad som tillhör universitetet, nämligen dess ståtliga kemiska laboratoriihus. Det är beläget norr om senatshuset med fasad åt Nikolaigatan, och uppfördes 1866—1869 för en kostnad af omkring en half million mark. Af de fyra våningarna upptagas de två nedre af laboratoriet och det dertill hörande vackra auditoriet. Våningen 2 trappor upp innehåller prefektens (kemie-professorns) boställsvåning samt universitetets mineralie-kabinett, grundadt genom grefve Steinheils efterlemnade mineralie-samling, som inköptes för 15,000 rubel banko assignationer, och sedermera förökadt dels genom inköp, dels genom gåfvor, bland hvilka senare är att nämnas den af kommerserådet Löwenstimm i S:t Petersburg, bestående af ett större antal diamanter, ädla stear och äkta perlor. — Kabinettet är öppet onsdagar och lördagar kl. 12—1 e. m.

I samma våning är äfven tills vidare lokal beredd för ett konstindustrielt museum (öppet för besökande onsdagar och lördagar kl. 12—2 mot en afgift af 50 penni, samt söndagar samma tid för 25 penni). — Denna helt unga samling tillhör nu mera föreningen för konstfliten i Finland och större delen deraf är utvald och, för penningar insamlade genom gåfvor af enskilda personer, uppköpt vid verldsutställningen i Wien. Den innehåller, utom en mängd föremål, karakteristiska för olika tiders produktion, äfven icke få artiklar af ett betydande artistiskt värde. — Oberäknadt dessa artiklar från Wien har samlingen äfven från flere håll fått emottaga en mängd värderika gåfvor.

Tre trappor upp är en gemensam ingång till ytterligare tvenne af universitetets samlingar, nämligen skulptursamlingen och *Historisk-etnografiska museum*. Med det af Porthan grundlagda myntkabinettet, som förvarades vid uni-

versitetsbiblioteket i Åbo, voro äfven „några ålderdomsmärken“ förenade, hvilka jemte större delen af den icke obetydliga myntsamlingen förgingos i Åbo brand 1827. Efter universitetets flyttning till Helsingfors uppstod snart åter ett „mynt- och konstkabinett“, som snabbt tillväxte genom särskilda föräringar. Det „etnografiska museet“ skildes från myntkabinettet i april 1849 under särskild vård, men erhöll först genom H. J. Holmberg, som 1856—62 handhade denna vård, sin första vetenskapliga fördelning, hvori någon förändring senare icke vidtagits. År 1871 öfverflyttades de etnografiska samlingarna från sin trånga lokal i norra korridoren och nordöstra hörnrummet af universitetshusets tredje, öfversta våning till sin n. v. lokal, der de under namn af „Historisk-etnografiskt museum“ erhöllo sin förhandenvarande uppställning genom försorg af d:r K. E. F. Ignatius. Då äfven denna lokal redan är alltför otillräcklig att inrymma de talrika tillskott, som i synnerhet efter Finska Fornminnesföreningens stiftelse år 1870 strömma till museet, har en vetenskaplig och periodenlig uppställning tills vidare icke kunnat genomföras. På grund af den osystematiska uppställningen har äfven en tryckt vägledning för besökande härtills blifvit ett ouppfylldt önskningsmål.

Samlingarna äro fördelade på en utländsk och en finsk afdelning, af hvilka den förra omfattar de två främsta rummen, den senare deremot är sammanträngd i en större sal.

Förrummet, som tillika utgör genomgångsrum till skulptursamlingen, tjänar såsom arbetsrum och bibliotek för museet, hvarjemte här de afrikanska samlingarna äro uppställda. Största delen af dessa utgöres af egyptiska och nubiska expositionsartiklar från verldsutställningen i Paris

1867, och är till museet förärad af vice-konungen i Egypten. Den här uppställda sarkofagen utvaldes af prof. Wallin i Alexandria, och hitfördes 1860 af marinlöjtnanten Devienne. Den har inneslutit mumien af en öfversteprest vid Ammontemplet Anchefenamon från 26. dynastins tider (678—527 f. Kr. f.) och är beskrifven af egyptologen Lieblein i Kristiania. I skåpet midt emot sarkofagen ses gipsaftryck af tvenne egyptiska grafstenar, den ena från 12. dynastin (2268—2108 f. Kr. f.), den andra från 13. dynastins dagar (2108—1656 f. Kr. f.). På väggarne af detta och följande rum ses prof af alfresco-målningar från finska medeltidskyrkor.

Vestra salen omfattar utländska etnografiska föremål från Europa, Asien, Amerika och Australien. Af stort etnografiskt värde är en samling af drägter, vapen, kärl, skulpturarbeten i skiffer, ben och trä, pipor, kalendrar, masker, båtmodeller o. s. v. af tlinkiter, konjager, aleuter m. fl. folkstammar i f. d. ryska Amerika. Denna samling förärades till museet af amiral Etholén 1847. Betydande äro jemväl de kinesiska och japanesiska samlingarna. Bland de förra märkes en praktfull guldbroderad „baldakin“ af rödt siden, hvilken torde tillhört den kejserliga tronen. Den är inköpt och förärad af general-majoren frih. Silfverhjelm.

Södra salen inrymmer den finska afdelningen, i hvilken de olika tidsperioderna i afseende å uppställningen icke äro nog tydligt åtskilda. I de höga skåpen emellan fönstren, hvilka uppbära etnografiska figurer från Finlands olika landskap, samt i pulpetskåpen under de samma förvaras omkring 800 redskap från Finlands stenålder, rät- och hålmejslar, yxor af olika typer, hammaryxor, klubbor, knifvar, spjut- och pilspetsar. I de långa på golfvet uppställda pulpeterna förvaras en mängd förhistoriska fynd dels

från Finland, dels från den finsk-ugriska norden i allmänhet. I vitrinen n:o 1 förvaras i Finland funna föremål från bronsåldern; i n:o 5 och 6 fynd från den äldre jernåldern; i 7 och 8 yngre jernålders-fynd från Åland; i 9—16 samt 29—32 större eller mindre fynd från yngre jernåldern på Finlands fastland; i 25—28 fynd från yngre jernåldern i Ingermanland, Novgorodska, Tverska och Jaroslavska guvernementen; i n:o 21 diverse färglagda gipsaftryck från stenåldern i ryska Karelen samt den altaïuralska bronsåldern; i 22—24 fynd från ett graffält vid Kamafloden i guvernementet Vjatka.

Finlands katolska tid är representerad bl. a. genom en mängd i trä skulpterade helgonbilder och altarskåp, ett antependium från trettonde seklet, rökelsekar, vapen m. m., hvarjemte en mängd afbildningar af kyrkor och föremål från denna tid är uppsatt i en tafvelställning på golvet. En afbildning i naturlig storlek af S. Henriks grafvård i Nousis är väl värd uppmärksamhet. Bland föremål från tiden efter reformationen märkas en mängd runstafvar, ett tiotal exemplar af kantele, ett par antependier, glas-målningar, några jernrustningar från finska kyrkor, fanor, vapen, fynd från finska slagfält o. s. v. Museet är för öfrigt i besittning af många mer eller mindre betydande föremål, hvilka till följd af bristande utrymme icke kunnat framläggas.

Museet är öppet onsdagar kl. 1—2 e. m.

Skulptursamlingen är uppställd i tvenne salar midt emot historisk-etnografiska museet. Denna samling är grundlagd först år 1871; den innefattar nu inalles 69 nummer gipsafgjutningar af antika konstverk. Öfver dessa arbeten finner den besökande förträfflig vägledning i en af prof. C. G. Estlander uppgjord katalog, som får köpas på

stället (pris 75 penni). — Samlingen är öppen onsdagar och lördagar kl. 1—2 e. m.

I sammanhang med detta gipsmuseum må nämnas att i vestibulen till laboratorii-bygnaden stå uppställda tvenne kolossala statyer af Sjöstrand, föreställande Kullervo och Ilmarinen.

Följer man Regeringsgatan mellan laboratoriet och senatshuset så träffar man omedelbart bakom den sistnämnda bygnaden

Finlands riddarhus. Uppfördt i venetiansk stil efter ritning af arkitekten Th. Chiewitz, med fasad åt söder, prydd af Finlands och dess landskaps vapen. Nedre våningen inrymmer lokaler för föreningsbanken och hypoteksföreningen, den öfre åter innehåller bland annat den praktfulla riddarsalen, hvars väggar prydas af alla finska grefliga, friherrliga och adliga ätters vapensköldar, och som vid de tre senaste landtdagarna utgjort ridderskapets och adelns plenisal. I förrummet till denna sal finnes den af Ekman målade taflan öfver 1863 års landtdags öppnande i Helsingfors af kejsar Alexander II.

Den del af staden, hvilken ligger norr och nordost från senats- och riddarhuset, kallas i dagligt tal vanligen Kronohagen. Den är delvis bebyggd med ganska stora stenhus och allt flere sådana resa sig här för hvarje år. Ju längre man emellertid kommer upp i denna stadsdel, dess mindre och ålderdomligare bli bygnaderna, så att man, då man hunnit nordliga spetsen deraf, träffar t. o. m. kojor med torftak. Några offentliga bygnader af större betydelse innesluter denna stadsdel icke; men en promenad lönar det väl mödan att företaga längs den med träd planterade norra kajen. Den vackra utsigt man här njuter öfver stadens norra hamn och der belägna holmar har man

äfven, utvidgad också åt andra håll, i fall man fortsätter vägen öfver det med en skuggig square försedda Elisabets-torg samt vidare, längs de oregelbundna Vinkel- och Kristiansgatorna eller den ännu i sitt vardande befintliga Brobergs-kajen, söker sig fram till

Broberget. Denna plats egde fordom den sorgliga utmärkelsen att vara stadens afrättsplats, men befriades derifrån, då man efter freden i Åbo begynte här uppföra fästningsverk. Härifrån gick äfven i äldre tider „långa bron“ i sned riktning öfver sundet till Broholmen. — På detta berg har man ett ganska fullständigt panorama öfver Helsingfors, i det man härifrån ej blott varsnar en stor del af stadens offentliga byggnader, utan ock kan öfverblicka de norr om Tölö-viken befintliga industriella anläggningarna och i nordost lastageplatsen vid Sörnäs.

Om man från Broberget nedstiger åt vester till Unionsgatan, ser man på andra sidan om denna gata en vidsträckt och inbjudande park. I officiel stil heter denna park „allmänna promenaden“, men kallas i dagligt tal alltid „Kaisaniemi park“ eller helt enkelt **Katsaniemi**. Egentligen tillkommer detta namn endast ett inom parken befintligt värds-hus, beläget på parkområdets nordligaste udde, tätt invid jernvägen, hvars storartade bank nu genomskär Tölö-viken. Ställets namn härleder sig från demoiselle Katarina Wahl-lund, en på sin tid ansedd värds-husidkerska, hvilken 1836 mot vissa frihetsår uppförde de härvarande byggnaderna och der öppnade restauration. Frihetsåren gingo ut om hösten 1854, då Kaisaniemi tillföll staden, som nu är dess egare och mot arrende öfverlätit det åt nuvarande innehafvarin-nan. Parken är anlagd af staden och fulländades 1837; den utgör för stadsboarne en mycket omtyckt promenad under den vackra årstiden, då äfven värds-huset räknar sina

flesta besökande. — På en kulle icke långt från värdshuset anträffas ett obearbetadt gråstensblock med en hemlighetsfull inskrift och omgifvet af lefvande häckar. Platsen kallas frimurarens graf och utgör en vård öfver major Granatenhjelm, född den 1 maj 1708 och död den 13 dec. 1784 samt här begrafven. Om hans karakter och lefnad erhållas åtskilliga upplysningar ur den romantiserade berättelsen „Frimurarens Fosterson“, tryckt i Helsingfors 1864, ur hvilken äfven flere notiser om Helsingfors för hundra år sedan kunna inhemtas.

Inom parken finnes för öfrigt magnetiska och meteorologiska observatorium (nära ingången från Unionsgatan) och liksåledes (i parkens norra del) universitetets **botaniska trädgård** jemte boningshus för prefekten (professorn i botanik) och betydliga orangeribyggnader för odlingen af exotiska växter. Dessa växthus äro för allmänheten tillgängliga helgfria tisdagar och fredagar kl. 11—1, sön- och helgdagar kl. 10—1.

Om man åter längs Unionsgatan begifver sig inåt staden, så inträder man snart mellan tvenne stora kvarter, hvilka till större delen upptagas af sjukhus. Allmänna sjukhuset upptager kvarteret mellan Elisabets- och Fredsgatorna; det innehåller tvenne större byggnader, hvaraf fordom den ena inrymde universitetets kliniska institut, den andra Nylands läns lasarett. Numera äro dock dessa anstalter, i dagligt tal kallade nya och gamla klinikum, sammanslagna till en enda, hvilken står under ledning af en styrelse, der generaldirektören för medicinalverket är ordförande och medicinska fakultetens professorer ledamöter och tillika föreståndare för hvar sin afdelning. Sjukhuset bör enligt stat hafva 350 sängar och mottager efter utrymme och föreståndarnes bepröfvande sjuka från alla delar af landet; fattiga erhålla friplats efter utrymme.

I kvarteret på andra sidan Unionsgatan (norr om biblioteket) är ryska militärhospitalet beläget. Till det samma hör nu mera den lilla grekiska kyrka, som är belägen norr om Nikolaikyrkan och hvilken fordom, innan den nya grekiska kyrkan blef färdig, var den enda för härvarande bekännare af denna tro.

Fortsätta vi vägen längs universitetet tillbaka till salutorget, så nå vi ingången till esplanaderna, en anläggning som utgör en af Helsingfors förnämsta prydnader. Dessa breda planteringar sträcka sig till en början från salutorget åt vester, åtskiljande från hvarandra tvenne stadsdelar, den andra i norr och den tredje i söder. Dessa stadsdelar hafva, hvad bygnadssättet beträffar, hvardera sitt skilda skaplynne. I den förra uppenbarar sig må hända tydligast, att Helsingfors är en ung stad och hastigt utvecklats sig, ty det är icke ovanligt att på samma tomt få se låga envåningsbyggnader af trä, kvarlevor från den anspråkslösa småstadstiden, och bredvid, eller mestadels bakom dem inne på gårdarna högresta stenhus. Detta är förhållandet till och med vid stadens mest trafikerade gata, Norra Esplanadgatan, der dock redan en stor del af gårdarna äfven mot gatan är bebyggd med stenhus. — Tredje stadsdelen åter representerar vida mera oblandadt ett mellanstadium i stadens utveckling; stenhusen äro här vida färre, men tvåvånings-trähus högst talrika.

I den första afdelningen af esplanaden (från torget räknadt) finnes ett schweitzeri, vanligen benämndt „Kapellet“; i de följande serveras på flere ställen mineralvatten i stånd eller vid små vagnar. — Offentliga byggnader finnas ej vid Esplanadgatorna med undantag af generalguvernörs-huset (S. Esplanadg. 6). Deremot ligger i fonden af esplanaderna den vackra

Nya teatern. Den uppfördes med understöd af statsmedel åren 1858—1860 af ett aktiebolag efter ritning af arkitekten Chiewitz, för en kostnad af öfver 400,000 mark; innehöll då tre logerader, 754 sittplatser, utom en kejsarlig loge, och 100 stående platser. Den invigdes med ett amatörsspektakel den 28 november och följande dagar 1860, men nedbrann till hela sitt inre natten mot den 8 maj 1863. Derefter blef teatern med betydliga kostnader å nyo uppförd och till sin inredning förändrad enligt ritning och förslag af arkitekten Benoît i St. Petersburg. Den blef dervid till längd och höjd något utvidgad och eger nu fyra logerader och mera än 800 platser. En af ett garantibolag uppehållen stående teatertrupp ger här under månaderna september — maj representationer fyra gånger i veckan, hvarvid såväl tal- som sångpjeser uppföras. — God restauration och kafé finnas äfven.

På andra sidan teatern taga esplanaderna en annan riktning, åt nordvest, och denna del af dem är betydligt mindre bred än den förra. Vid de långsmed de samma löpande östra och vestra Henriksgatorna hafva flere stora och vackra stenhus de senaste åren rest sig, bl. a. må nämnas ryska gymnasiets hus i hörnet åt Andreægatan. Ett stycke längre fram möter man i hörnet af östra Henriks- och Alexandersgatorna det hus som „fosterlandet gifvit åt sitt hopp“:

Studenthuset. Planen att för studentkårens gemensamma behof uppföra en egen bygnad uppkom redan på 1850-talet och tog sitt första steg till förverkligande den 13 mars 1858, då studentkåren beslöt sätta denna plan i verket och tillsatte en komité för dess utförande. Sedermera samlades ifrigt i alla delar af landet penningar för detta ändamål genom litterära soiréer, sällskapsspektakel,

lotterier m. m. Tvenne „tolfvor“ af studentsångare gjorde 1858 och 1861 rundresor kring landet för samma ändamål. Under de år på 1860-talet, då fosterlandet trycktes af allmän nöd, afstannade insamlingarna till större delen. Men sedan bygnadsfrågan efter åtskilliga vexlingar skridit derhän, att ritning af H. Dalström år 1868 var uppgjord och förarbetena påbörjade, vidtogo insamlingarna å nyo för att hopbrunga den summa som ännu erfordrades. En tredje „tolfva“ utsändes 1869 och under detta och följande år insamlades öfver 45,000 mark, och uppgick sålunda den summa, som genom gåfvor och insamlingar kommit företaget till godo, till öfver 150,000 mark. Den 26 november 1870, på årsdagen af universitetets öppnande på nytt efter stora ofreden, invigdes studenthuset högtidligen. Det hade då kostat inemot 250,000 mark; men härtill kommo ännu år 1871 åtskilliga fulländningsarbeten och åren 1873—1874 rappning och yttre dekorering, så att hela kostnaden för huset stiger till 283,934 mark 54 penni.

Studenthuset innehåller tvenne våningar, utom en subasementsvåning åt gården, der en större möteslokal, ekonomens rum och restaurationens kök äro förlagda. Från vestibulen i första våningen inkommer man i den stora, rymliga festsalen, som går genom båda våningarna. Långväggarna bestå af tvenne rader arkader, hvilkas dörrar kunna uppvikas och sålunda lemna bekvämt tillträde till de på sidorna belägna lokalerna i nedra våningen, medan man från arkaderna i den öfra kan öfverblicka lifvet nere i salen. Denna anordning gör att studenthuset vid större festligheter kan inrymma flera personer än någon annan lokal i Helsingfors. — Salens fond prydes af gipsmodellen till Runebergs „Apollo och Marsyas“.

Lokalerna på bägge sidor om stora salen äro sålunda fördelade att i nedre våningen till höger är restauration och biljard (tillgängliga blott för studentkårens medlemmar), till venster åter möteslokaler. I dessa sistnämnda finnas porträtt och byster af åtskilliga universitetslärare, (bl. a. Franzén, Runeberg, Snellman, Cygnæus, Topelius, Ahlqvist, Koskinen), hvilka tillhöra de studentafdelningar, som här samlas till möten.

I öfre våningen är den vackra musiksalen belägen samt till höger derifrån Akademiska läseföreningens lokal, en stor sal och ett mindre rum samt ett „konversationsrum“. Föreningen håller för sina deltagare tillgängliga alla inhemska och öfver femtio utländska tidningar och tidskrifter, dessutom encyklopediska arbeten och nyare litteratur af allmänt intresse.

På andra sidan i öfre lokalen har Studentbiblioteket sin lokal. Det är bildadt af de forna studentafdelningarnas boksamlingar, hvilka då afdelningarna 1852 upplöstes fördelades på de skilda fakulteterna, men några år senare sammanslogos till ett enda bibliotek. Det innehåller nu inemot 20,000 volymer och förökas årligen genom inköp för omkring 3,000 *Frk*; dessutom hitlemnas de tidskrifter och böcker som legat framme på läseföreningen. Biblioteket är, liksom läseföreningen, tillgängligt blott för medlemmar af universitetet; det hålles öppet för utlåning under läseterminerna hvarje dag i veckan kl. 1—2 e. m.

Följer man esplanaderna vidare ifrån Studenthuset, når man snart slutet af egentliga staden åt denna sida. Här äro belägna midt emot hvarandra den s. k. Åbokasernen (för ryska garnisonen) och gasverket, hvarmed en mekanisk verkstad äfven är förenad. Strax bakom kaserne

Arkadia-teatern, så benämnd efter den villa, Arkadia, på hvars mark den är belägen. Denna teater är vida äldre än den „Nya“, ty det var just för denna den måste vika från den plats den fordom innehade, något öster om den der Nya teatern nu reser sig. Det gamla Thaliatempellet inköptes, då det nya byggdes, af ett bolag som flyttade det samma ut till dess nuvarande plats, hvarest teatern dock undergick åtskilliga förändringar och ombyggnader. Den invigdes med ett amatörsspektakel den 20, 21 och 23 januari 1862, och erbjuder nu sittplatser för 5—600 personer. Efter att i vaxling ha tjänat till scen för flere olika skådespelarsällskap, är den nu mera, genom öfvergång i ett annat bolags ego, tillförsäkrad den unga finska talscenen och operan.

Uti den andra stadsdelen, rundt omkring hvilken vi nu på vår vandring från Kaisaniemi passerat, ha vi ännu att märka *jernvägens stationshus* och öfriga byggnader (mekanisk verkstad m. m.), belägna norr och öster om gasverket. Dessa byggnader, liksom det stora, ehuru ännu ej fullt planerade jernvägstorget, äro belägna i den del af staden, som i dagligt tal ofta benämnes Gloet eller af äldre personer Glostrand. Denna benämning härrör af Gloviken, hvilken från Tölöviken intränger åt söder och i forna dagar var vida längre än nu. Det är således på botten af denna igengrundade vik som en stor del af andra stadsdelen är bygd.

Stadsdelen på andra sidan om esplanaden, den fjerde, har ock sitt skilda namn, den kallas nämligen Kampen; dock har den sålunda benämnda trakten icke alldeles samma gränser som stadsdelen, ty söder om Andreægatan är man icke mera på Kampen.

Genom denna del af staden leder vägen ut till stadens begravningsplatser, belägna invid de från hafvet inträngande Lappviken och Gräsviken. På vägen hit ut passerar man, vid Lappviksgatan, förbi en bygnad uppförd för fruntimmersföreningens barnhem, men för närvarande disponerad af några bland stadens folkskolor. Längre fram vid samma gata finnas flere byggnader uppförda enkom för att bereda arbetare tillgång till billiga och sunda bostäder.

Den luterska begravningsplatsen har i senaste tid, genom att skötseln af grafvarne till stor del öfverlåtits åt skicklige trädgårdsmästare, erhållit ett vackert utseende och förtjenar väl att besökas, så väl härför som äfven för de vårdar öfver många bland fosterlandets ädlaste söner man här träffar. Bland sådana nämna vi dem öfver Castrén, Gabriel Rein, M. v. Wright, Karl Collan; äfven den genialiske Frithiof Raa har af konstens vänner här erhållit en minnesvård. Mellan denna kyrkogård och den grekisk-katolska församlingens leder vägen ut till Lappviks sjukhus, kuranstalt för sinnessjuka, den enda större anstalt af detta slag, som Finland eger.

Återvända vi till den norr om nya teatern belägna Skilnaden, så leder derifrån utom esplanaderna ännu en större trädbevuxen gata nämligen Boulevarden. Följer man denna nedåt Sandviken, så har man innan kort till höger en grön promenadplats, der dock åtskilliga qvarstående grafvårdar utvisa platsens forna bestämmelse. Den har nämligen förr användts till kyrkogård. I öfre ändan af denna plats, åt Andreægatan till, är stadens andra luterska kyrka „Gamla kyrkan“ belägen. Den är af trä och uppfördes 1826 för omkring 1,500 personer, har gasbelysning, värmeledning och en altartaffla af Ekman, föreställande huru Kristus välsignar barnen.

Boulevarden leder ner till Sandvikstorget, invid hvilket polytekniska skolans nya byggnad är uppförd. Dessutom har vid samma torg finska gardet sitt hospital. Den kringliggande trakten kallas, äfven den, ofta „Sandviken“.

På södra sidan om Boulevarden vidtager femte stadsdelen, hvilken äfven benämnes „Nystaden“. Denna stadsdel bär jemte den fjerde, sjette och sjunde officiellt, i byggnadsordningen, namnet „förstäderna“ i motsats till de öfriga, som utgöra „egentliga staden“; och ehuru det dagliga lifvet icke vet af denna åtskilnad, kan man dock icke neka att den samma i så måtto är berättigad, att de nämnda stadsdelarna mer än de öfriga ännu hafva förstadskarakter. Vi ha därför icke heller några anmärkningsvärda offentliga byggnader o. dyl. att här omnämna.

I än högre grad än fjerde och femte stadsdelarna göra den sjette och sjunde skäl för sagda benämning, ty här äro icke ens alla trakter ännu reglerade i enlighet med den nyss stadfästade planen. De esplanader, som begynna vid Skilnaden och sedermera fortsättas ända ut till hafvet, finnas ännu icke annat än på papperet (om ock trädplanteringar på sina ställen redan förefinnas) och flere bland gatorna äro ännu oplanerade. Utan tvifvel komma dock de ännu så ringaktade „Rödbergen“ (så kallas dessa trakter oftast) att i en framtid kunna uppvisa många vackra partier. Förnämsta märkvärdigheten i dessa stadsdelar är Sandvikens skeppsdocka, den enda dylika inrättning i vårt land och afsedd för äfven de största i Östersjön navigerande fartyg. Med skeppsdockan äro tillika en mekanisk verkstad och ett varf förenade.

Om vi efter denna vandring genom stadens yttre delar återvända åt södra hamnen till, så ha vi dervid att

passera genom tredje stadsdelen, hvars allmänna karakter vi redan angifvit. Den är för öfrigt den enda stadsdel, hvilken icke af forna naturförhållanden erhållit något särskildt namn, liksom Kronohagen, Kampen o. s. v. I medelpunkten af den samma ligger Kaserntorget, så benämndt efter gardesbataljonens vackra kasern som upptager kvarteret söder om torget. I nordvestra hörnet af samma torg ligger stadens folkskolehus.

Vid Unionsgatan i huset N:o 20 två trappor upp har *Finska Konstföreningen* för närvarande sin lokal. En permanent utställning eger der rum af föreningen tillhöriga konstalster, hvilka äro tillgängliga onsdagar och lördagar kl. 12—2 e. m. mot en afgift af 25 penni. Vårtiden hvarje år har föreningen dessutom en särskild exposition af inlemnade arbeten. Kataloger, så väl öfver föreningens samlingar som öfver de årliga expositionerna, finnas dervid att tillgå.

Från södra hamnen leda tvenne vägar till den för stadens trefnad så viktiga Brunnsparken. Den ena af dessa vägar går utmed hamnen; den vanprydes ännu af en rad magasiner, hvilken dock enligt den nya stadsplanen kommer att lemna rum för en esplanad. Vid slutet af denna ligger ett skeppsvarf, hvilket dock på senare tider varit ganska litet anlitadt.

Den andra vägen leder öfver det s. k. „Observatorii-berget“, på hvars norra sluttning *Tyska kyrkan* (Unionsgatan n:o 1) är belägen. Den är beräknad för 500 personer och invigdes årsdagen af slaget vid Lützen, Allhelgona-söndagen den 6 november 1864.

Vägen öfver berget och planeringen af sluttningen mot söder är till stor del ett minne från nödåren 1867—1868, då man för att skaffa sysselsättning åt de många hjälpbe-

höfvande, som inströmmade till staden, samlade penningar till detta arbetes bekostande.

Bergets kam är den högsta punkten i Helsingfors, belägen 85 fot öfver hafvet. Det var här man 1748 började uppföra några fästningsverk, som efter rikets dåvarande drottning benämndes *Ulrikasborg*. Namnet öfvergick sedan på bergåsen, hvilken derförinnan kallades Kasa-berget, emedan man i krigstider der haft vårdkasar till signalerande af fienders ankomst. Befästningsarbetena afbrötos snart, då Sveaborg redan följande år påbörjades. I stället uppfördes här ett artilleri-laboratorium, som omkring 1789 sprang i luften och efter hvilket tegelgrus ända till senaste tid qvarlåg i bergskrefvorna. Efter stadens brand 1808 erhöilo stadsboarne tillåtelse att till dess återuppbyggande använda, hvad som af de då ännu qvarstående så kallade Ulrikasborgs-vallarne samt laboratoriets qvarlevor kunde begagnas. Nu intages den högt belägna åsen till en del af *universitetets astronomiska observatorium*. Man har från detta berg en mycket vidsträckt utsigt så väl öfver staden och dess omgifningar åt norr som åt söder öfver Finska Viken. Med någon svårighet kan man upptäcka den 6 mil aflägsna båken vid Porkkala. Vid mycket klar luft skall man med goda kikare äfven kunna se spetsen af S:t Olai torn i Reval. Understundom har man här äfvenledes observerat det optiska fenomen, som är bekant under namnet Hägring eller Fata Morgana, i det större eller mindre delar af den motliggande estländska kusten afspeglat sig i luftlagren.

Namnet Ulrikasborg har nu mera öfvergått på den bergstrakt, der Brunnsparken är belägen, och dit man från Observatorii-berget kommer efter att ha passerat genom

den s. k. Badhusförstaden och förbi *katolska kyrkan* (invigd 1860).

Brunnsparken samt de deri befintliga brunn- och badhusen äro anlagda af ett aktiebolag, som 1834 kom till stånd och med ofantliga kostnader (öfver 1 million mark) förvandlat den förut af kala klippor och sankar kärr bestående nejden till en leende park med träd- och blomsterplanteringar, förträffliga vägar och gångar, dammar o. s. v. Badhuset uppläts för allmänheten den 5 och brunnsinrättningen den 27 juli 1838, och har sedan dess tidtals varit ganska talrikt besökt. Under hela 1840-talet voro i synnerhet förnäma personer från S:t Petersburg de egentliga och påräknade sommargästerna vid denna inrättning. Dessa österländska besök hafva numera betydligt aftagit, men deremot hafva egna landsmän allmännare än förr börjat här söka bot för en rubbad helsa. Inrättningen är tilltagen i en icke obetydlig skala: badhuset hålles öppet från tidigt om våren till sena hösten och kan betjena allmänheten med 200 bad om dagen och derutöfver; i brunnshuset serveras från den 15 juni till den 15 augusti både varma och kalla, naturliga och artificiella mineralvatten af alla mera allmänt kända och begagnade sorter. Ett läsekabinett med flere in- och utländska tidningar förser gästerna med lektyr, och till deras nöje utföres under brunnstiden musik om morgnarne, hvarjemte man är i tillfälle att mot en billig afgift deltaga i musikaliska samt i danssoiréer, som hållas vissa dagar i veckan. Med staden underhålles af några små ångbåtar en beqväm, billig och snabb förbindelse. En kängelbana och en fotografisk atelier finnas i parken, uti hvilken äfven trenne jordbatterier ännu qvarstå sedan sista orientaliska kriget, af hvilket också denna inrättning hade en liten kännning. Under bombardementet den 9 och 10 au-

gusti 1855 nedfölla i parken ungefär ett dussin bomber, af hvilka tvenne ganska mycket skadade några rum i badhuset och en tredje borrhade ett stort hål i taket af ett bland fruntimmerssimhusen; de öfriga gjorde blott större eller mindre gropar i jorden. — Den del af terrängen, som ej upptages af parken, är upplåten till bygnadsplats för täcka villor, i hvilka främlingar för brunns- och badtiden lätt kunna erhålla bekväma bostäder. Bland villorna utmärka sig de så kallade Kalliolinna och Rauhaniemi genom den egendomliga medeltidsstil, i hvilken de äro uppförda.

Oss återstår ännu att nämna några ord om den stadsdel, som till ordningsnummern å stadsplanen är den sista, nämligen den åttonde, Skatudden. Ursprungligen, såsom namnet antyder, en udde blef den vid stadens omreglering i början af århundradet skild från fasta landet genom en kanal, hvilken förenade de båda hamnarna.

Skatudden har alltid varit stadens företrädesvis irreguliera del och en liten kvarlefva af dess forna lutande kojor återstår ännu, men troligen blott för en kort tid. Snart torde äfven dessa få lemna rum för de större och tidsenligare byggnader, som utan tvifvel icke skola länge dröja att resa sig i denna så väl belägna del af hufvudstaden. — För närvarande finnas på Skatudden följande offentliga byggnader:

Mynthuset strax till höger sedan man passerat bron öfver kanalen. — Besökande kunna med direktorns tillåtelse och ledsagade af någon bland betjeningen få åse operationerna vid myntningen.

Nya grekisk-ryska kyrkan midt emot mynthuset, belägen på den högsta punkten på Skatudden. Detta fördelaktiga läge och en vacker arkitektur göra denna kyrka

till en af prydnaderna för hufvudstaden. Äfven dess inre är väl värdt att beses; midtelkupolen uppbäres af fyra väldiga granitpelare. Kyrkan invigdes 1870. Från platån omkring den samma har man åter en bland dessa vackra utsigter öfver staden och dess omgifningar, hvarpå Helsingfors är så rikt.

Något öster om kyrkan har man diakonissanstaltens hus och på spetsen af Skatudden ligga länehäktet och sjöekipagets kasern.

Stadens omgifningar.

Om man landvägen lemnar staden genom den s. k. „Tavast-tull“ belägen norr om „långa bron“, befinner man sig snart i den trakt, der stadens förnämsta industriella anläggningar hafva sin plats.

På Broholmen ligger G. Rieks' tapetfabrik, hvilken med skäl kan anses som en i sitt slag storartad inrättning. Under förlidet år voro der i verksamhet inalles 35 maskiner af olika slag, hvilka sattes i rörelse medels ånga. Arbetspersonalen bestod af 109 män, 65 qvinnor och 24 barn, och årsproduktionen var inemot 1,900,000 rullar finare och gröfre tapeter för ett värde af nära 950,000 mark. Fabriken exporterar största delen af sina varor till Ryssland.

Vid norra stranden af Tölö-viken vidtaga stadens chausséer, för hvilkas underhåll staden eger uppbära en afgift af fyra penni för hvarje häst, som under barmarkstid passerar de samma. Följa vi nu den östra chausséen, så ha vi till höger om denna tvenne mekaniska verkstäder, först J. D. Stenberg & Söners på villan Hagnäs (240 arbe-

tare, 500,000 marks tillverkningsvärde) samt dernäst Osberg & Bades metallgjuteri, vagnfabrik och mekaniska snickeri, den största dylika verkstad i hela landet. Under året 1875 voro dervid sysselsatte i medeltal per dag 850 arbetare och bruttovärdet af tillverkningen under året steg till $2\frac{1}{2}$ million mark. Den 24 oktober nämnda år hem-söktes visserligen fabriken af en svår brand, som förstörde dess byggnader och halffärdiga arbeten, deribland en mängd beställningar för militära behof; men omedelbart efter branden begyntes dock med restaureringen, så att fabriakens verksamhet blott en kortare tid varit afbruten.

Längre bort har man, allt på samma sida om chaus-séen, Helsingfors Tändsticksfabrik samt W. Andsténs kakel- och fajans-fabrik. Ett litet stycke norr om denna möter man till venster en rad af prydliga arbetar-bostäder, uppförda af ett enkom därför bildadt aktiebolag, och kort derefter aftager en biväg till lastageplatsen vid Sörnäs, dit äfven en bibana från jernvägen leder. Här utskeppas en stor del af de varor, som med jernväg anlända till Helsingfors. En annan biväg längre fram leder till Sörnäs ölbryggeri.

Fortsätter man vägen ännu längre norrut, så passerar man förbi Gumtägts egendom och ankommer efter en färd af omkring fyra verst till Arabia porslinsfabrik, en ganska ung anläggning men likvisst den största i sitt slag i landet med (år 1875) 105 arbetare och 300,000 marks tillverkningsvärde.

Villan Arabia, på hvilken fabriken är anlagd, tillhör ännu stadens mark och likaså den derefter följande villan Anneberg samt Forsby hemman, hvilket sträcker sig intill Vanda å. Här, vid mynningen af ån, var det som det ursprungliga Helsingfors anlades, och platsen kal-

las ännu Gammelstaden. Här begynner stadens vattenledning och pumphus, cisterner m. m. äro här anlagda invid den fors, genom hvilken ån utgjuter sitt vatten i Gammelstadsviken. — På andra sidan ån vidtager Viks boställes mark och dermed har man lemnat stadens område samt kommit in i Helsinges socken.

Den vestra chausséen, som leder ut från den s. k. Esbo tull (utanför Arkadiateatern), går igenom en trakt af något annan karakter än den östra. Endast en större industriel inrättning är här anlagd nämligen Tölö sockerbruk, äfven detta den största inrättning i sitt slag i Finland. År 1875 tillverkades här nära $4\frac{3}{4}$ million skålpund socker och sirap, för ett bruttovärde af mer än $2\frac{3}{4}$ million mark.

För öfrigt upptages stadens område åt detta håll, hvilket är mycket mindre kalt och bergigt än åt öster, af en mängd utarrenderade mindre villor och lägenheter, bland hvilka må nämnas det ståtliga Hagasund strax utanför staden. Stadens mark slutar vid Hoplaxsviken, som omgifves af flere vackra ställen såsom Mejlands i öster (för icke länge sedan inköpt till staden), Munksnäs i vester m. fl.

Mellan Hagasund och sockerbruket ligger villan Hesperia med det derpå uppförda s. k. Tölö nya värds-
hus, ifrån hvars stora öfre veranda man har den vackraste utsigt öfver Tölö-viken och den omgifvande trakten. På andra sidan sockerbruket åter tager vägen af till Tölö park, hvilken redan är och i framtiden otvifvelaktigt ännu mera kommer att blifva af högt värde för hufvudstaden. Parken har för sin tillvaro att tacka förnämligast det intresse och de betydliga penningesummor kommerserådet

H. Borgström nedlagt på detta företag. Någon konstfull utländsk anläggning får man icke vänta sig här; allt är äkta finsk natur, men i förädlad form. Just detta är det emellertid som ger parken dess behag för ett nordiskt sinne, medan omvexlingen af skog och slätt, höjd och dal, land och vatten i alla fall ge taflan tillräckligt lif för att göra den samma skön äfven i en främlings ögon. Det mest storartade och sevärda i hela parken är likvisst utsigten från det berg, dit man kommer efter att ha passerat förbi det lilla schweitzeriet „Alppaviljongen“. Här uppe på det branta berget öfverskådar man hela den halfö, på hvilken staden är belägen, och denna tafla omgifves längst bort i fjerran af det vida hafvet och djupt nedanför berget af grönskande skog. Den som en lugn och klar sommarafon betraktat denna tafla, han har sett något, hvars like man fåfängt skall söka i Finland.

Icke långt från Alppaviljongen och den nu omtalade bergshöjden ligger, äfvenledes på en högt belägen punkt, stadens „vattenborg“, den stora reservoir, dit vattnet genom pumpverken vid Gammelstaden drifves upp. Då den platå, der vattenborgen är anlagd, ligger 147 fot öfver hafvet och den högsta punkten i staden (observatoriiberget) når endast 85 fots höjd öfver hafsytan, ger denna belägenhet åt vattnet i vattenledningen alldeles tillräckligt tryck för att nå upp till de högsta bygnader i staden.

Vill man sommartiden göra bekantskap med naturen i Helsingfors' skärgård, erbjudes härtill det bästa tillfället genom en färd till Degerö, den största af alla öar i stadens grannskap. Hit afgår en ångslup flere gånger om dagen från norra hamnen vid slutet af Alexandersgatan. På

denna färd angöras först flere af holmarna i och utanför den nämnda hamnen, & ex. Pannkakan (nedanför Osberg & Bades verkstad), Knekten, Blåbärslandet och Högholmen, ett särdeles omtyckt förlustelseställe på sön- och helgedagar, då „folknöjen“ här anställas, och flere ångslupar oupphörligen gå mellan staden och holmen. Efter att ha passerat dessa holmar lägger ångslupen till vid Sörnäs lastageplats och vänder derpå mera österut tvärs öfver öppningen till Gammelstadsfjärden, hvars stränder, kantade af skogklädda höjder, härifrån förete en vacker anblick. Så passeras Brändö sund, invid hvilket Brändö gård ligger och härefter lägger ångbåten till vid det vackra Turholm. Fordom ett kaptensboställe med föga odlingsbar mark, men desto rikare naturskönheter och i synnerhet en väl vårdad herrlig park, disponerades detta ställe än af en, än af en annan på Sveaborg stationerad högre militär, intill dess stället på arrende öfvertogs af handlanden Veckman och slutligen af kommerserådet Borgström, som nu mera fått tillåtelse att tillbyta sig det samma mot någon annan lägenhet och „hvars vårdande hand så väl förstått att afslöja, fullända och höja ställets behag“.

Icke långt ifrån Turholmen slutar ångbåten sin färd vid en punkt, hvarifrån icke är lång väg till Degerö gård. Både denna (som tillhört generalguvernören baron Rokassovsky och af honom mycket förskönats) och Turholmen kunna, säger Topelius (Finland framställt i teckningar), „räknas bland de mest intagande punkter i Helsingfors omgifningar, men bådas tycke är olika, så att då det jemna Degerö tjusar ögat med anblicken af en stilla insjönejd, erbjuder Turholmen med sina branta höjder och skogbevuxna klippor, med utsigt öfver staden, fästningen

och Finska viken alla de vexlande behagen af en blomst-rande hafsnejd“.

På samma ö ligga ännu tvenne andra ställen, väl värda att besökas, nämligen Stansvik och Jollas. Till det förra stället kommer man genom ungefär en halftimmes vandring från Turholmen; bland dess märkvärdigheter äro att nämna några nu mera icke bearbetade jern- och silfvergrufvor. Till Jollas torde man komma beqvämast med båt antingen från Stansvik eller från Degerö-gård, och denna väg erbjuder tillika den fördelen att man då kan på samma gång utsträcka besöket till det vackra Villinge, en ö strax utanför Jollas. Mellan Jollas och Villinge går farleden åt Borgå till, men då denna blott en gång om dagen fram och en gång tillbaka trafikeras af en ångbåt, torde det icke vara så lätt, att ställa turen så att man kan begagna sig af Borgå-båten. — Vill man deremot vara oberoende af alla ångbåtssturer och möjligheten af att erhålla båt mellan de olika ställena på Degerölandet, så gör man bäst att anlita en af de rodd- och segelbåtar, som pläga finnas till hands i södra hamnens innersta bassin. Taxan för sådana båtar är icke dryg (för ett sällskap t. ex. af 5 personer betalas i timmen 1 mark för den tid båten ros eller seglar och 40 penni då den ligger stilla), och de resande kunna då äfven medföra proviant från staden, något som ej är ur vägen, i fall man ej vill nöja sig med den landtliga kost, som eljes möjligen kan erhållas i stugorna på Degerö.

Dylika försigtighetsmått behöfva deremot icke vidtagas, om man gör den något längre utflygten vesterut till Bobäck vid Esbo-viken. De ångslupar som gå dit eller till det i närheten liggande Sundsberg äro alla försedda med restauration och vid Bobäck finnes till och med ett

värdshus. Långs denna ångbåtsled är det som man finner största delen af de villor, der Helsingforsboarne om sommaren söka svalka och landluft, och nya sådana sommarnöjen uppstå för hvarje år. Vid en ångbåtsfärd till Bobäck och tillbaka bör man derför åtminstone ena leden välja den „inre farleden“, då man får se flere sådana villor än vid den yttre.

Från Bobäck är tillfälle till ytterligare utflygter åt landet till, såsom till det icke långt bort belägna Hvitträsk o. s. v.

Ännu återstår att slutligen bland Helsingfors omgifningar åt sjösidan omtala den ryktbaraste och viktigaste nämligen

Sveaborg.

Denna namnkunniga fästning ligger ungefär 5 verst sydost om Helsingfors, vid inloppet till dess hamn, på 6 klippor af föga omfång, som derförinnan buro namnet Vargskären. Sveaborg är en fästning af första rangen, med omkring 900 kanoner på vallarne, och torde erfordra till sin fullständiga bemanning en garnison af 10,000 man; i fredstider är besättningen vanligen 5—6,000 man.

Det var denna fästning, Sverige med en kostnad af 25 millioner riksdaler vid medlet af förra seklet började uppföra till försvar mot sin mäktigaste granne, sedan de föregående krigen beröfvat det dess forna skyddsmurar. Efter hvarjehanda förslag och en liten början att befästa Helsingfors, adopterade man fältmarskalken m. m. grefve Augustin Ehrensvärds plan, samt anförtrorde honom dess utförande, att på de kala och oansenliga Vargskären uppföra en stor vapenplats jemte hamn, varf, dockor m. fl. in-

rättningar för en skärgårdsflotta, också en skapelse af honom. Bygnaden påbörjades 1749 och fortgick inpå 1770-talet, då fästningen var fulländad till det omfång, hvaren ännu befinner sig, ehuru icke allt lärt blifvit utfördt som till Ehrensvärds plan ursprungligen hörde. Under senaste krig, åren 1854—56, uppfördes väl på de strax invid Sveaborg österut belägna holmarne Skanslandet, Kungsholmen och Sandhamn samt på den vesterut mera afsides liggande holmen Harakka hvarjehanda försvarsverk, men dessa hade dock mera karakteren af batterier än egentliga befästningar, och ha ej heller sedermera blifvit underhållna; de kunna därför ej räknas till fästningen.

Ehrensvärds snille gjorde Sveaborg till ett mästerverk i befästningskonst, och då redan läget anses vara af naturen synnerligen gynnsamt för försvar, har denna fästning fått rykte om sig att vara ointaglig samt kallas ofta och gerna „Nordens Gibraltar“. Hufvudfästningen upptager de fyra holmarne Vargön, fästningens centrum med Ehrensvärds graf i midten, Stora Öster-Svartö, Lilla Öster-Svartö och Vester-Svartö, mellan hvilka båda sistnämnda ligger ett litet verk Löven. Afskildt från dessa holmar ligger vesterut ett mindre utanverk Långörn, som skall hålla fästningen säker på den sidan. Söderut från hufvudfästningen framskjuter det stora och starka utanverket Gustafs-Svärd, med kanoner i flere hvarf ofvanför hvarandra. På den bredvid liggande holmen Skanslandet lär ett tredje utanverk varit af Ehrensvärd tillämnadt, men har aldrig blifvit uppfördt. Skanslandet skall hafva sitt namn deraf, att der fordom funnits en jordskans. Eljes kallas denna holme äfven Båkholmen, emedan der före Sveaborgs uppbyggande fans till sjöfarandes vägledning uppförd en båk, numera flyttad längre bort, till Grå-

hara. Båkholmen underlyder fästningen och begagnas till begravningsplats för dess garnison.

Sedan sin tillkomst har Sveaborg, under de krig, som hemsökt vårt fosterland, tvenne gånger varit utsatt för fienders angrepp, och ingendera gången försvarat sig på något utmärkande sätt, utan att sådant dock det ringaste förmått minska dess renommé som ointaglig fästning. Första angreppet skedde i mars månad 1808 och inskränkte sig till en några dagars kanonad, som ledde till en konvention och derefter till fästningens öfverlemnande åt belägrarne. Andra angreppet var ett nära två dygns bombardement i augusti 1854, och blef för Sveaborg i så måtto ett eldprof, att alla träbyggnader samt en mängd upplag, magasiner och förråder, som inom dess murar funnos, lades i aska. — Ett tredje krig, åren 1788—90, har Sveaborg visserligen bevittnat, men ehuru väl ryska flottorna då tidtals voro de herrskande på sjön samt stundom höllo den svenska instängd, förmåles dock ingenstädes, att man skulle gjort något försök mot Sveaborg eller ens aflossat ett skott mot dess murar. De två fiendtliga påhelsningarna torde förtjena en närmare beskrifning.

De första dagarne af mars 1808 inryckte ryssarne i Helsingfors, och genast blef äfven Sveaborg omringadt. Dess besättning uppgick till 7,500 man, angriparne voro i början knappt tredjedelen, och under hela belägringen voro de aldrig fullt jemnstarka med besättningen. Detta ringa antal trupper hos de belägrande äfvensom brist på nödigt artilleri, instrumenter och redskap tillät dem ej att ens tänka på en regelbunden och systematisk belägring, utan tvang dem att inskränka sig till ett bombardement. Belägringskåren anfördes i början af general Rajevski, tills den unge och förslagne Kamenski erhöll befälet. Sjelfva

belägringsarbetena och — hvad här var ännu viktigare — underhandlingarna med befälet inom fästningen leddes af ingenjör-generalen van Suchtelen. Mot fästningen uppfördes tre batterier, ett på ändan af Skatudden och tvenne i nuvarande Brunnsparken; dessutom fanns ett rörligt batteri, som hvarje natt på isen närmade sig fästningen, ofta på karteschhåll, och mycket oroade dess besättning. Inalles opererade mot Sveaborg 16 mörsare och 30 kanoner, eller 46 artilleripjeser, medan trupper stodo uppställda på stränderna samt infanteri- och kavalleriposter omgäfvö fästningen på alla sidor, och i synnerhet nattetid genom utskickade trumslagare och skarpskyttar höllo dess besättning i ständig oro. Den 17 mars kl. 2 e. m. öppnade de belägrande elden, som af fästningen lifligt besvarades, till stor fara för Helsingfors, der 48- och 60-pundiga kulor började nedfalla och skadade husen; en genomborrade sjelfva rådhusets vägg. De belägrande önskade naturligtvis gerna rädda denna stad och öppnade till den ändan underhandling med kommendanten. Och denne lät verkligen öfvertala sig att icke skjuta på staden, mot det att fienden flyttade sina batterier litet åt sidan. Helsingfors blef derigenom en neutral ort, der de belägrande i allsköns bekvämlighet fingo inrätta åt sig artilleripark, hospitaler och magasiner samt hafva skydd under den bistra vinterkölden. Skjutningen fortgick nu i fem dagar, då kommendanten begärde underhandla. Han önskade stillestånd på två månader. Suchtelen svarade, att „klokheten tycktes fordra, att öfverlemna fästningen åt oss.“ De belägrandes egen historieskrifvare medger, att ett sådant förslag till chefen för en fästning af första rangen, mot hvilken man ej ens hade tillräckligt antal trupper och belägrings-artilleri, „kunde synas besynnerligt“, men — — — Också torde kom-

mendanten då ännu ej insett „klokheden“ i förslaget, ty han drog sig åter inom fästningen, och bombardementet fortsattes med mera liflighet.

Den 2 april, efter inalles 12 dagars skjutning, hade de belägrande förbrukat 425 bomber, 271 brandkulor, 400 granater och 469 kulor, eller tillsammans 1,565 kastkroppar, på hvilka fästningen svarat med 2,477 skott. Verkingarna af denna kanonad voro, att inom fästningen några tak blifvit skadade, några obetydliga eldsvådor utbrutit, men genast blifvit släckta, samt att 1 officer och 5 man blifvit dödade, 1 underofficer och 31 man svårt sårade samt några flere mindre skadade. Detta var dock något. Också fann fienden angeläget vara att sagde dag på e. m. till fästningen affärda en parlamentär, hvilken förkunnade, „att händelserna bevisade våra batteriers förkrossande verkan, att det tunga artilleriet snart skulle anlända, att våra trupper brunno af otålighet att storma“, att — att — att „följaktligen klokheden fordrar att antaga våra propositioner.“ Kommendanten måtte funnit allt detta mycket grundadt, ty han rapporterade sedermera till sin konung, att då fästningen ännu icke var riktigt färdig, att då den egentligen var beräknad för sommarattacker, men man nu hade full vinter, att då krutet hade en alldeles för strykande åtgång, så var „krigsäran ej fördunklad genom det försvar denna fästning redan gjort.“ Derför sammankallade han genast ett krigsråd af 17 personer, och resultatet af deras öfverläggning blef, att de belägrandes propositioner verkligen antogos och en konvention den 6 april updertecknades på den lilla holmen Lånnan. På grund af denna konvention upphörde alla fiendtligheter genast och fästningen skulle öfverlemnas åt de belägrande den 3 maj, ifall ej derförinnan en hjälp af minst 5 linieskepp influtit

i dess hamn, något som väl ingen på allvar lär ha hop-pats, emedan sjöfarten i mannaminne ej kunnat börja så tidigt och isen, då konventionen undertecknades, var 24 tum tjock samt kölden skarp. Och på det denna konvention skulle vara allvarligt menad, afträdde åt de belägrande genast Långörn för alltid samt Vester-Svartö, Löven och Lilla Öster-Svartö till den 3 maj, då de skulle återställas, ifall hjälpen verkligen ankommit.

Hos besättningen väckte denna konvention besynnerliga tankar och känslor: man trodde att derunder dolde sig en djupt beräknad krigslist; så otroligt föreföll det, att man skulle öfverlemna det ointagliga Sveaborg efter några dagars skottvexling. Men den 3 maj nalkades och det blef för enhver tydligt, att öfverlåtelsen verkligen skulle ega rum. Missnöjet blef dervid allmänt, planer uppgjordes bland befälet att bemäktiga sig kommandanten och hans rådgifvare, och ett formligt myteri höll på att utbryta. Men brist på enig rådighet, brist på beslutsamhet, och framför allt brist på en person med anseende och kraft, som skulle stält sig i spetsen för förehafvandet — gjorde allt om intet. Den vanärande stunden kl. 12 på dagen den 3 maj 1808 var inne. Sorg och förtviflan målade sig i de flesta ansigten; alla fälde tårar, befäl, soldater, hustrur och barn. Några hundrade man i sender af garnisonen vandrade denna och de följande dagarna öfver den vattensjuka och vårsvaga isen under krigsmusikens klang till Helsingfors, der de belägrande stodo uppställda på stranden. Man gjorde ömsesidig honnör, hvarefter de utkomne under förbannelser och tandagnislan nedlade sina vapen, dem de krossade eller bortkastade, inför den fåtalige och vid denna syn förstummade och häpne segraren. Samtidigt med trupperne uttågade folk af hvarjehanda slag, qvinnor och barn

som i fästningen funnits. Sist kom kommendanten med nycklarne och fanan. Han hade för allan tid inskrifvit sitt namn i häfderne, och gick nu att i landtlifvets lugn läsa, huru Palafox vid samma tid dit inskref sitt. Den 8 var allt utrymdt och ombytt, ryska flaggan hissades, 101 kanonskott lossades, te Deum afsjöngs vid Ehrensvärds graf och fästningen bestänktes med vigvatten.

Sålunda bestod Nordens Gibraltar sitt första prof och föll jemte mer än 2,000 kanoner, 340,000 kastkroppar, 110 krigsfartyg och otalig annan materiel i eröfrarens hand. I S:t Petersburg firade man denna eröfring med en särskild fest. Kejserliga familjen begaf sig i procession till Isaks-kyrkan, dit alla som hade tillträde till hofvet samt corps diplomatique samlades till gudstjenst, hvarefter trupper paraderade förbi Peter den Stores monument och gäfvos honnör åt den, hvars afsigt varit, att flytta ryska rikets gräns till Bottniska Viken. För eröfringen belönades kommanderande generalen grefve Buxhoevden med S:t Georgs ordens 2 klass, hvarmed han dock ej var fullt belåten, förmenande, att han bordt erhålla 1 klassen; Suchtelen, som ledt belägringen och underhandlingarna, erhöll S:t Vladimirs ordens 1 klass. Buxhoevden hade till belöning rekommenderat äfven en hel hop generaler och officerare, men framställningen lemnades utan afseende, „ty“, skref krigsministern grefve Araktschejeff, „kejsaren har behagat anse, att vid fästningens eröfring trupperna icke synnerligen deltog, och tillskrifver framgången endast er skarpsinnighet.“

Sveaborg hade sålunda lätt nog kommit i händerna på just den makt, mot hvilken det egentligen var byggt. Det såg nu inemot ett halft sekel förflyta i fred och lugn, och man förmodade knappast mera att det ännu ytterligare kunde behövas som fästning. Hela norden var omgestal-

tad, för Ryssland var Sveaborg ett fäste af jernförelsevis sekundär vikt, och torde därför ej ha blifvit underhållet med den kostnad och omsorg, som en så betydande vapenplats skulle erfordrat. Men plötsligen utbröt det senaste orientaliska kriget 1853, och tog snart den vändning, att äfven norden blef indraget inom dess buller. Sveaborg blef åter en fästning af vikt, 50-åra försummelser godtgjordes med all ifver, bristfälligheter reparerades, nya kanoner anskaffades, på de närbelägna holmarna uppfördes försvarsverk, som skulle komplettera det hela, en ny kommandant, generallöjtnanten vid ingenjörerna hr Sorokin, tillsattes, i sundet vid Gustafssvärd posterades ett aftackladt lineskepp och vid Långörn ett annat, och Sveaborg kunde återigen med stolthet säga åt ovännen „kom hit“. Hela sommaren 1854 förgick emellertid utan att vestmakterna gjorde något försök att angripa fästet; amiral Napier kryssade med en talrik engelsk flotta omkring i Finska Viken och utanför Sveaborg syntes ofta flere eller färre af dess fartyg, men i någon skottvexling inläto de sig icke. En stor del af sommaren 1855 förled på samma sätt, men i början af Augusti vände sig krigets åskor äfven emot Sveaborg, som för andra gången fick vidkännas ett bombardement. Enligt all sannolikhet hade fienden med detta bombardement ej ett så allvarligt syfte som 1808, men angreppet var dock i sig sjelf vida allvarsammare. Hade man förra gången under inemot tvenne veckor afskjutit 1500 skott, så afsköt man nu inom mindre än två dygn det tiodubbla antalet och verkningarna blefvo äfven ansenliga nog.

Den 6 och 7 aug. 1855 ankommo till vattnen vester om Sveaborg under amiralerna Dundas och Hamelin de engelska och franska flottorna, inalles nära 80 segel starka, ty enligt officiella rapporter utgjordes de af 10 lineskepp,

7 fregatter, 7 ångare, 2 korvetter, en brigg, 20 bombarder — deribland 4 af egendomlig konstruktion — 25 kanonbåtar, 2 jakter och 3 transportfartyg. Rangskeppen kastade ankar vid holmarne Rönnskär, der de hela tiden förblefvo fredligt liggande utan att inlåta sig i någon kanonad. Mot Drumsö vesterut, som under kriget hölls besatt af ryska trupper, samt mot Sandhamn på östra sidan detacherades några större och mindre fartyg. Detta skedde den 8 aug. då äfven bombarderna och kanonbåtarna rangerade sig i tvenne långa linier i riktning från nnv. till sso. eller parallelt med Sveaborgs yttre fästningsverks direktion, och på ett afstånd af ungefär 3 verst ifrån fästningen, så att de små hållarne Långör, Abrahamsholm, Nyräntan m. fl. lågo uti linien. På Långör uppfördes ett batteri för några mörsare, under fransk flagg, och servisen hade tid att under bombardementet inhugga i klippan en inskription, innehållande datum samt namn på några officerare. Alla master, rår och stänger på de i linie ordnade fartygen nedtogos, och man kunde tydligen se, att de beredde sig till aktion. Torsdagen den 9 aug, kl. 7¹/₄ morg. tog denna äfven sin början med ett bombardement mot tre särskilda punkter: Drumsö, Sveaborg och Sandhamn. Mot Drumsö voro en korvett och två fregatter detacherade, hvilka flere gånger öppnade elden mot holmen samt äfven sände ut roddbåtar för att försöka en landstigning. Sådant blef dock hvarje gång genom truppernas handgevärseld tillbakavisadt. Deremot lyckades fienden genom sina projektiler tända eld på en optisk telegrafstation, som då fans på ön, och denna blef äfven förstörd, dock ej svårare än att den följande dag åter kunde begagnas. Skogen antändes äfven genom skjutningen, men elden blef snart släckt. — Mot Sandhamn vände sig två lineskepp och en fregatt, hvilka fort-

foro med sin skjutning. ända till middagen, då de drogo sig tillbaka. Äfven de blefvo tillbakavisade hvarje gång de försökte komma närmare land.

Dessa anfall på flyglarna voro dock af föga betydelse, troligen blott afseende att draga uppmärksamheten från hufvudsaken, Sveaborg, mot hvilket nu ungefär 100 eldgap voro riktade och i 46 timmars tid öfversållade det med eld och död. Enligt egna uppgifter använde engelsmännen vid detta bombardement 4,600 13-tums bomber och omkr. 9,000 andra bomber, fransmännen åter 4,150 projektiler, deribland 2,828 bomber, inalles således 17,750 kastkroppar. Deruti äro icke de kongrevska brandraketter inberäknade, som under nätterna i otalig mängd kastades in i fästningen. I förstone riktades skotten mot batteriet på holmen Harakka och mot Långörn, men vände sig snart nästan uteslutande mot det egentliga Sveaborg, som nu fick mottaga hundradetals skott hvarje timme, raketterna oberäknade. Bombardementet fördelade sig dock så, att under dagarne egentliga skott användes, och då så tätt, att midt på dagen skotten gingo ända till 600 i timmen och derutöfver. Till natten minskades skjutningen betydligt, utan att likvisst totalt upphöra, och nu insändes de förhärjande, långsvansade och fräsande raketterna. På all denna massa af kastkroppar svarade fästningen — intet eller nästan intet. Nordens Gibraltar låg der ett stort och lätt träffadt mål för härjaren, dess 900 kanoner voro tysta och aflossade blott då och då ett skott med föga verkan. Ty fienden var oåtkomlig. De bombarderande fartygen voro små, höjde sig knappt en fot öfver vattnet, ständigt i rörelse och — hvad värst var — utom skott-håll för fästningens längst skjutande kanoner. För Sveaborg återstod blott att lida och tåla och att någon gång,

när ett fartyg trädde ur linien och försökte komma närmare, med ett eller annat skott afvisa dess närgångenhet.

Verkningarna af denna olika strid kunna lätt inses. Fienden led ingen annan skada, än den hans egen skjutning förorsakade, ty flere hans mörsare sprungo och bombarderna skadades alla mer eller mindre genom skakningen. Sveaborg deremot härjades af lågorna på ett förfärande sätt. I början lyckades man släcka elden innan den fick tid att gripa omkring sig. Men snart blef bombkastningen så tät, att brandkommandonas ansträngningar ej mera kunde hindra eldsvådorna. Från kl. 10 f. m. den 9 aug., då den första större eldsvådan utbröt, ända till bombardementets slut var Sveaborg en glödande ugn, hvars lågor i synnerhet under de mörka höstnätterna spridde ett förfärande sken. Inom fästningen funnos då, i synnerhet på Stora Öster-Svartö, en mängd små trähus, bebodda af folk, som ej tillhörde den egentliga garnisonen, vidare magasinier med utrustningspersedlar för flottan, upplag af ved, virke m. m. Allt detta erbjöd mycken näring åt lågorna, som genom den häftiga skjutningen ständigt underhöllos och därför äfven grepo omkring sig med ohejdad fart. Äfven några af de äldre stenkasernerna blefvo antända och mer eller mindre skadade. Kl. något öfver 12 på dagen hördes en förfärande explosion, som med sitt dån öfverröstade bombernas täta och skarpa knallar och räckte i par minuter. I Helsingfors trodde man redan att en del af fästningen sprungit i luften. Sedermera erfor man att fyra äldre bombkällare på Gustafsvärd blifvit antända och exploderat. Detta var den enda förlusten af egentliga vapen och skjutbehof, som bombardementet förorsakade, ty öfriga förråd af krut och kulor led o skada och sjelfva fästningsverken blefvo knappast träffade. Linieskeppet *Rossia*, som

låg i Gustafssvärds-sundet träffades af flere projektiler och erhöll en mängd hål efter kulor och bomber, af hvilka senare flera kreverade inne i fartyget och en höll på att antända krutdurken, hvilket hotande tillbud genom befälets rådhighet dock blef släckt. Den på Stora Öster-Svartö kort före kriget uppförda kyrkan träffades vid tornspetsen af en bomb, som banade sig väg till kyrkans inre, utan att dock förorsaka någon synnerlig skada. Deremot förblef Ehrensvärds graf fullkomligt oskadad. Monumentet öfver byggmästaren stod midt i kulregnet utan att träffas af en enda kula. — Förlusten af manskap inom fästningen uppgafs officiellt till 44 man underbefäl och manskap dödade samt 2 stab- och 3 subalternofficerare äfvensom 110 soldater sårade; på Rossia dödades 11 man underbefäl och manskap samt sårades 1 subalternofficer och 88 matroser.

Lördagen den 11 aug. kl. 6 på morgonen upphörde bombardementet. Eldsvådorna i fästningen voro då äfven dels utbrunna, dels släckta, så att blott en mängd rökpelare sågos uppstiga i luften. Ungefär hälften af byggnaderna hade blifvit lagd i aska. De allierade trodde dock naturligt nog, att de uträttat vida mera. Moniteur Universel förkunnade, „att denna arsenals (Sveaborgs) förstöring var fullständig, att batterier och jordverk voro raserade, att sex krutmagasiner sprungit i luften och att, efter 45 timmars brand, staden blifvit förvandlad i en askhög. Med ett ord Sveaborg n'existe plus.“ Times upprepade de sista orden och beräknade förlusterna ännu rundligare: 2,000 man voro döda eller sårade, 14 à 15 skepp och egendom för 1½ million pund sterling hade gått i aska. Senare på hösten, när engelska flottan kom hem, var det stora bladet dock ej rätt belåtet med dess bedrifter: mera hade bort uträttas, Sveaborg var dock ej riktigt förstördt,

bombardementet hade kostat anseeligt, fartygen, som utfört det, hade till en del blifvit skadade och odugliga o. s. v. Bladet hade kanske ej så orätt; åtminstone torde de verkliga förlusterna inskränkt sig till ungefär tiondedelen i värde af hvad Times i första ifvern beräknade.

Bombardementet åskådades hela tiden af stadsboarne med stort deltagande. Från Ulrikasborg hade man en ypperlig utsigt öfver fästningen och de allierade flottorna, och människor af alla stånd, åldrar och kön böljade här i tätaskaror för att åse det imposanta skådespelet. I synnerhet var generalguvernören, generaladjutanten m. m. (då ännu icke grefve) Berg jemte en talrik svit adjutanter här en flitig åskådare. — I staden rådde någon oro vid detta nog ovanliga uppträde. Affärer och verksamhet afstannade väl ej, men vid kanonernas mäktiga dunder förlorade en hel mängd folk hufvudet och trodde sig ej mera säkra i Helsingfors. De satte sin egendom på kärror och flydde hals öfver hufvud ut på landsbygden. Andra kommo ej så långt, de stannade vid Kaisaniemi, der man såg en mängd folk söka sig en luftig bostad under trädens grenar, tills höstliga regnskurar kort derpå återförde dem till forna hem. Och dessa voro äfven fullkomligt trygga för de allierade, som snart drogo sin kos. Söndagen den 12 uppsatte fartygen åter sina nedtagna master och stänger och måndagen den 13 aug. på morgonen lätade hela flottan ankar och gick ut till hafs; fram på förmiddagen kunde ej mera ett enda fartyg upptäckas inom horisonten. Det krigiska ovädret drog hastigt förbi, och blott en och annan rökpelare från Sveaborg påminde då ännu om att det så nyss besökt nejden. — Ännu under de närmast följande åren syntes minnesmärken efter eldens härjningar, men nu mera torde knappast något spår derstädes erinra om denna skarpa påhelsning.

---

2. HELSINGFORS.

Historisk - statistisk öfversigt.

HELSINGFORS, på finska HELSINKI, är ett namn hvilket redan i mer än tre hundra år i vårt fosterlands häfder betecknat en stad; men det nuvarande Helsingfors, Finlands hufvudstad, kan likvisst sägas vara ganska ungt; det är tillkommet, organiseradt och uppbygdt på föga mer än ett halft sekel. Stadens historia delar sig sålunda naturligen uti tvenne hälfter, olika till omfånget af de tidrymder hvardera omfattar, men lika hvarandra deruti, att ingendera har att uppvisa några minnen af djupare historisk betydelse. Det gamla Helsingfors var väl af sin upphofsman ämnadt till något stort, till en stapelplats för hela nordens handel; men det uppstod på en helt annan plats än han egentligen önskade, vardt aldrig en handelsort i större mening och förblef i århundraden en stad af ganska ringa betydelse. Dess historia erbjuder därför blott få och torftiga minnen ur det förflutna, minnen om krigets härjningar och våldens ödeläggelser och deremellan tomrum om hvilka ingenting säges, emedan ingenting händt.

En plötslig omgestaltning af nordens politiska förhållanden gaf i nyaste tid oväntadt Helsingfors en annan vikt, och lyfte det till en betydenhet för Finland, som det derförinnan aldrig kunnat vänta. Men just denna plötsliga upphöjelse har gjort, att Helsingfors' historia uti vårt

århundrade hufvudsakligen upptages af arbetet på organiserandet och utvecklandet af staden för att göra den samma värdig sin rol af hufvudstad; och historien om denna utvecklingsperiod klär sig sålunda mest i siffrornas osmyckade dräkt.

En öfversigt af stadens framfarna öden erbjuder alltså intet rikt ämne för skildraren; men den hvilken antingen såsom „stadsens barn“ haft tillfälle att följa med den unga hufvudstadens dag för dag stigande utveckling, eller ock vid ett besök lärt känna dess för vårt land redan ganska anmärkningsvärda storhet, han skall måhända icke utan intresse genomöfna nedanstående återblick.

Den om Sveriges och Finlands andeliga och politiska frihet så högt förtjente konung Gustaf I är äfven grundläggaren af dessa länders materiella välstånd och kommersiella oberoende af den öfvermäktiga Hansan. Genom otaliga uppmuntringar, påbud, anordningar sökte han „af högvisaste förstånd såsom en vidt betänkande konung“ hos sina undersåtar framkalla handverk, industri och manufakturer, hvilka, redan förut ringa och obetydliga, blifvit nästan fullkomligt tillintetgjorda under den långvariga yttre och inre frihetskampen. I synnerhet var det denne konungs ifriga åstundan att sätta handeln i någorlunda skick samt leda undersåtarne till en direkt förbindelse med utländingen. Ett verk af denna hans omtanke är staden Helsingfors.

När namnet Helsingfors i urkunderna först börjar uppdyka, tyckes dermed betecknas blott forsen i Vanda ås mynning inom Helsing socken. I denna fors fans fordom ett laxfiske, som torde varit indräktigt nog, emedan det ej sällan omnämnes. På konung Gustafs tid stod härinvid

en kungsgård, uppkommen, som det vill synas, af andeliga gods, hvilka konungen indragit och behållit för sig. Af den vidliggande forsen kallades äfven kungsgården Helsinge-fors, och det var på dess mark som genom konungens ifriga bemödanden, ehuru ej alldeles enligt hans önskan, i midten af sextonde seklet en stad började uppstå.

Konung Gustafs tidehvarf var rikt på omskapningar af många slag, och i Norden voro dessa icke de minsta inom vår verldsdel. Holländarne hade tagit verldshandeln om hand och började utsträcka sina merkantila förbindelser äfven till norra Europa; Hanseförbundets öfvermakt var krossad och de nordiska nationerna kunde nu mera träda i omedelbar handelsförbindelse med hvarandra; i Ryssland hade förbundets nederlagsorter, de republikanskt styrda städerna Novgorod och Pleskov, blifvit närmare förenade med riket, förlorat sin fria författning, och handeln började draga sig ifrån dem. Den ansenliga och viktiga ryska handeln befann sig husvill och sökte sig nya stapelplatser. Gustaf hade sitt skarpa öga riktadt på alla dessa förhållanden, och önskade ifrigt att kunna leda denna indrägtiga handel till sina stater, undan det då ännu Sverige icke tillhöriga uppblomstrande Reval, dit den redan började vända sig. Det gälde således att någonstädes ej långt ifrån Reval uppsöka en lämplig plats med god och lätt tillgänglig hamn. En sådan trodde konungen sig hafva funnit i Sandhamn.

Sandhamn, en större holme 6—7 verst sydost om det nuvarande Helsingfors, fann konungen så lämplig, „efter der är en god och ren led till, och eljes alldeles väl beläggig“, såsom han sjelf säger. Åren 1547—1550 har man af honom flere skrivelser, som alla tala om denna plats, om en stad, som der borde byggas, om en marknad, som der borde öppnas och till hvilken tavaster, vi-

borgare, inbyggarna i Norrbotten, ryssar och holländare skulle dels tvingas, dels lockas att föra sina varor och köpslaga. Dock, som handeln var hufvudsak och platsen bisak, ville konungen ej så strängt hålla på Sandhamn; staden finge också uppbyggas „annorstädes, der lägligast vara kunde.“ Fogdarna skola blott se till, „att en sådan profitelig och god handel måtte begynnas och uppkomma.“

År 1550, sannolikt i början af året, utfärdade Gustaf sin seglations- och handels-ordning för Finland, hvilken ej mera inskränker sig till önskingar och uppmaningar, utan innehåller bestämda befallningar och därför kan anses som det egentliga fundamentsbrevet äfven för den tillämnade stora handelsstaden. Konungen talar der ytterligare om den „profiteliga“ ryska handeln och huru nyttigt det vore att draga den öfver till Finland, emedan Ryssland och Finland gränsa tillhopa, han yrkar att en plats skall utses med „beqvämlig seglats“, och tillägger: „Så vore nu vid Sandhamn den lägligaste ort (ty det sträcker sig ut för Reval) och varda holländarne, när de kunna bekomma deras nödtorft, hellre löpandes till Sandhamn än till Reval.“ Och för att genast förse platsen med folk, framför allt med borgerskap, som kunde drifva handel och sjöfart, innehåller samma handelsordning följande skonslösa befallning: „Men det skall blifva till känna gifvet de små fläckar, som äro Raumo, Borgå och Ekenäs, att de och så samt med de rika bönder sig derhädan till Sandhamn gifva (eller annorstädes, hvar bäst beläglighet finnas kan) och der bo skola, der med kunde då Sandhamn uppbygdt och påbegynt varda.“

Så var nu platsen för den stora nordiska hufvudstaden åtminstone villkorligt bestämd och dess första uppsättning af borgare och handlande likaledes utsedd. En se-

nare kunglig skrifvelse lade ytterligare innevånarne i Ulfsby (Björneborg) till dem, som skulle öfvergifva sina gamla hem och genast draga öfver till den nya orten. Finlands städer voro då inalles åtta till antalet, och ej mindre än hälften af dem ville konungen i sin statsekonomiska ifver tillintetgöra för att med deras befolkning skapa en folkrik och blomstrande handelsstad. Hans åtgärder vittna om tidens anda och metoder att trolla städer fram ur marken, vittna om hvad en landsfaderlig konung då kunde befälla och fordra af sina trogne undersåtar, men vittna äfven om den vikt konung Gustaf lade på sin tillämnade skapelse och huru angelägen han var att rätt fort få den till stånd. Huru belätne undersåtarne voro med sådana anordningar och huru villigt de åtlydde dylika befallningar, torde man äfven i våra tider utan svårighet kunna föreställa sig. Säkert är, att städerna Björneborg, Raumo, Ekenäs och Borgå allt sedan sin tillkomst veterligen icke för någon tid varit försvunna och ännu i denna dag finnas till; på Sandhamn uppstod ej heller någonsin ens en tillstymmelse till stad. Man har häraf dragit den slutsats, att konungens befallningar ej blefvo åtlydda, och att ingen utflyttning från de nämnda städerna egt rum. Gustaf var dock icke den man, att hans underlydande skulle vågat vara totalt likgiltiga för hvad han allvarligen ville, eller underlåta att verkställa hvad han befalde. Och fogden Erik Spåre, som under sin befallning hade de båda kungsgårdarna Helsingfors och Borgå äfvensom Borgå stad jemte mellanliggande socknar samt inom hvars distrikt äfven Sandhamn låg, och hvilken det därför i främsta rummet ålåg att bringa konungens vilja till verkställighet, han skulle säkerligen icke haft dristighet att försumma sina åligganden nu, då det gälde en konungens älsklingsplan. Också förespeglades för den

nya orten hvarjehanda förmåner som skulle göra de lydpligtige villigare att dit öfverflytta: dess stapelrätt var mycket vidsträcktare, än i de nämnda städerna, hvilkas sjöfart hämmades af otaliga inskränkningar; och till en början skulle man derifrån få utföra äfven sådana varor, som ej ej fingo utskeppas.

Allt sådant verkade, och i synnerhet från Borgå samt dernäst från Ekenäs, som lågo närmast, egde utflyttningar rum, hvilket bevisas af ett konungens bref af samma år 1550 den 20 augusti, der det heter, att borgarne i nyss nämnda tvenne städer stå i begrepp att flytta öfver, och därför ifrigt begära att nyländska skärböndernes seglation måtte inskränkas. Men dessa utflyttningar skedde ej till Sandhamn, utan stannade vid Helsingefors, d. v. s. vid Vanda ås mynning eller nuvarande Gammelstaden.

Hvilken orsaken kunde vara, att de utflyttade föredrogo den trånga och obehväma platsen vid Helsingefors framför det till sjöfart så väl belägna Sandhamn, nämnes ingenstädes. I en senare tid har man sökt förklaringen deruti, att det fredsälskande borgaresinnet skyggade tillbaka för den öppna, ute i hafsbandet belägna och för fienders angrepp lätt åtkomliga ön, och föredrog obehämligheterna bakom en grund och svårtillgänglig hafsvik. Och dessa farhågor torde visserligen haft inflytande vid valet af plats för den nya staden. Men Sandhamn hade äfven andra olägenheter, och dessa voro sannolikt mera verkande att göra de utflyttade obenägne för en bosättning der. Ön ligger nämligen nog långt från land, hade ringa, må hända ingen skog, och erbjöd således icke timmer och materialier för de säkerligen icke rike borgarne, hvilka dessutom förutsågo, att dess aflägsenhet från land skulle göra den föga besökt af kringliggande allmoge. Och detta senare var en

nog vigtig omständighet på den tiden, då hvarje stad hade sina vissa områden af landsbygden sig anvisade, från hvilka tillföring skulle ske.

Sådana farhågor verkade, och man nedsatte sig på fasta landet, på ömse sidor om en stor och allmänt befaren landsväg. Konung Gustaf kände ej närmare dessa nejder, och då för honom dessutom stadens anläggning och uppkomst var det vigtiga, men dess plats fick vara „der lägligast vara kunde“, så finner man ej att han visat något missnöje med valet af detta ställe. Hans omtanke väcktes blott att sörja för de utflyttades eget bästa, och den 13 oktober 1550 skref han, att han fått veta, att de borgare, som flyttat till Helsingfors, „börja der flux till att bygga. Så vore det godt, att de lagade deras byggningar skickelige, så att de icke gjorde sig sjelfva dermed skada. Och skulle man rätt utmäta deras byggningar och så laga, att gatorna ginge rätt fram, så att de måtte hafva sådane skick, som de rätteligen hafva borde.“ En senare skrifvelse ålägger fogden att låta utpricka farleden i hafs-viken, hvilken konungen fått veta vara grund. Fogden får därför noggranna föreskrifter att på lämpliga ställen på stränderna låta uppföra kummel och i sjelfva farleden utsätta „flytande tunnor och ofvanpå dem något högt, som man kunde se något långt i sjön, likasom annorstädes i Tyskland sker.“ Ty nu när en början var gjord, tyckes den vinningslystne konungen blifvit synnerligen ifrig, att rätt snart bringa staden upp till någon betydenhet och ditlocka den nordiska handeln. Följande år 1551 den 18 juni fick därför ståthållaren Henrik Klasson Horn fullmakt, att allvarligen tillsäga och förmana inbyggarna i Raumo, Ufsby, Borgå och Ekenäs att utan all vidare skottsmål och förhaling flytta till Helsingfors, hvartill en part af dem visat

sig „fast ovillige.“ Och den 19 september s. å. heter det i en ytterligare skrifvelse, „att de Raumo borgare hålla sig fast styfve, icke viljandes flytta till den plats Helsingfors, dit vi dem beskedt hafve, utan köpslaga som förut, hvilket oss föga behagar; hvarför är vår vilja och befallning, att ni tänker annorlunda i saken, så att de komma dädan med det första, och maner på, så att de packa sig, eller det skall annorlunda tilltänkt blifva.“ Man ser, det var inga lösliga ord, utan blankt allvar, detta kungens förordnande om de stackars borgarnes flyttning från forna kära hem till en obekant ort. Men oaktadt kung Gustaf härvid sparade hvarken lock eller pock, tycktes dock „en part“ varit ohjelpigen förstockade och genom inga medel kunnat förmås till flyttningen. Ännu år 1555 den 22 mars uttrycker han sin förundran öfver några Raumo-borgares olydnad att ej hafva flyttat till Helsingfors; de hade därför blifvit satta i fängsligt förvar, och kungen fann, att de förtjente att straffas till lifvet för sin olydnad, dock skulle de benådas och „gifva oss ett stycke penningar för deras hals“ och sedan förpligta sig att flytta med det allra första.

Samma år utbröt krig mot Ryssland och Gustaf kom sjelf öfver till Finland samt uppehöll sig äfven i Helsingfors, hvarifrån han i november utfärdade flere skrifvelser. Huru belåten han var med den unga staden och med den plats, den åt sig utvalt, erfar man icke, men de stränga befallningarna om ditflyttning synas sedermera icke blifvit upprepade. Krigets oro, tidernas bekymmer och svårigheter samt Gustafs egen höga ålder torde gjort honom mera liknöjd för denna hans skapelse, af hvilken han väntat sig så stora fördelar. Man finner ej att han de sista åren af sin regering egnat den unga orten någon särskild uppmärksamhet. En stad, Helsingfors, hade i alla fall ge-

nom hans ansträngningar uppstått, och måste vid hans dervaro 1555, eller blott fem år efter sin uppkomst, varit icke alldeles oansenlig. Man finner att den unga staden redan då hade borgmästare och råd, hvilka af konungen erhöilo diverse uppdrag, och likaledes sin egen kyrkoherde, hvilken tyckes varit ganska väl aflönad då hans spanmåls-lön uppges till två läster eller 96 tunnor. Redan 1551 hade skolan i Borgå blifvit flyttad hit, ett bevis att utflyttningarna från Borgå till den nya orten voro så starka att läroverket måste följa strömmen åt. År 1559 finnes den unga staden äfven hafva sin egen sjukstuga, en inrättning som motsvarar både lasarett och fattighus i våra dagar. Huru länge denna sjukstuga då funnits till och huru många invånare den hade, nämnes väl icke, men man erfar att kungsgården det året till denna inrättning levererade 1 tunna och 5 fjerdingar bröd.

Något som den unga staden deremot icke hade och som den i två årtionden fick umbära, var egna privilegier. Denna brist är så mycket besynnerligare, som vederbörligen utfärdade och stadfästa privilegier på den tiden voro för städerna högligen angelägna, emedan just genom dem bestämdes, hvilka rättigheter hvarje stad särskildt åtnjöt; och för Helsingfors voro stora friheter och förmåner tillämnade för att göra den nya anläggningen till en betydande handelsplats. Väl hade de ditflyttade borgarne tidigt nog eller redan 1553 af kon. Gustaf begärt stadfästelse på de privilegier, de på sina förra hemorter åtnjutit; men som de ej medsändt dessa privilegier så kunde han ingen stadfästelse utfärda. Deremot beviljade han dem diverse friheter och förmåner, hvarom de på samma gång anhållit. Såsom nyss nämndes var Gustaf sjelf på orten 1555, och dess borgerskap försummade säkerligen icke detta tillfälle att an-

hålla om egna privilegier för sin så nyss tillkomna stad, utan att sådana dock finnas utfärdade. Må hända torde man härur få draga den slutsats, att styrelsen ändock ej var rätt belåten med den plats, den nya staden intagit, och därför icke ville genom formliga privilegier binda sina händer att flytta den till annan ort. Ty knappast har Helsingfors hunnit blifva anlagdt så ser man äfven fråga vara om dess flyttning till någon plats, som dels mera än den nu valda tillåte stadens utvidgning, dels ock vore lämplig att befästas. Redan konung Gustaf hade nämligen för afsigt att genom befästningar göra sin tillämnade stora nordiska handelsplats trygg; men han torde vid sin egen närvaro på ort och ställe funnit ogörligheten af att på denna plats företaga dylika arbeten. Hans son Erik XIV vidhöll samma afsigt och uppdrager redan år 1562 uttryckligen åt en Anders Målare att besigtiga en viss onämnd ort, emedan konungen fått veta att denna plats vore passande för en stad „och vi äro till sinnes att låta flytta Helsingfors till någon läglig ort, den man med tiden kunde befästa.“ Och när Johan III ändteligen den 3 augusti 1569 utfärdade ordentliga privilegier för staden, förbehöll sig regeringen uttryckligen i inledningen till sjelfva privilegiibrevet, att „framdeles låta uppsöka der omkring staden någon beqvämligare plats till befästning“, dit då Helsingfors inbyggare skulle ega att flytta.

För öfrigt voro dessa privilegier ganska förmånliga. Staden erhöll genom dem rättighet till fri skeppsfart och handel, samt donerades till stöd och styrka för sin förkofran med byarna Gumtäckt, innehållande sex och Forsby, innehållande fyra gårdar; vidare donerades åt staden Blåbärsholmen, Högholmen, Sumpholmen, till fiskvatten Helsingfors-fjärden samt till qvarnställe den del af forsen, som låg närmast till staden; dock skulle laxfisket derstädes ge-

nom denna anläggning ej få lida något intrång. Ytterligare skulle i staden ingen få åtnjuta frihet från allmänna utlagor och under hvarjehanda förevändningar undandraga sig „stadzens tungo“, utan alla skulle hjälpa dertill, hvar efter sin handel och köpenskap. Slutligen togos alla stadens invånare med all deras rörliga och orörliga egendom uti kungligt hägn, värn, frid och försvar för all orätt och öfvervåld. — Dessa privilegier hafva sedermera flera gånger blifvit dels bekräftade, dels utvidgade. Konung Sigismund bekräftade dem den 30 juni 1594 och frantog med det samma Borgå dess stapelrättighet, hvilken uteslutande tillerkändes Helsingfors, som börjat sin tillvaro med att beröfva Borgå, flera dess invånare och nu ytterligare visade sig vara för moderstaden en förderflig granne, ty det anhöll sedermera att Borgå måtte totalt ödeläggas och dess borgare tvingas att flytta till Helsingfors, något som Karl IX dock afslog. En ny bekräftelse på de gamla privilegierna utfärdades af samme konung den 3 juli 1607, hvartill fogades ett strängt förbud för Revals-boarne och kringliggande bönder mot det landsköp, som de till stort förfång för Helsingfors drefvo med hvarandra, äfvensom förbud för stadens egna borgare att sälja gård och tomt till frälse, utan skulle sådant hembjudas egna fränder eller egaren alltid deltaga i borgerlig tunga. Samma privilegier förordna derjemte, att främlingar, som i Helsingfors vunnit burskap, skulle, om de ville flytta derifrån, hembjuda sin fasta egendom åt staden samt åt den afstå tredjedelen af all sin lösa förmögenhet. Anledningen till detta stadgande var, att en mängd holländare, tyskar, skottar m. fl. främlingar plägade nedsätta sig i staden, drefvo der handel och samlade sig förmögenhet, hvarefter de uppsade sitt burskap och med sina samade rikedomar drogo till sitt hem igen, till stor förlust

för staden och rubbning i dess rörelse och handelsförhållanden.

Gustaf I hade tänkt sig och velat skapa en nederlags- och bytesort för alla slags varor, som de nordiska länderna producera eller sjelfva behöfva. Landets egna produkter af spannmål, timmer, skinnvaror, viktualier m. m. skulle finnas der, och från Sverige skulle ditföras koppar, jern, räf-, utter-, harskinn o. s. v. att utbytas mot ryska soblar, gråverk, vax, lin, hampa, bast, lärft, tyger, hudar, dynor, handskar, faltar, stöflor och tvål. I utbyte mot alla dessa nordens produkter skulle man från England, Holland, Brabant, Frankrike och andra sydligare länder hemta salt, viner, finare kläden och tyger, kryddor o. s. v. Lybeck, som under Gustafs regering visserligen redan sett sin bästa tid, men som i alla fall då ännu hade en utbredd mellanhandel, utan att sjelf producera någonting, åberopas och framhålles af konungen ofta som en förebild. En stapelort i denna mening blef den lilla köpstaden vid Vanda ås mynning aldrig. Att dock Gustafs och hans efterträdares bemödanden samt de förmåner de förunnat orten ej blefvo alldeles fruktlösa och att utländingar funno sin fördel vid att der nedsätta sig, bevisa Karl IX:s nyss omnämnda privilegier och de stadganden dessa angående sådane utländingar innehålla. Detta ursprungliga lilla Helsingfors var en på sin tid och för dess strängt reglementerade kommersiela förhållanden ingalunda oansenlig köpstad. Blott två årtionden gammal, eller år 1570, räknade staden 48 skattbetalande borgare, bland dem några med icke obetydlig förmögenhet. Samma år bidrog staden med ungefär 4000 mark nuvarande myntsort till Elfsborgs lösen, hvilken utgick med hvar 18:de penning af kontanter och metallisk egendom. Stadens utförsvaror voro smör, tjära, hudar, ved samt obetydligt lax

och sik. Importen bestod i salt, diverse kläden och tyger, kramvaror, kryddor, viner m. m. dyl. Förnämsta handelsorterna voro Lybeck och Reval samt Rostock; holländare besökte orten och införde dit hvarjehanda varor. Vid början af 1600-talet beräknas stadens folkmängd till 550 personer, ett antal, hvilket visserligen nu förefaller ganska ringa, så oansenliga städerna i Finland också ännu äro, men vid den tiden gaf Helsingfors jemte det vida äldre Björneborg tredje rangen i landet. Ty endast Finlands båda äldsta städer, Åbo med 1800 och Wiborg med 800 invånare, stodo framom Björneborg och Helsingfors i folkmängd; alla de öfriga voro vida mindre.

Denna våra städers obetydenhet hade till en stor del sin grund i tidens förvända statsekonomiska åsichter, som hindrade städerna att begagna sina naturliga hjälpkällor och hämmade deras fria utveckling. Det s. k. merkantilsystemet, som grundade sig på antagandet att ett folks förmögenhet bestod i dess rikedom på ädla metaller, och att sålunda ett lands ekonomiska förkofran mest berodde på en möjligast stor utförsel och möjligast liten införsel, detta system ledde till en mängd reglementariska åtgärder beträffande såväl den utrikes som den inrikes handeln. Den förra skulle för att komma rätt i flor, få bedrifvas blott af några få stapelstäder, och mellan dem och bönderna skulle uppstäderna utgöra förmedlingslänken. Men dessa grundsatser kunde omöjligen genomföras, utan allt flere undantag måste göras; och under den förbistring och de slitningar mellan olika intressen som häraf måste uppstå, ledo alla parter, äfven de af lagstiftningen mest gynnande. Helsingfors, ehuru utrustadt med ganska vidsträckta rättigheter, kan därför ingalunda anses som någon förmögen och blomstrande stad, lika litet som någon annan af Finlands

städer på den tiden. Att det dock verkligen var på sin tid betydligt nog, bevisas ytterligare deraf, att konung Gustaf II Adolf till denna stad sammankallade finska ständerna till en riksdag. De brinnande krigen med Ryssland och Polen gjorde denna till en nödvändighet. De finska ombuden församlade sig talrikt och den 22 januari 1616 öppnade konungen sjelf förhandlingarna med ett tal fullt af klarhet, kraft och värdighet. Ständerna beviljade en dryg gärd och lofvade offra välfärd och lif för konungens och rikets försvar. Dessa kraftfulla bidrag satte äfven den unge hjälten i stånd, att följande år afsluta kriget med Ryssland genom den lysande freden i Stolbova.

Denna riksdag är den märkeligaste händelse historien vet omtala i det äldsta Helsingfors; för öfrigt känner man om dess öden nästan ingenting. Kort efter samma riksdag började man med allvar tänka på stadens flyttning. Nödvändigheten deraf var uppenbar. Den oländiga marken försvårade nämligen hvarje utvidgning af staden, hafsviken var långgrund och otjenlig som hamn samt aflägsnade staden för långt från hafvet. Alla dessa olägenheter bestämde regeringen, att åt staden utse en tjenligare plats. Många ställen i närheten påtänktes och blefvo undersökta, i synnerhet Södernäs-udden, som mycket var i fråga; omsider bestämde man sig dock för dess nuvarande plats. Finlands dåvarande generalguvernör, den minnesvärde grefve Per Brahe, hade med ifver bedrifvit dessa förberedande åtgärder och genom hans påminnelser och inflytande kom man äfven till ett resultat. Den 2 oktober 1639 aflät dåvarande förmyndareregeringen ett påbud, att staden skulle flyttas till den utsedda platsen. Borgerskapet torde dock ej visat någon synnerlig ifver att flytta till det nya bekvämare stället. Grefve Brahe måste åter taga sig saken

an, och genom hans bedrifvande erhöll en landtmätare, Nils Avander, år 1642 förordnande att uppmäta platsen och indela den i kvarter och tomter. Samma år och tiderna derefter torde den egentliga flyttningen småningom gått för sig.

Stadens namn, dess stapelrätt, egor och öfriga förmaner blefvo samteligen bibehållna äfven på den nya platsen. Derjemte försågs staden nu med nytt insegel, hvars vapen skulle vara „en båt, stående i en fors, der ofvanpå en förgyld krona i blått fält“. Det ursprungliga Helsingfors hade i sitt vapen fört en half laxstjert. För att påskynda flyttningen och såsom ersättning för kostnaderna dervid, befriade förmyndareregeringens bref alla, som nedsatte sig i den nya staden och der vunno burskap, på 12 år från åtskilliga utlagor, hvarjemte alla handtverkare inom 4 mils omkrets ålades att nedsätta sig i den nya staden. Till kyrkors, skolors och andra allmänna byggnaders underhåll skulle staden få uppbära hälften af i den utdömda sakören samt hvar tionde penning af allt det arf, som i staden fölle eller derur ärfdes. — När drottning Kristina tillträdt regeringen bekräftade hon genom bref af den 17 januari 1651 alla dessa privilegier.

Stället der Helsingfors ursprungligen uppbygdes, vid Vanda ås mynning i Sörnäs vikens botten, torde sedan den tiden aldrig varit fullkomligt öfvergifvet, och är det ej heller nu, fastän mer än två sekel förflutit efter det denna lokal utdömdes och bortflyttningen skedde. Platsen bibehåller ännu ett utseende af något stadslikt och kallas allmänt Gammelstaden. Det stadslika utseendet kommer af några glest kringströdda hus, utan plan uppförda på ömse sidor om landsvägen och på ömse sidor om ån, men i sitt byggnadssätt mera närmande sig det i städer vanliga

än det landtliga. Midt igenom Gammelstaden och ofvanför forsen går bron öfver Vanda. Nedanför forsen och af den erhållande sin drifkraft står en mjölqvarn, i hvilken det nuvarande Helsingfors eger en sextondedel, och invid denna resa sig byggnaderna för stadens nya vattenledning. Alla dessa byggnader äro från en nyare tid, ingen enda från fordom eller från den tid här ännu fanns en stad. Af denna tid äro tvärtom alla spår så noga bortsopade, att det verkligen kan väcka förundran, huru det ursprungliga och första Helsingfors efter en mera än 90-årig dervaro kunnat så noga utplånas. Ej en mur, ej en grundval, ej ens en tradition. Funnes ej namnet Gammelstaden och urkundernas säkra vittnesbörd om dess läge, så kunde man med goda skäl tvifla, att en stad någonsin stått här.

Emellertid sträckte sig den forna staden, att döma af den plankarta som deröfver ännu finnes i behåll, ett icke så obetydligt stycke utmed ån och Gammelstads-viken, troligen ungefär ända till nuvarande villan Arabia. Också anträffas på den mellanliggande villan Annebergs egor vid sjelfva stranden af viken en lågländ åker, hvars myllaär märkbart blandad med tegelgrus och der plogen ännu oupphörligen drager gatsten till ovanlig mängd i dagen. — Den enda lemning af mera fast beskaffenhet, som ännu finnes kvar från den forna staden, är deremot belägen högre upp på land. Inom Gammelstaden aftager nämligen från stora landsvägen en mindre till Åggelby m. fl. lägenheter norrut ledande sidoväg. Nära intill denna vägaskilnad, på en äng vester om sidovägen och på Forsby hemmans mark anträffas tvenne stengården inom hvarandra. Inom det mindre finner man ännu en genom tidens och må hända äfven människors åverkan till hälften förstörd flat stenskifva, med en inskription

bestående af diverse sirater, ett adeligt vapen, årtalet 1590 samt några bokstäfver, som låta sluta till att det hela bildat namnet Hans van Sanden. En borgare med detta namn fanns 1570 i Helsingfors och hörde till dess borgerskaps förmögnare medlemmar. Man kan icke gerna be-
tvifla, att detta är hans grafvård, och att man här har platsen för den forna stadens kyrka och kyrkogård. Hans van Sanden har erhållit sitt hvilorum inom kyrkan, nära dess östra ända, således nära altaret. Att döma af den qvarvarande låga grundvalen, har kyrkan varit af rektangulär form, 34 alnar lång och 16 alnar bred, med ingångar på båda långsidorna. Den omgifvande kyrkogården är fyrkantig, af föga omfång, och å den samma upptäcker man nu mera ingen grafsten eller minnesvård.

Hvar fordomdags kungsgården haft sin plats, lär också nu mera ej låta sig med någon säkerhet bestämma, sedan alla spår från de flydda tiderna blifvit så noga utplånade att intet återstår. Enligt urkundernas vittnesbörd bestod den 1551 af en mängd hus, som alla synas varit af träd, täckta dels med bräder, dels med torf, således af föga varaktighet. Gustaf I tyckes haft i sinnet att der uppföra ett „slott“, och en mängd dagsverken användes till att rödja och jemna platsen; äfven de nyss ditflyttade borgarne anhöllo, att stället måtte uppmätas och utstakas, på det deras byggnader ej måtte bli till hinders för slottet. Hela slottsbyggnaden blef dock om intet, okänt hvarför. I Gustaf II Adolfs tid voro kungsgårdens byggnader mycket förfallna och bofälliga, och genom bref af den 1 augusti 1631 donerade han gårdens tomt jemte Viks ladugård m. fl. lägenheter åt understallmästaren Gert Skytte. Efter denna tid försvinner denna kungsgård ända till namnet och „Helsingfors“ betecknar sedermera blott staden.

Den plats, till hvilken Helsingfors genom drottning Kristinas bref förflyttades och der staden ännu befinner sig, bildar en halfö, som ifrån Helsing socken i Nylands län utskjuter i Finska Viken, och skall förut burit namnet Estnäs-skaten eller Estnäs-udd. Dock förekommer i Kristinas bref det besynnerliga, att staden uttryckeligen förlägges till Södernäs-udd, ett ställe der den verterligen aldrig haft sin plats. Dess astronomiska läge är 60 grader 10 minuter nordlig bredd samt 42 gr. 41 min. 45 sek. öster om Ferro. Terrängen är ojämn och mycket bergig, omvexlande med dälдер och vidsträckta klippsträckor. Till läget är platsen den fördelaktigaste någon finsk stad ännu innehaft. I nordvest sammanhänger halfön medels näset mellan Tölö- och Lappviken med fasta landet; på tre sidor omges den af hafvet, som här bildar tvenne förträffliga och djupa hamnar, så rymliga, att hela flottor i dem kunna få rum, och derjemte så trygga, att inga stormar i dem äro farliga. En tredje hamn, Sandviken, som genom stadens utvidgning i senaste tid tillkommit, är liten, föga skyddad, belägen i stadens aflägsnaste del och därför föga begagnad. Till lands står staden i förbindelse med bördiga och folkrika nejder, som kunna förse den med alla behof. Beläget i landets sydligaste del eger stället vidare ett klimat, så gynnande man under denna nordliga polhöjd någonsin kan vänta. Ehuru det omgifvande hafvet visserligen alla år fullkomligt tillfryser, torde man dock få tillskrifva dess närhet, att medeltemperaturen här äfven under stränga vintrar ej sjunker lägre än till omkring — 7° Celsii. Likaså modereras sommartiden hettan af svala sjövindar och stiger sällan öfver 30 grader. I sina omgifningar eger dessutom staden en rikedom på täcka och behagliga platser, hvilka erbjuda den af stadslifvets qualm

och bestyr uttröttade en behaglig vederqvickelse i naturens sköte. Hvad som deremot äfven på denna nya plats blef en fortfarande brist för staden, var att den ej stod i någon beqväm förbindelse med de inre delarne af landet. I detta fall har naturen gjort intet, och det är först i våra dagar man genom jernvägar afhjelpat denna brist. Lägg härtill, att staden här är belägen ungefär på midten af en långsträckt kust, ganska rikligt försedd med städer, hvilka förmedla förbindelsen med utlandet, och man har häruti en tillräcklig förklaring, hvarför det merkantila lifvet här först i senaste tid nått en större utveckling.

Att Helsingfors äfven på sin nya plats länge nog förblef betydelselöst var en följd såväl af förut omnämnda hindrande omständigheter som af vidriga öden, hvilka här blefvo dess lott. Redan halftannat årtionde efter flyttningen, år 1657, lades större delen af den nyss uppbygda staden i aska, „af en härjande brand, som af ingen mensklig hjälp stod att hämma, och jemte husen beröfvade invånarne all deras förmögenhet samt gjorde dem husvilla, så att några näfvar fulla med aska blefvo allenast öfrigt åt dess invånare för all härvid anlagd flit“ såsom stadens historiograf, Forsius, beskriver. Drottning Hedvig Eleonora kom staden då till hjälp med kunglig frikostighet och regeringen beviljade den en förlängning på fyra år af dess för flyttningen medgifna friheter. I slutet af samma sekel, åren 1695—1697, härjades hela Finland af en svår missväxt, som kostade det en stor del af dess befolkning, och af denna landsplåga blef ej heller Helsingfors såsom Forsius yttrade sig „lottlös, utan måste mången då, i brist af föda, blifva dödenom till rof.“ Stadens kyrkogård var ej tillräcklig att rymma de talrike döde, hvarför en ny begravningsplats anlades på Kampen. „Kan väl någon“, ytt-

rar Forsius „utan blödande sinne höra af våre gamle berättas, att folk, då de gingo på gatorna måste, i brist af födan, stupa på hvarandra. Kan väl någon utan smärta påtänka, då man hör, huru mången då gick till grafven, för att der afbida sin annalkande förlossning? De sågo sjelfve det stället, hvarest deras matta ben skulle få hvila. Deras söndriga slarfvor blir deras svepeduk och likkista. 2:ne svaga ben blifva nu deras likebår och en hungrog mage deras medföljande process till det tysta. Låtom oss ej läsa detta utan att kyssa Herrans hand, som i långliga tider bevarat vårt Svea ifrån en sådan hungersnöd.“

Knappt hade staden något hemtat sig efter dessa svåra händelser, då i början af följande sekel ännu hårdare missöden hemsökte den. „Stora ofreden“ med dess många lidanden var nu i antåg. Först ibland dessa infann sig pesten, som utbröt 1710 och härjade från början af augusti till början af december. Den folkfattiga staden förlorade derigenom 1185 personer, främmande inberäknade; en ofantlig förlust när hela dåvarande befolkningen beräknas utgjort blott omkring 1800 människor. Smittan ansågs hafva blifvit hemtat till staden från Liffland af tvenne öfverkomna qvinspersoner, ty i de hus der dessa funnit herberge visade sig sjukdomen först, och utbredde sig än mer, sedan krigsfolket från samma orter öfverfördes till Porkkala. År 1712 den 29 april hade man åter en eldsvåda, som ödelade några gårdar vid Gloet. Helsingfors hade knappast hunnit repa sig efter dessa svåra hemsökelse, då kriget sjelft infann sig. Fiendens första påhelsning var dock blott ett skräm-skott. En rysk flotta hade kastat ankar vid Pellinge holmar i Borgå skärgård och utsände derifrån några galerer och andra fartyg mot Helsingfors. Den 31 augusti 1712 visade sig dessa i det mellan Degerö och Sandö belägna

Estnäs-sundet och kl. 6 på söndags morgonen började de der en kanonad. Folket, som då var församladt till finsk gudstjenst, rusade med förskräckelse ur kyrkan, och i staden uppstod stor bestörtning. Vid anblicken af några krigsfartyg, som lågo i hamnen, drog sig fienden dock tillbaka utan vidare försök denna gång.

Svårare öden förestodo Helsingfors vid nästa fiendtliga besök följande året, de svåraste staden någonsin undergått och hvilka hade till följd, att den för flere år öfvergafs af hela sin befolkning. Redan i slutet af april 1713 utlopp från Petersburg och Kronstadt en ansenlig skärgårdsflotta under amiral Apraxins och zar Peters eget befäl. Utrustningen uppskattades af zaren sjelf till 280 fartyg med 17,000 man landstigningstrupper, och anfallet gälde åter nyländska kusten. I Helsingfors fanns en truppstyrka af 800 man under general Armfelts befäl. Detta var nästan allt hvad det folkfattiga och utarmade riket kunnat uppställa till dessa nejders försvar, ty brist och nöd gjorde att svenska flottan först längre fram på sommaren kom i det skick, att den kunde utlöpa. De första dagarne af maj kastade ryssarne ankar vid Borgå, och utskickade den 8 maj en mindre afdelning till Helsingfors. Genom liflig kanonad från strandbatterier vid södra hamnen blef detta angrepp dock af Armfelt tillbakaslaget. Men den 10 maj kom zaren sjelf med hufvudstyrkan och försökte en landstigning i södra hamnen. Äfven den misslyckades, och efter en mördande skottvexling måste de ryska galererna draga sig tillbaka. Dessa hotfulla anfall visade hvad man hade att frukta, och att fienden denna gång hade ganska allvarsamma planer. Men man trodde sig någorlunda tryggad och öfverraskades därför af hans ankomst två dagar derefter. Följande dagen drogo nämligen ryssarne några sina fartyg ge-

nom det mellan fasta landet och Degerö belägna, nu mera genom försänkningar och tillandningar ofarbara samt på ett ställe alldeles igengrodda Härtonäs sund. Hufvudstyrkan seglade omkring udden och ankrade i Sandviken, der inga tillräckliga försvarsanstalter voro vidtagna. Bönsöndagen den 12 maj 1713 kl. 11 f. m. stod fienden åter för dörren. Stadens 800 man funno sig för svaga till ett allvarsamotstånd mot öfvermakten. För Armfelt återstod blott att efter en skarp skärmytsling draga sig undan på vägen åt Borgå, och i samråd med landshöfdingen friherre Joh. Creutz samt borgmästaren Henrik Tammelin befallde han invånarne att flytta ut, och „nögades, säger Forsius, med rinnande tårar, vid flykten härifrån sätta eld på staden“, med alla dess förrådshus. Åtgärden var utan tvifvel grym, må hända äfven icke nödvändig, men motiverades med afsigten att betäcka återtåget, göra en fördelaktig position obegagnelig för fienden samt beröfva honom rikhaltiga förråd. „Ryssen, fortsätter Forsius, stiger härpå obehindrad upp, och delar så sitt manskap, att en del söker till att dämpa den grymma eldslågan i staden, men vinner ej mer genom detta sitt bemödande, än att han får halfbrände stockar och några sjöbodas samt vid sjön belägna gårdar bergade. En del af sina troppar låter han följa i hamn och häl vårt flyende folk, men blifver något hindrad i sin framfart, i det att de tvenne nära intill staden vid Tavasttullen belägne broar voro jemväl af våre egne vid deras öfverkomst uppbrände. Dock är ryssen oförtruten, att af de då än kvarblefne stockar göra sig flotta och sätta sitt manskap öfver. Emellertid fick våra vid Gammelstad samla sig till motstånd, men måste dock i så förvirradt tillstånd lemna fienden platsen. Ryssen blifver då mästare af allt sammans; men måste par dagar derpå då vår svenska

galer-eskader anlände åter begifva sig härifrån till Borgå, hvadan han närmare mot hösten anlände igen till Helsingfors, då han med större mod inkräktar staden och behöll den under sitt välde till år 1721“. Ryssarne inrättade sig nu i Helsingfors så godt sig göra lät. På landsbygden rundtomkring blefvo flera hus nedrifna och timret på långa distanser släpadt hit samt uppbygdt till kaserner, hvarjemte soldaterna åt sig inrättade baracker och jordkulor. Zar Peter var sjelf flere gånger i staden, inspekterade förskansningarna, som till dess försvar blifvit uppkastade, samt lät med stora stenmassor igenfylla det nordostliga inloppet genom Härtonäs sund, der hans galerer om våren gått fram. — Från tiden för denna första inemot 9-åriga ryska ockupation qvarlefver härstädes ännu ett minne i namnet Narinken, hvarmed då som nu betecknades platsen, der idkare af mångleri och diverse småhandel drefvo sitt värf.

Staden var under denna tid alldeles öfvergifven af sina egentliga invånare hvilka då „hade större säkerhet bland vilddjur än i sina hemvist.“ När de efter fredsslutet „småningom började med bättre hopp framkrypa“ funno de ej ens tak öfver hufvudet. Hade ej ryssarne lemnat sina baracker och kaserner orubbade „så hade invånarne ej vetat, hvart de skulle sticka sitt hufvud. De äro dock nöjda, i hopp om en blidare himmel, att i stället för sina förut väl uppbygda hus och redbaraste egendom, antaga några i hast odugeligen uppbygda och förskämda kasarmer. Den med invånarnes blod bestänkta askan gör dem så bestörte, att de med möda kunna igenkänna sina förra tomter.“

Först småningom blef det möjligt att uppföra ordentliga bostäder. Gudstjensten förrättades länge uti ett brädskjul, som man i hast uppslagit på planen framför strand-

bryggan; först 1727 fick man råd att uppföra en ordentlig kyrka af trä, på samma plats som den jemte staden 1713 nedbrunna innehaft, och för att påskynda det började företaget erhöill staden kunglig tillåtelse att i hela Sveriges rike uppbära stamboksmedel. Till skolrum begagnades i förstone ett lider, som tjenat ryssarne till magasin, tills en handlande Forsman gaf skolan rum i sin gård; 1755 hade man omsider så repat sig, att man började uppbygga ett eget skolhus.

I tjugu år fick Finland nu ostördt förkofra sig under fredens hägn, då krigets åskor ånyo samlade sig och hotade att förstöra de ringa frukter, ansträngningarna hunnit gifva. Det nesliga och olyckliga kriget åren 1741—43 utbröt, och mottogs af vårt land ingalunda med glada känslor, ty stora ofredens lidanden lefde ännu i friskt minne. Om Helsingfors särskildt förmäles, att dess invånare voro afvogt stämde mot det parti, som förklarar kriget, och starka inqvarteringar af genomtågande trupper voro föga egnade att göra dem vänligare. När svenska gardet på tåget österut rastade här, hade dess officerare och prest stor svårighet att få sig en middag. Omsider fingo de hos en borgare Täljeqvist för 2 daler person, „men fingo ock af värden mera ovett än mat“, berättar samme prest. För öfrigt blef just Helsingfors vittne till en af krigets skymfligaste händelser. Som bekant, började motgångarna med nederlaget vid Villmanstrand den 23 augusti 1741, hvar efter armén oupphörligen retirerade vesterut, och ungefär ett år senare var nära Helsingfors. Här voro ännu hågkomsterna från stora ofreden lifliga, och af förskräckelse lemnade derför en stor del invånare staden, när krigets oväder nalkades. Middagstiden den 11 augusti 1742 ryckte svenska armén genom staden, uppbrände efter sig långa

bron och slog läger på den bergiga sandslätt, som då låg utom staden, men numera är till en betydlig del bebyggd och bekant under namnet Kampen. Afsigten var att här hindra ryssarnes vidare framträngande. Också funnos här betydliga förråd för armén i stora magasinerna på holmarna, och till platsens försvar åt sjösidan — Sveaborg fans då ännu icke — såg man vid Skatudden tvenne ofantliga prämar, simmande fästningar i smått, kopparklädda, jernbeslagna och nästan bombfria, med luftkistor på sidorna, så att de ej kunde sjunka, och med tio 24-pundiga kanoner på hvar sida samt en 80-pundig mörsare midtuti. Med största svårighet kunde de röra sig på vattnet, men lagda i ett sund kunde de uppehålla en hel flotta. Också såg det ut, som det usla befälet här ämnat allvarsamt hålla stånd: på Kampen uppfördes små batterier på bergsklackarne till positionens befestande, och den 14 aug. om aftonen uppställdes hela armén i slagtordning framför lägret, såsom om man väntat batalj. Infanteriet i två linjer räckte från Tölö till Lappviken; kavalleriet bildade tredje linjen. Men ingen batalj blef af. För öfrigt led armén här stor brist på foder, så att en mängd hästar måste nedgöras, och på ved, så att några hus i Helsingfors nedrevos för att tjena till bränsle. Alla dessa försvarsanstalter gagnade dock till intet, ty på en mycket oländig väg kringgingo ryssarne positionen och stodo på ena sidan med sin hufvudstyrka vid Gammelstaden, å den andra vid Hoplax. För svenska armén återstod ej annat än att avsluta en kapitulation den 23 aug. hvarigenom de svenska regementena tillätos att med vapen och tross få inskeppa sig i Helsingfors för att öfverföras till Sverige, de finska åter fingo fritt val att antingen åtfölja sina svenska kamrater eller qvarstanna i Finland, skingra sig och återgå till sina hemvist; vapen

och tross skulle de öfverlemna åt ryssarne. Alla kronans förråd af vapen, ammunition och proviant, som funnos magasinerade i Helsingfors, skulle likaledes tillfalla ryssarne. Några dagar derefter verkställdes kapitulationen och den 26 aug. såg man 300 ryska grenadierer inmarschera i Helsingfors, uppställa sig på torget och utsända poster att besätta magasinerna. Samtidigt uttågade de under detta skymfliga krig så uselt använda finska regementena sorgsna, förbittrade, skummande af harm, med fullt gevär och packning till fiendens läger, der de nedlade vapen och fanor samt åtskildes för att rotvis aftåga till sina hemorter. Ryssarne togo Helsingfors i besittning samt höllo derstädes en mindre truppstyrka ända till fredsslutet. De iakttog för öfrigt god manstukt, och staden led intet egentligt ondt af deras närvaro, hvarför skrämseln och flykten denna gång varit föga nödiga, men naturligtvis i förening med krigets betryck hade menlig inverkan på stadens utveckling.

Freden i Åbo, afslutad den 7 aug. 1743, köptes af Sverige med afträdande utaf en bit af Finland. Svenska styrelsen blef uppmärksam på vigten af detta landskap och mån att bibehålla hvad af det ännu återstod. Då genom fredsslutet alla de förra gränsfästningarna gått förlorade, måste nya uppföras, och Helsingfors inbjöd till sådana anläggningar genom sitt af naturen gynnade läge samt genom sin vikt i strategiskt hänseende, såsom senaste krigshändelser visat. År 1748 började man uppföra skansar å ena sidan på Broberget och å den andra på Kasaberget, hvars namn då förändrades till Ulrikasborg. Dessa arbeten afstannade emellertid följande år, då anläggningen af Sveaborg begyntes under den snillrike Augustin Ehrensvärds ledning och efter hans plan. I Juni månad 1752 besåg konung Adolf Fredrik detta storartade företag och

„den 20 ejusdem fick Helsingfors stad den oskattbara Nåden att med de upptänckeligaste vördnadsbetygelser emottaga sin och hela landets Huldaste Fader“, säger Forsius om denna utomordentliga händelse. Får man tro honom, så hade den tidens helsingforsare „många glädjestunder“, emedan den gode kungen några dagar uppehöll sig i deras stad samt der firade sin namnsdag den 23 i s. m. — Närvaron af en mängd högre och lägre militär samt talrika arbetare, hvilket allt åtföljde fästningsbyggnaden samt föranledde att flere personer af betydighet nedsatte sig i Helsingfors, bidrog att framkalla större lif och rörlighet inom den lilla staden. Snart skulle den dock åter hem-sökas af en olycka: den 10 september 1761 utbröt eld i ett i staden befintligt pipbruk och lade en stor del af de bästa husen i aska.

Helsingfors på den tiden, d. v. s. kring medlet af förra århundradet, var till storlek, betydighet och folk-mängd temmeligen likt någon af vårt lands äldre småstäder i våra dagar. Stadens medelpunkt var det kvadrat-formiga torget, upptagande ungefär östra hälften af nuvarande Senatstorget. Till detta ledde fyra gator och kring det samma grupperade sig stadens fyra kvarter eller stadsdelar, det östra med 75, vestra med 76, södra med 43 och det norra kvarteret med 132, eller inalles 326 tomter. Dessa voro bebygda nästan uteslutande med trähus, blott på tre såg man hus af sten; dessutom funnos några obebygda tomter. I längd från öster till vester upptog staden 1200, i bredd från norr till söder 753 och i omkrets 3400 alnar. På norra sidan om torget, ungefär der Nikolai-kyrkans östra paviljong nu reser sig, stod stadens rådhus, af trä, två våningar högt, med ett prydligt torn. Denna byggnad var uppförd 1726, men nedbrann i slutet af samma århundrade,

hvarefter ett nytt rådhus af sten uppfördes på samma plats. Vid vestra sidan om torget fans högvakten, och bakom den upptogs ungefär vestra hälften af nuvarande Senatstorget af kyrkogården, med dess kors och gravvårdar. Inom kyrkogården, ungefär der vestra paviljongen nu står, reste sig stadens förnämsta bygnad, dess kyrka. Det tempel, som vid nu i fråga varande tidpunkt fans på denna plats, var det tredje i ordningen sedan stadens hitflyttning, ty jemte staden hade äfven kyrkan tvenne gånger blifvit lågornas rof. Den första, efter dåvarande drottningen hallad Kristina, lades i aska redan 1657, och med möda förmådde den fattiga staden uppbygga åt sig en ny. Nära 40 år derefter eller 1693 var den nya ännu icke färdig, och staten var för fattig att till dess fullbordande gifva stadsboarne något litet understöd, hvarom de sistnämnda år anhöllo. Liksom sin föregångarinna var den af trä, i rektangulär form, och blef vid den allmänna flykten och branden 1713 lagd i aska. Den nu i fråga varande var bygd 1727, såsom i det föregående redan blifvit nämndt, hette efter dåvarande drottningen Ulrika, bildade med utbyggnader på midten en korskyrka, af trä, brädfodrad, täckt med jernplåt, och öfverst prydd med ett torn, på hvars yttre sida man på ena sidan såg solen, på den andra fullmånen „i lifliga färger afmålade“. Kyrkans längd i öster och vester utgjorde 45, bredden i söder och norr 41 alnar. Dess förnämsta inre prydnader voro predikstolen och altartaflan. Den förra, som, enligt Forsii försäkras, „med sin strålglaus genast föll den inträdande i ögonen“, var utsirad med förgyllda bilder och skänkt af en handlande Petter Steen. På den senare fans „i klara och rena färger en teckning af Kristi förklaring inför lärjungarne på berget“. Ofvanför den

samma var på väggen „solens uppgång lifligen med pensel aftecknad“, och deromkring lästes orden:

Jehovah

Tu lux, tu vita, tu medicina

et

ULRICA

Tu Nomen Splendidum, Tu Meum Decus
eris.

Derinvid var Helsingfors stads vapen afmåladt, och derunder läste man följande af prosten Wång ditsatta varning:

Tu stad, o Helsingfors, tin gamla synd lägg af:

Om tu ej segla vill ännu en gång i qvaf.

1727.

För öfrigt hade denna kyrka tre ingångsdörrar, 11 fönster, samt „allt annat som erfordras för en vördnads-bjudande gudstjenst“.

Detta tempel stod i jemnt hundra år, då äfven dess stund var kommen. En ny tid hade brutit in, Helsingfors omskapades på alla håll, och allt gammalt måste lemna rum för nya planer, nya linjer, nya hus. Äfven den sekelgamla „Ulrika“ måste rymma fältet och gick 1827 under klubban. Altartaflan vandrade till S:t Michel och pryder nu dess kyrka; det kärnfriska och väl bibehållna timret inropades af privat person och ingår nu delvis i ett af stadens enskilda hus. — Klockstapeln, af gråsten, stod skild ifrån kyrkan inne på nuvarande senatstomten, på den bergsklack, der senatshusets envåningsflygel stryker fram. Den qvarstod nära två årtionden efter det kyrkan blifvit nedrifven, då äfven den nedbröts. Nära vid dess sida stod det två våningar höga skolhuset af sten, hvilket äfvenledes längesedan fått lemna rum för andra byggnader. — Men

dessas omskapningar tillhöra en nyare tid; vi återvända till Helsingfors för hundra år sedan.

Staden var säte för landshöfdingen öfver Nylands och Tavastehus län, hvars embetslokal stod på östra sidan om torget, ungefär der senatshuset nu är, och som hade sig Viks ladugård anslagen. Uti staden voro då tvenne värfvade regementen förlagda i garnison jemte en afdelning af fortifikationskorpsen samt litet artilleri. De till dessa trupper hörande tjenare m. fl. civile personer ökade invånarnes antal med 543, och stadens hela folkmängd på den tiden kan uppskattas till omkring 1900 personer. De första tiderna efter hitflyttningen befinnes staden haft tvenne borgmästare, men i slutet af 1600-talet åtnöjde man sig med en, tills man 1757 åter antog tvenne. För öfrigt fanns kämnarsrätt med sin ordförande, samt 6 rådmän. — Helsingfors var väl en stapelstad med rättighet att drifva skeppsfart och handel med hela världen, men denna rättighet begagnades ganska litet och den merkantila verksamheten i staden var ganska lam. Grossörer och krämare egde staden 26, större borgare ungefär lika många, dessutom hökare, krögare, handtverkare o. s. v. Mellan åren 1748 och 1756 egde stadens handlande ett skepp, som under denna tid gjort fem resor till Spanien, men sistnämnda år strandade och gick förloradt med hela sin last; derefter hade man råd att hålla blott hälften i en Spaniefarare. Dessutom funnos några jakter och hukare, som gingo på Frankrike och Spanien. Man utförde bräder, plankor, tjära, och införde salt, viner, citroner m. m. dyl. Emedan man ej hade råd, utvägar eller insigt att direkte från utrikes ort inhemta hela sitt behof af salt och andra nödvändighetsvaror, togos dessa till en stor del äfven från Stockholm och Åbo. Engelsmän och tyskar besökte staden och

införde dit malt, hvetemjöl, sill, torr fisk o. s. v. Äfven seglade man på Reval och de liffländska orterna efter råg, malt, hampa, linfrö m. m. Bland importvarorna från Stockholm, Åbo och Lovisa för åren 1754—5 paradera äfven 107 skålpund the, 481 $\frac{1}{2}$ skålp. kaffe och 10,304 skålp. raffinad-socker utom diverse andra sockersorter. „Bör man icke häpna vid åtankan af ett så stort öfverflöd?“ utropar den hushållsaktige Forsius helt förskräckt vid anblicken af dessa siffror. Tvenne gånger årligen, nemligen Pauli omvändelse-dag om vintern och Michaelis-dag om hösten hade man marknad, som dock ej var särdeles inbringande. Dessutom besökte borgarne åtskilliga marknadsplatser inom länet. — Under förra århundradet hade Helsingfors-boarne formligen anhållit att Ekenäs och i synnerhet Borgå måtte ödeläggas och deras invånare helt enkelt tvingas att bosätta sig i Helsingfors, förmenande att sådant var dem utlofvadt i deras „privilegier“. Regeringen hade dock afslagit denna välmenande anhållan. Men saken tyckes ännu i midten af 18:de seklet spökat i helsingforsarnes hjernor, utan att de dock vågade anhålla derom. I främsta rummet tyckte de väl, att de båda grannstäderna voro dem till hinder, oaktadt de såsom uppstäder hade ganska inskränkta rättigheter och lätteligen bort kunna bringas i beroende af den så väl privilegierade stapelstaden. Vidare torde de funnit, att de dock voro nog få och deras stad ganska liten, och gerna velat hafva den större och lifligare, helst de väl visste, att den hade stora rättigheter samt en hamn, så fördelaktig, att de tviflade, „om någon stad i hela Svea-rike eger den bättre“. Men det oaktadt gick allting lamt: man lefde sakteliga, och en stor del af borgerskapet hade sin tarfliga utkomst genom att brygga dricka, baka bröd, anskaffa bränvin och viktualier åt ar-

betsmanskapet vid fästningen, och tänkte med bekymmer på, att denna näringskälla ej kunde hafva ett synnerligen långvarigt bestånd.

Under Gustaf III:s krig, 1788—90, hade staden ej att lida några fiendtliga besök eller andra olägenheter; tvärtom blef den då vittne till firandet af en seger. Efter det ärofulla sjöslaget vid Hogland hade svenska flottan inlupit i Sveaborgs hamn. Konungen jemte hans båda bröder, hertigarne Karl och Fredrik, befunno sig ombord. Den 21 juli 1788 hölls i Helsingfors en högtidlig tack-sägelsefest. Från jakten *Amphion*, der konungen bodde, fördes de tagna trofeerna i procession upp till stadens kyrka och nedlades vid altaret. Konungen höll sjelf ett tal samt tackade och berömde hertigen och deltagarne i striden. Utanföre på torget voro trupperna uppställda till parad och efter gudstjenstens slut dubbades inför deras front stridens hjeltar till riddare. Vid detta tillfälle stiftade Gustaf III en ny värdighet inom Svärdsorden kallad riddare med stora korset.

Under de på detta krig följande fredsåren finnes ingen märkligare händelse antecknad om Helsingfors; det enda anmärkningsvärda är, att Gustaf IV Adolf med sin gemål i staden gjorde ett kort besök, då det höga paret 1802 reste genom Finland. Under 1808—9 årens krig blef staden redan tidigt tagen i besittning af ryssarne. Den 27 februari 1808 intågade öfverbefälhafvaren grefve Buxhoevden, sedan general Orloff-Denisoff några dagar förut militäriskt besatt staden och der eröfrat betydliga förråd af vapen och ammunition. Helsingfors blef nu vittne till Sveaborgs belägring jemte dermed följande händelser, om hvilka redan i föregående afdelning är taladt. Kriget gick i öfrigt denna gång hastigt och skonsamt förbi staden; ty

ehuru Helsingfors och Sveaborg under hela den tid kriget räckte voro en af ryssarnes förnämsta vapenplatser, blefvo de dock ej vidare vittnen till några krigiska uppträden.

Genom detta krig blefvo Finlands öden totalt förändrade och Helsingfors gick en ny oanad framtid till mötes. Kasta vi en blick på staden, sådan den var då denna nya tid inbröt, så hade den sedan medlet af 18:de seklet något, ehuru ej i någon ovanlig grad förändrats. Folkmängden hade vuxit till 3227 personer. Dessutom fanns i staden en garnison af 5 kompanier artilleri, som bildade en egen församling, till hvilken hörde 1110 civile personer, så att stadens hela befolkning derigenom uppgick till 4337. Denna ökade folkmängd erfordrade ett ökad utrymme, och stadens längd beräknades 1805 till 1800 och bredden till 900 alnar; i vidd upptog den 82 tunnland, deribland 9 å 10 tunnland obebodd trakt. Stenhusen hade vuxit till ett dusin, gator och gränder voro 24, hvaraf de flesta ej skuro hvarandra i rätta vinklar, men staden var dock till en del redan regulier. Såsom företrädesvis „irregulier“ ansågs Skatudden, om hvars utseende man ännu i dag lätt kan göra sig föreställning, oaktadt nya ryska kyrkan och mynthuset under dessa sista tider jagat en mängd af dess kojor undan. Ej heller torde det nu mera töfva länge, innan äfven denna sista kvarlefva af det forna Helsingfors blir totalt omskapad, sedan plan för dess reglering ej längesedan blifvit uppgjord och antagen. Utom skola, apotek m. fl. vanliga inrättningar i en stad, märkas såsom mindre vanliga ett barnhus och ett hospital, det senare med 100 tunnor spanmål i årlig inkomst. År 1805 räknade borgerskapet 23 handlande, 6 restauratörer, 28 skeppare och 82 handtverkare, bland hvilka sistnämnda man finner hjulmakare, lavettmakare, linväfware, stockmakare o. a. dyl. i våra da-

gar temligen okända skråmästare. Får man eljes af de skilda handtverkeriernas mer eller mindre talrika representanter sluta till tidens lefnadsvanor, så måste den tidens Helsingforsboar gerna stoltserat i hatt, ty i den lilla staden funnos 4 hattmakare, eller dubbelt mer än det nuvarande Helsingfors med dess tiodubbla folkmängd består sig. Äfvenledes tyckes man då lefvat nog mycket af fisk och hållit sig på åkande fot, medan hus och hem möjligen voro bofälliga. Ty det lilla samhället bestod sig ej mindre än 37 fiskare, 3 vagnmakare och 13 åkare, medan en murare och en timmerman voro tillräckliga för stadens hus och bygnader. — Handeln och i synnerhet skeppsfarten hade ansenligt utvidgats, och staden förstod nu bättre begagna sin oinskränkta stapelfrihet än ett halft sekel förut. Nämda år 1805 egde staden 14 skepp, 4 briggas, 5 galeaser, 3 jakter och dessutom ännu några mindre fartyg, tillsammans inemot 2000 läster; årliga värdet af exporten beräknades till 7000 och af importen till 20,000 riksdaler. Exportvarorna voro de vanliga, skogsprodukter och något litet salta fiskvaror. Då för tiden fans i Gammelstaden en såg, som åt exportörerne tillverkade plankor och bräder, och det är denna man har att tacka, att skogarne här omkring blifvit så noga bortrensade, att nu mera ingenting finnes att såga eller sälja, knappast något litet att bränna, ja att landegendomar här i närheten finnas, der man ej har så mycket skog, att man ur den kunde få virke ens till ett dugligt yxskaft. Fabriksverksamheten var skral: 1 klädesfabrik, 1 tobaksfabrik, 1 buldansfabrik, 1 skeppsvarf, 1 bränneri, och alla dessa oansenliga, det var allt.

I topografiskt hänseende var den dåvarande staden äfvenledes ofantligt skild från den nuvarande. Den omskapning Helsingfors under senaste halfsekel undergått är så

fullkomlig, att en invånare från den forna småstaden, från Helsingfors före 1808, omöjligen i den nuvarande hufvud- och universitetsstaden skulle kunna igenkänna sin födelseort, knappast ens förmå utvisa den plats, der hans barn- domshem stått. Ty ej ens den yttre konfigurationen af land och sjö är här nu mera den samma. Å ena sidan framträngde nämligen södra hamnen åt nordvest öfver nuvarande salutorget till den punkt, der societetshuset nu reser sin stolta massa, medan å andra sidan Tölövikens utskickade en grund, säfbevuxen och dyg arm, som under namn af Gloet i sned riktning trängde fram åt sydost, från trakten för nuvarande Bangården till qvarteret Enhörningen och Esplanaden. Öster om Gloet, mellan detta och stadens norra och södra hamnar samt på en del af Skatudden utbredde sig den dåvarande staden. Hvar dess kyrka, torg, rådhus o. s. v. hade sina platser, är förut omtaladt. Dess kyrkogård begagnades under stadens senaste period ej mera som begravningsplats. Mot slutet af 1700-talet hade de dödas hvilorum blifvit flyttadt ut till Kampen, eller till den nu mera till promenadplats förvandlade kyrkogård, som omger nuvarande gamla kyrkan. I öster utgjorde hamnarna stadens naturliga gräns. I norr slutade husen vid den dalsänkning, som från öster till vester genomskär Kronohagen, i söder sträckte sig bygnaderna längs södra hamnens vestra strand ungefär till platsen för nuvarande våghuset. I vester begränsades staden af Gloet, och vid den punkt, der Fabians- och Norra Esplanadgatorna nu afskära hvarandra, var Helsingfors slut på detta håll. Der vidtog landsvägen som förde ut till Esbo-tull.

Af denna korta teckning synes, hvilken ringa del af den nuvarande hufvud- och universitetsstaden det dåvarande Helsingfors var. Platser, som nu kunna räknas till stadens

centrala delar, lågo då utom tullarna. Esplanaderna i hela sin sträckning äro en anläggning utanför det gamla Helsingfors; vår Gamla kyrka, vid hvilken man då hade begrafningsplatsen, låg ett godt stycke utom staden, och nere vid Sandviken var man långt borta från Helsingfors, ute på landet. Den slättmark der Nystaden nu befinner sig upptogs då af plantager och repslagarebanor. Nuvarande Kaserntorget var en kal och bergig öde nejd, der stadens gossar om somrarne sökte de föga läckra kråkbären bland enrisbuskarne. Derefter följde Ulrikasborgs-bergen och den nuvarande grönskande och inbjudande Brunnsparken, då ödsliga och obegagnade bergsträckor med ljung, starrgräs, enris och vattenpussar mellan klipporna. I närheten af sitt lilla torg hade det forna Helsingfors under sin senaste tid undergått en liten reglering. De privata stenhusen vid södra sidan af nuvarande Senatstorget äfvensom några vid Alexandersgatans fortsättning derifrån nedåt norra hamnen härstamma från Helsingfors före 1808, ehuru deras stil och storlek samt enlighet med nya regleringen gör att sådant ej synes. Stadens dåvarande tull- och packhus, en tvåvånings byggnad af sten på nuvarande packhustomten, vittnar deremot ännu genom sin sneda ställning, att den tillämnade regleringen ej i alla stycken kommit att öfverensstämma med den nu antagna.

Midt under det betryck och de farhågor, det pågående kriget medförde, hade det gamla lilla Helsingfors olyckan, att återigen hemsökas af det plågoris, som redan så ofta förut sökt reglera dess irreguliera byggnader. Den 17 nov. 1808 utbröt nämligen en vådeld, genom hvilken en betydlig del af staden nedbrann. Det är ur askan efter

denna brand det nuvarande Helsingfors framgått, likt en Fenix ur sitt bål, en till alla delar ny skapelse, i hvilken knapt ett spår af den forna lilla provinsstaden nu mera återfinnes, en stad med annan bestämmelse och ny löftesrik framtid. Staden blef nu reglerad efter en plan, som gaf den ett flerdubbelt större utrymme än den derförinnan haft. I början tyckes man varit oense om några detaljer i denna nya plan. Af det föregående veta vi, att södra hamnen och Gloet voro till sina innersta delar åtskilda genom ett föga bredt näs. Deraf väcktes tanken att förena dem med hvarandra. Näset skulle genomgrävas, Gloet utfyllas, men dess mellersta och minst grunda del fördjupas till en kanal, som, infattad i granit och med trädplanteringar på stränderna, i åtskilliga vinklar skulle genomskära midten af staden och förena södra hamnen med Tölövikens. Mynningen i hamnen skulle vara i den bassin, der roddbåtarne nu hafva sin station; mynningen i Tölövikens skulle vara ungefärligen der jernvägen nu beträder Kaisaniemi parks område. En annan kanal skulle genomskära näset till Skatudden och förena stadens båda hamnar. Den senare kanalen har blifvit utförd, såsom ses kan, men projektet till den förra öfvergafs, okänt af hvilka orsaker, ehuru stadens plan med beräkning af denna kanal redan var uppmätt och utstakad, samt en noggrann karta öfver det sålunda kanaliserade Helsingfors uppgjord och genom tryck utgifven.

Den 11 februari 1811 utkom ett kejserligt reskript, som anbefalde stadens reglering och nybyggnad enligt den nya planen, och för att påskynda dess uppbyggande beviljades åt invånarne 100,000 rubel banko assignationer till räntefria bygnadslån på 20 år, och derjemte tilläts dem att till bygnadsmaterialier begagna de raserade fästnings-

verken på Ulrikasborg och Broberget. Detta var förebudet till den nya framtiden, hvars säkra ankomst bekräftades genom kejserliga manifestet af den 27 mars 1812, som bestämde Helsingfors till Finlands hufvudstad, i hvilken landets styrelse skulle hafva sitt säte. Mångfaldiga byggnader blefvo härigenom nödvändiga för de talrika embetsverk, som nu skulle komma att hit förläggas, och Helsingfors kan prisa sig lyckligt att dessa till plan och utförande blifvit en hufvudstad värdiga. Från S:t Petersburg hitkom den snillrike arkitekten Engel, och det är honom landets hufvudstad har att tacka för den mängd vackra och smakfulla offentliga och enskilda hus, som nu pryda den samma. Helsingfors är genom dem delvis en praktfull stad, hvars vackraste partier uthärda jemförelse äfven med lyckligare lottade länders större städer. Genom dessa åtgärder reste sig staden raskt nog ur sin aska i ett alldeles föryngradt och förändradt skick, och redan efter ett årtionde kunde man tänka på embetsverkens hitflyttning. En kungörelse af den 9 juli 1817 anbefalde, att den skulle taga sin början 1819, och den 1 oktober sistnämnda år höll senaten sin första session härstädes. De öfriga centrala embetsverken hitkommo efterhand de närmast påföljande åren, och 1821 kan flyttningen anses verkställd.

Helsingfors var nu hufvudstad både till namnet och i verkligheten, och kunde som sådan vänta sig en lofvande och betydelsefull framtid efter det betydelselösa och på minnen fattiga framfarna. Denna förmån erhöll en betydande tillökning, då icke långt derefter äfven landets enda universitet förlades till den unga hoppfulla hufvudstaden. En härjande våldeld hade den 4 och 5 september 1827 lagt största och bästa delen af Åbo stad i aska, gjort det knappast tio år förut invigda akademiehuset till en ruin, ned-

bränt dess samlingar och förstört sånggudinnornas sekel-gamla hem. Det var efter denna svåra olycka Finlands högskola den 21 oktober 1827 af kejsar Nikolai erhöll namnet Alexanders-universitetet och förlades till Helsingfors, dit dess flyttning skulle ske påföljande år. Den 6 oktober 1828 vidtogo äfven de akademiska föreläsningarna här-städes, till en början i hyrda lokaler, medan nya praktfulla hus i stadens bästa delar för de husvilla vetenskaperna upp-fördes. År 1832 var universitets-byggnaden färdig, och blef den 19 juni högtidligen invigd.

Stadens historia sedan dess upphöjelse till hufvudstad innefattas, såsom redan i början af denna öfversigt nämndes, till väsentlig del af de data, som röra dess inre och yttre utveckling. Märkligare historiska tilldragelser hafva nämligen äfven under denna period icke timat här. Besök af landets regenter och det regerande husets medlemmar samt festligheter och glädjebetygelser med anledning af dessa tilldragelser hafva väl ofta fägnat det unga Helsingfors, men sådana afbrott i dess hvardagslif torde få anses mindre historiska än likartade händelser under forna dagar i provinsstaden. Hvad åter beträffar tilldragelser sådana som landtdagar o. dyl. kunna dessa rättare hänföras till hela landets historia än till hufvudstadens.

Hålla vi oss sålunda vid historien om Helsingfors' utveckling, så visar sig denna ha varit stadd i jemnt stigande och har i flere afseenden varit hastigare än i någon annan stads- eller landskommun i vårt land. — Så har redan stadens bebyggda område utvidgat sig öfver nästan hela den halfö, på hvilken staden anlades. Medan Gloet ännu en tid bortåt stod qvar innan det hunnit utfyllas, utbredde sig den växande staden söderut öfver tredje stadsdelen som derigenom blef och i början äfven kallades „Förstad“, och

dervarande torg, Kaserntorget, bar länge namnet Förstadstorget. Sedan kom femte stadsdelen, Nystaden, och namnet „Förstadstorget“ öfverflyttades på Trekanten, som än i dag någon gång får heta så. Mot slutet af 1820-talet hade man hunnit till begravningsplatsen, som nu af den växande staden omringades och därför måste öfverges. För de döda uppsöktes ett ännu aflägsnare hvilorum, det nuvarande, hvilket för sin bestämmelse invigdes den 22 oktober 1829. Och i våra dagar har Helsingfors utsträckt sina bygnader ända till portarna af äfven detta fridhem.

En icke ringa del af stadens område har ända till senaste tid varit blott provisionellt reglerad och dessa s. k. arrendetomter voro blott villkorligt mot en årlig afgift upplåtna till bebyggande. Nu mera äro dock äfven dessa delar så godt som alla definitivt intagna i den nya stadsplan, som år 1875 den 9 april stadfästes, och arrendetomterna komma småningom att öfvergå i enskildes ego.

Enligt denna nya plan är staden indelad i åtta stadsdelar, hvilka nästan alla skiljas från hvarandra genom öppna platser eller esplanader. Dessa sistnämnda äro något, hvaröfver Helsingfors med fog kan berömma sig; ty ej blott att de sommaren igenom utgöra en prydnad och en vederqvickelse för staden, de minska äfven i betydlig grad möjligheten af en vidare utsträckt eldfara.

I anseende till bygnadssättet är staden vidare, enligt den gällande bygnadsordningen, delad i egentliga staden och förstäderna; men denna skilnad, ehuru den redan ingick i en tidigare bygnadsordning, känner man icke till i det dagliga lifvet, utan betraktar alla de bebyggda delarna såsom en enda stad; blott det lilla området mellan brunns-parken och observatoriiberget kan genom sitt afskilda läge anses bilda en förstad och kallas äfven vanligen Brunnshus-förstaden.

En följd af stadens hastiga utvidgning har naturligtvis varit att bygnaderna icke alltid hafva storstads-karakter. Det är egentligen första och andra stadsdelen som omfatta den s. k. „stenstaden“; i stadens aflägsnare delar påträffar man deremot nästan uteslutande trähus, och dessa qvarstå äfven i stadens midt till icke ringa antal, ehuru deras försvinnande härifrån endast är en fråga om tid. Ty byggnadsordningen tillåter icke mera uppförandet af trähus i stadens centralare delar, och för hvarje år måste äfven några sådana lemna rum för stora stenhus, hvilka allt mer skola styrka Helsingfors' ännu af mången betviflade rätt att räkna sig som storstad.

År 1870 var vid anställd räkning de bebygda gårdarnas antal 1,078. På dessa funnos 3,625 hus, deraf 2,296 boningshus och 1,329 uthus o. dyl. Stenhusens antal utgjorde häraf 518 eller 14 $\%$, hus af trä och sten funnos 73, eller 2 $\%$; resten var trähus. Ungefär 80 $\%$ af dessa byggnader hade endast en våning. — Sammanlagda värdet af stadens samtliga byggnader upptogs vid samma tid efter låg beräkning till 31 $\frac{1}{2}$ million mark; bland dem då de publika byggnaderna till något öfver 8 millioner.

I jemnbredd med stadens utveckling till omfång har gått en hastig stegring af folkmängden. Under det första årtiondet efter den nya tidens inbrott hade antalet invånare ungefär fördubblats, så att det år 1820 uppgick till 7,021 personer. Tjugu år senare, år 1840, hade befolkningen åter en gång fördubblats, den uppgick då till 16,592. År 1853 hade redan siffran 20,000 öfverskridits; men derpå kommo krigsåren, under hvilka staden väl genom en här förlagd talrik militärstyrka var starkare befolkad än må hända någonsin derförinnan, men under hvilka den egentliga folkmängden led en ansenlig förminskning. Beloppet af denna

minskning kan dock ej med säkerhet angifvas, enär de båda källor man eger att tillgå för folkmängds-statistiken, tabellverket och mantalslängderna, afvika från hvarandra i icke ringa mån. Vi anföra därför icke heller några data rörande folkmängdens ökning under de år, som följde närmast efter kriget, utan hålla oss hellre till resultatet af den år 1870 verkställda folkräkningen. Enligt denna egde hufvudstaden nämnda år den 1 mars en befolkning af 32,113 personer, bland hvilka dock icke-finska undersåtar uppgingo till ett antal af 5,055. — Sedan folkräkningen torde stadens befolkning ha ökats med mer än 6,000 personer, hvarför den vid 1875 års slut kan uppskattas till ett antal af minst 38,000, alltså äfven med afdrag af utlänningar till minst dubbelt mot 1840 och tio gånger så mycket som vid århundradets början.

Denna starka folkökning är i väsentlig mon orsakad af inflyttningar och den tid är sålunda längesedan förbi, då Forsius kunde på tal om Helsingfors' förträffligheter yttra: „Med ett ord, denna trakt eger alltid ett friskt luftdrag, njuter oftare af svalkande fläktar än af stormar, och solens strålar drifva här den frodiga säden fortare och ingalunda senare till mognad än i länderna söder om hafvet. En naturlig följd häraf är att bland infödingarne flere årligen födas än dö, och att äldre personer här för sina barn kunna framställa både far och farfar såsom lefvande förebilder, inskräpa hos dem desses lärrika sägner och ordspråk, samt sålunda tillvägabringa att det yngre släktet anser sig tillhöra samma tidsålder som deras förfäder“. Väl eger det ännu sin riktighet att „flere årligen födas än dö“, men för öfrigt har statistiken uppvisat ohållbarheten i de flesta detaljerna af denna idylliska målning. Dödligheten är relativt taget i Helsingfors ganska stark, och „äldre

personer“ finnas här proportionsvis ganska få, ja af man-kön öfver 50 år eger staden i förhållande till sin folkmängd blott hälften så många som det öfriga Finland. Detta för-hållande har sin naturliga förklaringsgrund i härvaron af en talrik militär samt skol- och universitetsungdom, hvilka göra åldersklasserna 15—50 till vida större här än för öfrigt i landet. Och hvad „far och farfar“ beträffar, torde det vara jämförelsevis högst få Helsingforsbor, som få glädja sig att deras „lärorika sägner och ordspråk“ ty endast 30 procent af stadens invånare äro födda här. Helsingfors eger sålunda en ännu mera blandad befolkning än till och med Paris och Petersburg, ty i dessa städer utgör den infödda befolkningen resp. 37 och 31 procent.

Såsom landets hufvudstad, och säte för en mängd centrala verk, universitetet m. m., måste naturligtvis Hel-singfors draga till sig en god del af det öfriga landets in-telligens och eger sålunda en relativt taget stor ståndspers-sonsklass. I följd häraf hafva handel och industri länge nog fått i främsta rummet anstränga sig att tillgodose den ständigt stigande konsumtionen i staden och på Sveaborg, hvarför äfven dessa näringar icke förut kunnat göra särdeles stor insats uti varu-utbytet med utrikes ort. Med de inre delarna af landet kunde icke heller en vidsträcktare handel uppkomma så länge förbindelsen mellan dem och det långt ut belägna Helsingfors icke blifvit på något sätt underlät-tad. Men så snart detta skett och staden genom jernvä-gar kunnat utvidga sitt handelsområde, dröjde icke äfven på detta område en stegring att visa sig. Visserligen har stadens egen handelsflotta, allt sedan de under orientaliska kriget lidna förlusterna blifvit ersatta, icke ökats utan stod år 1875 i lästetal t. o. m. lägre än 1856; men märkas bör dervid, att denna flotta nu mera till icke ringa del består

af ångfartyg, hvilka naturligtvis kunna förmedla ett betydligt större varu-utbyte än segelfartyg af motsvarande storlek. Deremot har sjöfarten öfver hufvud stigit i ganska stark progression och likaledes visar varu-omsättningen med utlandet en storartad stegring. Sålunda hade värdet af ut- och införda varor år 1875 stigit till sex gånger högre än hvad det var år 1860, medan Åbos omsättning samtidigt blott fördubblats och ej ens Viborgs i förhållande stigit fullt så mycket som Helsingfors'.

Det är påtagligt att orsaken till denna stegring förnämligast bör sökas uti de lättade kommunikationerna. Emellertid bör det icke förbises att äfven den industriela produktionen i sjelfva staden gått betydligt framåt genom anläggande af flere större fabriker och verkstäder, hvarjemte ock kan erinras att flere stora i det inre af landet anlagda fabriker antingen helt och hållet eller till större delen äro bygda på Helsingfors-kapital, och härifrån administreras. Och för framtiden kan man äfven hoppas en än större industriell utveckling i hufvudstaden, allt efter som de skrankor falla, hvilka omgärdat näringsfriheten.

Vid sidan af den stigande affärsrörelsen och välmågan har äfven en annan mindre glädjande stegring visat sig, nämligen i fattigdom, laster och brott, något som vid stadens hastiga tillväxt icke kan förefalla förvånande. Men med den tilltagande nöden har äfven beredvilligheten ökat att bispringa de lidande och att genom kraftiga åtgärder söka förebygga det onda. Utom den legala fattigvården, hvars utgifter stiga till ansenliga summor, utvecklas i hufvudstaden en ganska vidsträckt privat välgörenhet, representerad af en fruntimmersförening, ett hem för obotligt sjuka, en diakonissanstalt, flere större och mindre „syföreningar“ o. s. v. Och vore det möjligt att få

en öfversigt af alla de milda gåfvor, som vid otaliga tillfällen till förmån för „nödlidande“, för „välgörande ändamål“ för „pauvres honteux“, åt „de fattiga till julen“ o. s. v. årligen ja månadtligen insamlas genom kringburna eller framlagda listor, genom uthängda sparbössor, genom baler, konserter, spektakler m. m., så skulle man sannolikt få ihop otroliga summor. Icke heller bör förglömmas, att Helsingfors utom för sina egna fattiga ofta nog offrat betydliga summor till lindrande af nöden i de delar af landet, hvilka lidit af missväxt. Så samlades t. ex. år 1862 på 11 dagar (den 2—13 oktober) omkring 100,000 *Fmk* och två månader senare hade insamlingarna stigit till dubbelt så mycket. Med än betydligare summor torde Helsingfors ha bidragit till lindrande af den svåra nöden 1867—1868, dels genom direkt penningehjelp, dels genom underhåll af arbetsinrättningar m. m.

Säkrare om än mera långsamt verkande botemedel mot nöd och elände äro de åtgärder, som vidtagits för att dels lära den arbetande befolkningen taga vara på sina besparingar, dels ock i öfrigt utrusta den samma med kunskaper, hvilka kunde underlätta arbetarens fortkomst och genom sitt förädlande inflytande besegra råhet och lägre begär. I dessa afseenden har Helsingfors ingalunda blifvit efter sin tid. Sedan femtio år tillbaka finnes här en sparbank och nyligen har en ränte- och kapitalförsäkringsanstalt trädtt i verksamhet. Hvad folkundervisningen beträffar bedrifves den numera uti fyra högre och nio lägre folkskolor, hvarjemte i „förberedande skolor“ undervisas åtskilliga försummade barn.

Dessutom finnes ännu i staden en söndagsskola och två småbarnsskolor. Af de sistnämnda stiftades och säkerställdes den ena genom donationer af stadens

borgerskap till minne af tvenne kejserliga besök 1842 och 1866 samt trädde i verksamhet 1847; den bär namnet „Marias asyl.“ Den andra är grundlagd genom donation af en ritlärare Sedmigradsky, uppkallad efter honom och öppnad 1859. Slutligen har „föreningen för konstfliten i Finland“ här öppnat en slöjdskola, afsedd att meddela undervisning i de ämnen som äro af nöden för utbildande af en högre yrkesskicklighet.

Äfven utom skolorna har man på mångfaldigt sätt sökt utbreda kunskaper och förädling bland de arbetande klasserna. Ett folkbibliotek, först grundadt genom frivilliga bidrag och nu mera öfverlåtet till staden, erbjuder dessa klasser en lämplig läsning, hvarjemte i de med biblioteket förenade läsesalarna tillgång beredes dem till flere af den periodiska pressens alster. Frivilliga brandkåren äger likaledes ett bibliotek och en läselokal, der äfven stundom vid kårens veckomöten föredrag hållas. Dylika folkeliga föredrag hafva äfven under en lång följd af år under läseterminerna så godt som regelmässigt hållits af studenter en gång i veckan på svenska och lika ofta på finska och dessa föredrag hafva äfven lyckats värfva sig en icke ringa åhörarkrets. Ännu ett tillfälle till inhemtande af vetande erbjudes vid de s. k. „arbetarsamqvämen“, hvilka om vintrarna anställas ungefär hvar fjortonde dag, och der vanligen flere hundra personer samlas för att mot en ringa afgift åhöra något kortare föredrag eller vokal- och instrumental-musik, samt sedan stundom i den rymliga studenthussalen gladt svänga om i dansens ringar. — Till dessa samqväm ega egentligen blott de tillträdde, som äro medlemmar af frivilliga brandkåren eller någon bland de talrika arbetarföreningar som ingåtts för

ömsesidigt understöd och befordrande af medlemmarnas förkofran i god sed.

Till åtgärderna för den arbetande klassens höjande i ekonomiskt och sedligt afseende kan man ännu med fog räkna inrättandet af ett utskänkningsbolag, hvilket satt som sitt mål att utrota den förderfliga krogrörelsen och hämma fylleriet.

Då i Helsingfors sålunda i många afseenden visat sig ett varmt intresse för det allmänna bästa, kunde det synas förvånande, att ännu för icke så länge sedan man ofta nog beskyldde hufvudstadens invånare för „bristande kommunalanda“. Emellertid är det lätt att inse hvarifrån ett dylikt klander kunnat taga sitt upphof. Såsom redan nämndes är det endast en ringa del af stadens befolkning som härstädes är barnfödd och hos hvilken man således ens kan begära det intresse för och den kännedom af rent lokala angelägenheter, som alstras endast långsamt och knappast kan väntas t. ex. af en från främmande ort hitflyttad tjänsteman. Än viktigare var den omständigheten att ända till den nya kommunalförfattningens införande största delen af stadens utlagor och dermed äfven afgörandet af stadens angelägenheter var åhvälfdt „borgerskapet,“ hvilket, i förhållande till den öfriga talrika befolkningen af tjänstemän o. a., här icke på långt när kan sägas ega samma betydelse som i landets andra städer. För mången bland borgerskapet måste dervid då helt naturligt känslan af den ojemna beskattningen taga försteget framför intresset att begagna sin röst vid afgörandet af stadens angelägenheter; ty under orientaliska kriget kunde det t. ex. inträffa att borgarnes taxering, just då deras rörelse var hämmad, steg till ej mindre än sex gånger dess vanliga belopp. — Under sådana förhållanden kan man väl med skäl i Helsing-

fors' historia räkna en ny och löftesrik period från den dag då, vid den nya kommunalförfattningens införande, början af utgifter för ändamål, som kommo alla till godo, äfven fördelades lika på alla, och på samma gång den stora del af stadens invånare, som förut stod alldeles utanför stadens angelägenheter, nu mera äfven indragits i det kommunala lifvet för att deri göra sin insats af intresse och insigter.

Också har, allt sedan de 48 stadsfullmäktige från början af 1875 togo stadens angelägenheter om hand, ett vidlyftigt omorganiseringsarbete tagit sin början. Många frågor, som legat oafgjorda i förväntan på den nya institutionen, skola nu finna sin lösning, många allmänna företag påkalla nu att utföras. Man kan således med säkerhet förutse att innan alltför många år förflutit Helsingfors skall hafva ytterligare betydligt utvecklat sig och dess angelägenheter uudergått en väsentlig omgestaltning.

Af stadens nuvarande organisation ge vi äfven därför här endast en flyktig öfverblick.

Stadens ekonomiska, administrativa och judiciella förvaltning handhafves i Helsingfors, liksom i Finlands öfriga städer af „Borgmästare och råd“, ehuru dock ärendenas mångfald och omfång föranledt dels en delning af stadsstyrelsen på flere afdelningar, dels ett öfverlemnande af en del ärenden åt permanenta kommissioner. Af stadens två borgmästare är politieborgmästaren ordförande i magistraten, som handhar den ekonomiska och administrativa förvaltningen. I magistraten äro i vissa fall justitieborgmästaren och alla rådmän ledamöter, i andra fall sitta deri endast en justitie- och de tre politierådmännen. De judiciella målen behandlas af rådstufvurätten dels i dess helhet (justitieborgmästaren och de sex justitierådmännen) dels vid

någon af rättens tre afdelningar, deri då utom rådmännen äfven notarier deltaga i ärendenas behandling.

Polisen, som vårdar allmänna säkerheten i hufvudstaden, har till chef en polismästare som tillhör militären och under honom en under- eller civilpolismästare. Tvenne ledamöter i poliskammaren utses årligen af guvernören i samråd med magistraten. För bevakningen finnas 3 kommissarier, 9 öfverkonstaplar och 68 konstaplar.

Brandverket öfvervakas af en brandkommission, der politieborgmästaren förer ordet. Brandkåren består af en öfverbrandmästare, en underbrandmästare, två sprutmästare och 60 brandkonstaplar. Förutom denna ordinarie brandkår eger hufvudstaden äfven en frivillig, bestående af medlemmar ur olika samhällsklasser och fördelad i en släckningsdivision med sex och en bergningsdivision med fyra kompanier. Kåren väljer sjelf sitt chefskap och har allt sedan sin stiftelse 1863 med mycken utmärkelse deltagit i hämmandet af flere eldsvådor.

Vidare äro tillsatta en inqvarteringskomité, en fattigvårds- och en folkskoledirektion, hvarjemte innan kort en sundhetsnämnd torde träda i verksamhet.

Redan af denna korta öfverblick synes att de kommunala angelägenheterna äro särdeles vidtomfattande, och det är då icke heller att förundra sig öfver om stadens utgifter uppgå till ganska ansevärliga belopp. Aflöningar, allmänna arbeten och i synnerhet inqvartering utgöra de förnämsta utgiftsposterna i stadens budget. Inkomsterna åter utgöras förnämligast af arrenden samt afgifter lagda på handel och sjöfart. Hvad som brister måste fyllas genom taxering. Oaktadt denna, såsom redan är nämnt, hittills så godt som uteslutande träffat borgerskapet, har dock bördan kunnat bäras utan att i särdeles nämnvärd grad

stadens kredit behöft anlitas; för de tid efter annan upptagna lånen utgjorde ränta och amortering år 1875 blott 21,649 *Fr.* 12 *sk.*, en obetydlighet i förhållande till stadens budget i dess helhet. Först innevarande år har staden för inköpet af vattenledningen nödgats upptaga ett större lån å halfannan million *Fr.*

Vi afsluta här vår korta öfversigt, der vi endast upptagit de väsentligaste data, som belysa hufvudstadens utveckling. Mera detaljerade upplysningar finner den intresserade läsaren i efterföljande tabeller. Vi tillägga här endast några ord om Helsingfors' kyrkliga förhållanden.

Största antalet af Helsingfors' invånare tillhör stadens „evangelisk-luterska svenska och finska församling“, underlydande liksom stadens öfriga luterska församlingar domkapitlet i Borgå. Helsingfors har haft sin egen pastor allt ifrån stadens grundläggning, men år 1652 förordnade drottning Kristina att pastor i staden i ersättning för minskad kronolön skulle erhålla äfven Helsingfors församling såsom annex. Denna förening egde bestånd ända till år 1865, då Helsingfors åter blef skildt pastorat. Enligt bestämmelse af år 1852 tjenstgöra i denna församling en pastor, två kapellaner, två komministrar och en ständig pastorsadjunkt. — Fråga har flere gånger förevarit om den stora församlingens delning efter nationaliteterna uti en svensk och en finsk, men denna delning har icke ännu vunnit öfverhettlig bekräftelse. — Den tyska församlingen är ganska ung. I januari månad 1830 beviljade domkapitlet åt här bosatte främlingar, att lutersk gudstjenst på tyska språket för dem finge förrättas. Genom kejserlig skrifvelse af den 6 augusti 1858 erhöles de tillstånd att bilda en egen församling och sjelfve välja och antaga sig en egen pastor. — Andra luterska församlingar som hafva hvar sin pastor eller predi-

kant äro: gardesbataljonens, kaderekipagets, fånghus-, dårhus- och estnisk-lettiska militär-församlingen.

Genom hit efter 1808 talrikt inflyttade ryssar har den grekisk-ryska församlingen småningom uppkommit och så tillvuxit att dess äldre kyrka för omkring femton år sedan icke mera var tillräcklig utan en ny denna tid begynte uppföras. — En katolsk kyrka finnes ock i staden, men begagnas nästan uteslutande af de inom härvarande ryska militär befintliga katoliker. Af de egentliga stadsboarne tillhöra blott några få personer denna trosbekännelse.

I. Stadens yttinnehåll och folkmängdens koncentration i förhållande dertill.

(den 1 mars 1870).

Stadsdel *)	Arealvidd i		Folk- mängd	Folktäthet	
	tunnland	kvadratfot		Antal per- soner på hvarje tunn- land	På hvarje person be- löper sig qv.fot
Första	45,50	2,547,970	4,172	91,7	611
Andra	66,20	3,707,180	5,436	82,1	682
Tredje	82,36	4,614,106	7,719	93,7	598
Fjerde	51,83	2,902,421	4,444	85,7	653
Femte	53,11	2,973,964	5,321	100,2	559
Sjette	55,43	3,104,080	1,479	26,7	2,098
Gator, torg o. öppna platser	139,40	7,806,400	—	—	—
Kaisaniemi o. botaniska trädgården	36,80	2,049,600	31	0,8	66,116
Brunnsparken	58,45	3,273,200	221	3,8	14,811
Villan Lugnet	30,00	1,680,000	295	9,8	5,695
Begravningsplatsen och Lappudden	93,11	5,214,160	148	1,8	35,231
Broholmen	12,20	683,200	404	33,1	1,691
Kampen, Gardesträd- gården m. m.	258,41	14,470,960	101	0,4	143,277
Summa Staden	982,80	55,027,241	29,771	30,3	1,848
Stadens uteg. o. holm.	2,438,40	136,550,400	2,342	1,0	58,295
Hela Summan	3,421,00	191,577,641	32,113	9,4	5,965

*) Ofvanstående indelning i stadsdelar motsvaras på följande sätt af nu gällande:

- I = nuvarande I utom kvarteren mellan Nikolai- och Unionsgatan.
- II = " II jemte samma kvarter.
- III = " III & VIII samt kvarteren 60—64.
- IV = " IV utom kvarteren 62—64.
- V = " V & VI utom kvarteren 60—61.
- VI = " VIII.

2. Antalet gårdar, hus eller byggnader och rum.

(den 1 mars 1870).

Stadsdel	Gårdar	Hus eller byggnader					R u m			På hvarje person belö- per sig eldade rum*)
		Af sten	Af sten o. trä	Af trä	Summa	Deraf bebodda	Eldade	Kalla	Summa	
Första	136	117	19	385	521	334	3,359	1,637	4,996	0,80
Andra	132	165	22	325	512	330	4,017	1,736	5,753	0,74
Tredje	263	114	20	705	839	498	4,514	2,775	7,289	0,58
Fjerde	164	38	4	499	541	361	2,502	1,524	4,026	0,56
Femte	249	36	2	611	649	479	2,402	1,426	3,828	0,45
Sjette	62	20	1	171	192	108	473	258	731	0,32
Tölö villorna . . .	35	17	2	162	181	101	684	344	1,028	0,43
Villorna n.om Lån- ga bron	26	9	3	112	124	62	414	214	628	0,38
Holmarna	11	2	—	64	66	23	51	29	80	0,93
Summa	1,078	518	73	3,034	3,625	2,296	18,416	9,943	28,359	0,57

*) Om kasernerna i tredje stadsdelen utelämnas ur räkningen blir medeltalet för denna stadsdel 0,77 och för hela staden 0,60.

Af gårdarne tillhörde:

Finska kronan	26	73.
Ryska "	8	
Staden och dess skilda församlingar	30	
Särskilda korporationer och bolag	9	
Embets- och tjenstemän samt deras enkör	208	
In- och utrikes-handlande	155	1005.
Fabrikanter och handverkare	204	
Öfrige näringsidkare	45	
Sjöfarande	34	
Alla andra	359	

3. Befolkning den 1 mars 1870 fördelad efter A. Födelseort.

Födelseort	Antal personer	I % af befolkningen	Födelseort	Antal personer
Helsingfors	9,708	30,23	Östersjöprovinserna	917
Nylands län	8,519	26,53	Öfriga ryska guvernement	2,661
Åbo o. Björneborgs län	2,435	7,58	Polen	332
Tavastehus län	2,407	7,50	Sverige	515
S:t Michels „	597	1,88	Norge	15
Viborgs „	888	2,77	Danmark	23
Kuopio „	537	1,67	Tyskland	223
Vasa „	1,863	5,80	Schweitz	14
Uleåborgs „	371	1,15	Stor-Britannien . .	10
Finland utan närmare lokaluppgift	58	0,18	Öfriga länder . . .	20
Summa	27,383	85,27	Summa	4,730
			I % af befolkningen	14,73

Främmande länders undersåtar

(den 1 mars 1870).

Statens namn.	Mankön	Qvinkön	Summa
Ryssland	3,512	920	4,432
Sverige	182	233	415
Norge	2	1	3
Danmark	5	7	12
Tyskland	84	73	157
Schweitz	5	9	14
Storbritannien	11	7	18
Frankrike	1	1	2
Italien	1	—	1
Ungern	1	—	1
Summa	3,804	1,251	5,055

B. Modersmål.

Språk.	Stånds- personer	Lägre bor- gerskap och deras veder- likar	Alla andra	Summa	I % af be- folkningen
Svenska	4,214	7,077	7,011	18,302	56,99
Finska	340	2,964	4,996	8,300	25,85
Finska och svenska . . .	13	16	—	29	0,09
Ryska	700	1,152	2,026	3,878	12,07
Tyska	300	218	44	562	1,75
Danska och norska	18	7	—	25	0,21
Engelska	22	2	—	24	
Franska	16	—	—	16	
Andra romanska språk . . .	—	2	1	3	
Estniska	1	21	60	82	0,69
Ostfinska språk	—	5	134	139	
Ungerska	—	1	—	1	
Lappska	—	1	—	1	
Polska	20	59	209	288	0,90
Lettiska och littauiska . .	2	18	133	153	0,48
Hebreiska	4	90	168	262	0,82
Tatariska	—	3	44	47	0,15
Ziguenarspråk	—	—	1	1	
Summa	5,650	11,636	14,827	32,113	100,00

C. Religionsbekännelse.

	Mankön	Qvinkön	Summa	I % af be- folk- ningen
Luteraner	12,867	14,412	27,279	84,95
Reformerte och anglikaner . .	15	17	32	0,10
Greker och raskolniker	3,113	990	4,103	12,78
Katoliker	344	80	424	1,33
Öfriga kristna trosförvandter .	1	2	3	
Judar	123	103	226	0,70
Mohamedaner	41	5	46	0,14
Summa	16,504	15,609	32,113	100,00

D. Bildningsgrad.

Modersmål och stånd	Antal personer			I % af hela befolkningen		
	Läs- och skrifkunnige	Endast läs-kunnige	Öfver 10 år och icke läskunnige	Läs- och skrifkunnige	Endast läs-kunnige	Icke läs-kunnige
<i>Svenska:</i> Ståndspersoner . .	3,585	66	5			
Medelklass	4,176	1,665	14			
Alla andra	2,509	3,460	52			
Summa	10,270	5,191	71	41,64	39,96	18,40
<i>Finska:</i> Ståndspersoner . .	277	8	2			
Medelklass	1,226	1,249	10			
Alla andra	1,437	2,920	58			
Summa	2,940	4,177	70	35,42	50,33	14,25
<i>Finska och svenska</i>	29	—	—	100,00	—	—
<i>Ryska:</i> Ståndspersoner . .	528	15	12			
Medelklass	728	105	64			
Alla andra	617	346	693			
Summa	1,873	466	769	48,30	12,02	39,68
<i>Tyska:</i> Ståndspersoner . .	254	2	—			
Medelklass	189	8	1			
Alla andra	30	9	4			
Summa	473	19	5	84,16	3,38	12,46
<i>Öfriga språk:</i> Ståndspersoner	68	3	—			
Medelklass . .	107	39	19			
Alla andra . .	111	144	310			
Summa	286	186	329	27,45	17,85	54,70
<i>Tillsammans:</i> Ståndspersoner	4,725	94	19			
Medelklass . .	6,442	3,066	108			
Alla andra . .	4,704	6,879	1,117			
Summa	15,871	10,039	1,244	49,42	31,26	19,32

E. Näring och yrke.

	Antal personer					I % af hela antalet				
	Närande		Summa	Deras familjer	Deras tjenstefolk	Summa	Närande	Familjer	Tjenstefolk	Summa
	Mankön	Qvinkön								
Civil tjenst, undervisningen och helsövården	1,225	221	1,446	2,417	991	4,854	9,54	17,86	28,93	15,11
Land- och sjöförvar	3,388	2	3,390	1,316	367	5,073	22,36	9,72	10,72	15,80
Litteratur och konst	122	24	146	113	54	313	0,96	0,84	1,58	0,97
Räntor och pensioner	271	580	851	1,100	571	2,522	5,62	8,13	16,64	7,85
Åkerbruk	111	5	116	161	65	342	0,77	1,19	1,88	1,06
Industri	2,869	663	3,532	3,999	651	8,182	23,31	29,55	19,94	25,48
Handel	519	131	650	773	437	1,860	4,29	5,71	12,76	5,79
Sjöfart	193	—	193	345	27	565	1,27	2,55	0,69	1,76
Landtransport	353	3	356	524	37	917	2,35	3,87	1,16	2,86
Arbetare, daglönare och diverse näringar	912	333	1,245	1,394	58	2,697	8,22	10,30	1,69	8,43
Studenter och skolelever från främmande orter	771	108	879	—	11	890	5,80	—	0,32	2,77
Utan uppgifven näring	113	161	274	597	139	1,010	1,81	4,41	4,06	3,14
Personer som åtnjuta vård och understöd	395	553	948	167	—	1,115	6,26	1,23	—	3,46
Oklassificerade	346	782	1,128	628	17	1,773	7,44	4,64	0,50	5,52
Summa	11,588	3,566	15,154	13,534	3,425	32,113	100,00	100,00	100,00	100,00

4. Handelsflotta 1850—1875.

(Segelfartyg under 5 läster äro icke inberäknade).

År	Fartyg		Deraf ångfartyg		Förolyckade		
	Antal	Läster	Antal	Läster	Antal	Läster	Värde <i>Frnc</i>
1850	28	2949	3	115	3	212	—
1	30	3038	3	115	2	81	—
2	30	2987	2	109	4	261	—
3	30	2990	2	109	—	—	—
4	20	1858	1	100	3	167 *)	—
5	63	2625	1	22	—	—	—
6	65	3023	2	32	5	154	12,000
7	45	2736	5	41	2	313	40,000
8	57	3528	8	235	—	—	—
9	54	3466	5	219	1	75	12,000
1860	51	3037	7	216	3	310	72,000
1	41	2470	8	227	4	214	50,000
2	39	2245	11	230	1	164	20,000
3	35	2066	8	226	3	497	150,000
4	47	2335½	10	236	2	79	14,000
5	52	2738	10	244	1	43	8,000
6	52	2637	13	317	3	147	28,000
7	53	2639	15	323	—	—	—
8	47	2434	14	318	3	170	32,000
9	44	2560	13	276	1	93	17,000
1870	51	3008	15	569	1	26	5,000
1	42	2650	17	762	—	—	—
2	40	2640	16	857	—	—	—
3	40	2801	19	882	1	141	—
4	45	2461	18	393	1	135	—
5	28	2312	19	465	—	—	—

*) Dessutom uppbringades af fienden 8 fartyg om tillsammans 920 läster och 404,800 *Frnc* värde.

5. Sjöfart 1856—1875.

A. Fartyg med och utan last.

År	Ankomna		Afgångna		Summa		I % af hela landets sjöfart
	Antal	Läster	Antal	Läster	Antal	Läster	
1856	218	11,832	162	9,496	380	21,328	8,0
7	416	20,008	392	17,817	808	37,825	11,3
8	209	12,347	141	9,301	350	21,648	7,0
9	440	22,556	477	24,139	917	46,695	13,4
1860	437	20,359	514	18,634	951	38,993	11,4
1	467	23,806	693	24,968	1,160	48,774	12,9
2	468	25,705	683	23,804	1,151	49,509	12,1
3	625	39,164	701	34,348	1,326	73,512	15,6
4	443	26,790	691	27,026	1,134	53,816	13,5
5	413	27,478	660	26,876	1,073	54,354	10,5
6	551	32,685	453	28,269	1,004	60,954	11,1
7	679	35,495	502	27,316	1,181	62,811	9,2
8	666	38,548	652	34,807	1,318	73,355	9,4
9	579	39,804	839	38,439	1,418	78,243	10,1
1870	534	41,462	474	39,109	1,008	80,571	11,5
1	569	59,926	729	48,136	1,298	108,062	14,6
2	668	61,178	868	59,357	1,536	120,535	12,9
3	710	70,066	815	67,411	1,525	137,477	13,6
4	880	85,332	980	85,779	1,860	171,111	14,3
5	747	66,555	885	65,709	1,632	132,264	12,2
Åbo 1856	165	6,354	131	6,410	296	12,764	4,8
1875	451	39,588	626	51,941	1,077	91,529	8,6
Viborg 1856	383	31,069	257	28,699	640	59,763	22,5
1875	753	79,212	719	79,623	1,477	158,835	14,7

B. Fartyg med last.

År	Ankomna		Afgångna		Summa		I % af hela landets sjöfart
	Antal	Läster	Antal	Läster	Antal	Läster	
1867	508	30,823	379	18,928	887	49,751	10, ₈
8	551	35,784	512	21,088	1,063	46,872	9, ₀
9	534	36,452	740	30,606	1,274	67,058	12, ₂
1870	479	33,699	409	32,524	888	66,223	13, ₃
1	495	40,072	628	37,913	1,123	77,985	15, ₇
2	576	47,326	747	47,253	1,323	94,579	15, ₁
3	573	48,601	731	55,011	1,304	103,612	15, ₇
4	723	60,593	890	73,292	1,613	133,885	17, ₂
5	665	55,110	754	50,060	1,419	105,170	14, ₉
Åbo 1867	345	20,679	463	19,173	808	39,852	8, ₇
1875	407	33,683	484	33,648	891	67,331	9, ₅
Viborg 1867	339	22,025	529	50,040	868	72,065	15, ₇
1875	427	30,443	664	74,959	1,091	105,412	14, ₉

6. Utrikes handel 1860—1875.

År	Import värde		Export värde		Summa omsättning		I % af hela landets		
	<i>Frnk.</i>	<i>nl.</i>	<i>Frnk.</i>	<i>nl.</i>	<i>Frnk.</i>	<i>nl.</i>	Import	Export	Omsätt.
1860	8,362,050	12	1,352,279	20	9,714,329	32	19,3	5,1	13,9
1	10,208,634	88	1,885,551	56	12,094,186	44	18,4	5,9	13,8
2	12,705,597	04	3,118,596	80	15,824,193	84	18,2	9,4	15,4
3	12,560,054	18	2,698,638	80	15,258,692	98	18,2	7,0	14,2
4	11,965,684	13	3,828,826	80	15,794,510	93	20,9	10,3	16,7
5	16,479,939	63	3,520,665	90	20,000,605	53	23,2	8,7	17,9
6	11,722,309	68	3,902,933	20	15,625,242	88	21,0	12,5	18,0
7	15,882,739	96	5,265,410	25	21,148,150	21	25,4	12,4	20,1
8	18,335,573	07	5,280,881	45	23,616,454	52	27,3	11,2	20,7
9	24,467,592	30	5,604,988	98	30,072,581	28	32,1	11,4	24,0
1870	21,559,200	70	5,671,064	53	27,230,265	23	32,4	12,8	24,6
1	20,566,266	98	4,654,535	93	25,220,802	91	31,2	10,2	22,7
2	27,711,316	62	4,619,931	15	32,331,247	77	33,7	9,1	24,3
3	33,754,873	92	8,939,803	45	42,694,677	37	39,6	16,1	30,3
4	41,086,764	84	9,684,660	30	50,771,425	14	27,7	10,4	21,0
5	50,009,378	74	8,161,493	87	58,170,872	61	31,7	9,6	24,0
Åbo 1860	7,744,855	50	2,136,022	52	9,880,878	02	17,8	8,0	14,1
1875	16,161,251	52	3,153,707	—	19,314,958	52	10,3	3,7	8,0
Viborg 1860	6,296,980	40	4,756,596	92	11,053,577	32	14,8	17,8	15,8
1875	37,281,777	56	24,975,027	60	62,256,805	16	23,6	29,3	25,6

Anmärkning. I uppgifterna för Viborg äro inberäknade rörelsen vid Björköunds, Vammelsuu och Jukkola tullbevaknings platser.

7. Industri 1850—1875.

	Handtverkerier		F a b r i k e r			
	Antal yrken	Mästare och arbetare	Antal	Verkmästare och arbetare	Tillverkningsvärde <i>Fmk.</i>	<i>nl.</i>
1850	40	1,431	32	408	954,737	80
1	39	1,362	35	585	1,439,650	—
2	46	1,325	35	677	1,583,351	92
3	47	1,303	36	628	1,282,843	80
4	43	1,312	37	722	1,440,358	88
5	40	1,243	35	588	889,446	20
6	41	1,266	37	730	1,095,613	20
7	42	1,343	43	954	1,639,309	16
8	44	1,239	44	816	1,563,498	88
9	44	1,275	46	700	1,163,108	16
1860	48	1,328	45	789	1,909,937	68
1	46	1,294	59	956	3,547,824	20
2	45	1,267	62	950	4,013,892	40
3	49	1,320	76	827	4,659,025	—
4	48	1,274	85	1,198	4,788,523	30
5	50	1,246	88	1,172	4,760,844	10
6	38	927	88	944	3,882,348	—
7	36	786	84	918	3,086,760	—
8	35	654	85	1,143	4,500,291	79
9	33	673	90	1,206	4,680,713	17
1870	32	688	97	1,409	5,395,808	61
1	31	665	137	1,555	6,568,581	32
2	36	767	133	1,804	7,882,899	99
3	35	756	140	2,271	8,939,338	24
4	37	843	152	2,390	10,641,029	11
5	36	846	150	2,943	12,759,648	61

Anmärkning. Minskningen af handtverkarnes antal härrör till en del deraf att åtskilliga handtverkerier drifvas med fabriksrättigheter.

8. Helsingfors stads utgifter och inkomster under år 1876.

(I sammandrag efter det af stadsfullmäktige fastställda förslaget).

Anmärkning. Stadens utgifter och inkomster äro ännu fördelade på åtskilliga olika fonder och kassor. Vi ha här endast bibehållit åtskilnaden mellan de fonder, hvilkas utgifter bestridas genom inkomster från trafiken m. m., och de till hvilka uttaxering sker. — För öfrigt bör nämnas att ingen uttaxering för 1875 egde rum, hvarför diverse utgifter, som eljes borde genom taxering betäckas, bestredos dels genom upptagande af ett kreditiv å 200,000 *Smk* dels genom förskott från „enskilda-medels-fonden“. Kreditivet skall nu återbetalas, men rörande förskotten uppgöres definitiv reglering först nästa år, hvarför ej heller alla de poster, som nu återbäras till „enskilda-medels-fonden“, äro i denna såsom sådana upptagna.

A. Aflöning-, bygnads- och enskilda-medels-fonderna.

Utgifter.

<i>Aflöningar och arvoden:</i>	<i>Fmk.</i>	<i>kl.</i>
Rådstufvurätten och magistraten	85,200: —	
Dess betjening, fiskaler, exekutions- verket	22,614: 16.	
Kamrerarekontoret	8,320: —	
Tolagskammaren och hamnkontoret	19,500: —	
Dessas betjening, mätarepenningar m. m.	11,828: 56.	
Ingeniörkontoret, trädgårdsmästare, skogvakt	6,920: —	
Läkare och diverse arvoden	4,670: —	
Stadsfullmäktiges kansli	10,000: —	
Stadshäktet	4,200: —	
Bidrag till poliskammarens aflöning	14,000: —	187,252: 72.
<i>Pensioner</i>		2,786: 67.
<i>Expenser</i>		7,000: —
<i>Räntor och afbetalningar å lån</i>		21,358: 48.
<i>Byggnader:</i>		
Underhåll och reparationer	5,500: —	
Hyror för upphyrda lokaler	6,200: —	
(deraf navigationsskolan 1,800, po- liskammaren 1,500).		
Eldnings- och lysningsämnen	11,150: —	22,850: —
<i>Allmänna arbeten:</i>		
Gator, torg och planteringar m. m.	63,804: —	
Hamnarna	37,100: —	
Redskapsskjul för friv. brandkåren	4,132: —	
Byggnadsmaterialer	18,000: —	123,036: —
<i>Renhållning af torg och allmänna platser</i>		10,360: —
<i>Diverse uppköp för häktet</i>		1,500: —
<i>Till diverse och oförutsedda utgifter</i>		12,000: —
Summa utgifter	388,143: 87.	
<i>Behållning till år 1877</i>		43,416: 64.
Summa	431,560: 51.	

Inkomster.

Förskott, som böra återbetalas	31,278: 20.
Hamnmedel	66,770: —
Tolagsmedel	226,400: —
Arrendemedel	74,951: 31.
Tomtören och tomtarrenden	11,561: —
Bura- och antagningsavgifter	5,000: —
Auktionsprovisioner, räntor och gerningsören	1,900: —
Bodhyror och mångleriafgifter	8,500: —
Sakören (jemte kronans till staden donerade andel)	5,200: —
<hr/>	
Summa	431,560: 51.

B. Öfriga fonder och kassor.

Utgifter.

Skulder:

Kassakreditiv i Föreningsbanken	209,500: —
Lyktmedelkassans skuld till stads-	
kassan	14,133: 67.
Brandkassans skuld till stadskassan	617: 26.
Folkskolekassans d:o d:o	17,628: 20.
	241,879: 13.

Skjuts- och båtsmansvakansmedel:

Båtsmansvakansavgift	576: —
Skjutshållningen: 15 hästar à 660 <i>Smf.</i>	9,900: —
	10,476: —

<i>Läkare- och barnmorskemedel</i>	2,142: 96.
--	------------

Lyktmedel:

Gaskontrollörens arvode	1,000: —
462 st. gaslyktor	39,893: 20.
152 st. terpentinlampor	18,000: —
	58,893: 20.

Chaussé-, landsväga- och brobyggnadsmedel:

Afbetalning å lån och räntor	13,150: —
Aflöningar	2,550: —
Underhåll af chausséen	5,200: —
„ „ landsvägar	2,500: —
	23,400: —

 Transport 336,791: 29.

Transport 336,791: 29.

Skolmedel:

Realskolan: hyresmedel för skola		
och lärare	9,300: —	
„ vaktmästare, inventa-		
rier m. m.	3,800: —	
Slöjdskolan	5,000: —	18,100: —

Brandkassan:

Aflöningar	28,550: —	
Bidrag till poliskammarens aflöning	15,300: —	
Hyra för lokaler åt manskapet . .	5,700: —	
Underhåll af hästar	6,442: 72.	
„ „ brandredskap	5,000: —	
„ „ allmänna brunnar	4,500: —	
Eldnings- och lysnings-ämnen . .	4,016: 60.	
Till gratifikationer och oförutsedda		
behof	3,000: —	72,509: 32.

Inqvarteringskassan:

Hyresmedel till officerare och mili-		
tär-tjenstemän	270,802: 85.	
Kanslirum (11 lokaler)	19,760: —	
Öfriga hyror	22,036: 09.	
Extra inqvartering	5,000: —	
Aflöningar	5,740: —	
Eldnings- och lysningsämnen . . .	15,460: —	338,798: 94.

Fattigkassan:

Understöd, ständiga och tillfälliga	45,000: —	
Kosthållning och beklädnad . . .	20,000: —	
Ved, inventarier m. m.	7,500: —	
Sjuk- o. dårvård samt medikamenter	10,000: —	
Aflöningar, arvoden, pension . . .	14,600: —	
Diverse	5,000: —	
Utgifter af räntor på donationer .	5,271: 88.	
Extra sjukvård	10,000: —	
Oförutsedda behof	10,000: —	127,371: 88.

Transport 893,571: 43.

Transport 893,571: 43.

Folkskolorna:

Aflöningar	46,156: —	
Hyror	2,700: —	
Material för undervisning och hand- arbeten	2,700: —	
Skolmöbel	1,500: —	
Ved och belysning	5,000: —	
Underhållskostnader	2,000: —	
Reparation af folkskolans hus	6,483: 60.	
Diverse kostnader	2,974: —	69,513: 60.

Feberlasarettet:

Hyra, ved, upplysning	4,200: —	
Kost, tvätt, medicin	4,350: —	
Aflöningar	2,070: —	
Diverse utgifter	1,200: —	11,820: —

Afkortning:

Inqvarteringskassan	4,300: —	
Öfrige fonder	10,700: —	15,000: —

Summa 989,905: 03.

Aflönings-, bygnads- och enskilda-medels-fonderna 431,560: 51.

Summa 1,421,465: 54.

Inkomster.

<i>Skjutsmedel:</i> Hyrkuskafgift	3,600: —	
<i>Chaussée-medel:</i> Chausséearrendet	15,400: —	
<i>Brandkassan:</i> Lösen för bankhusets tomt *)	14,688: —	
<i>Inqvarteringen:</i> Militiefondens bidrag	120,000: —	
Tolagsmedel	30,000: —	150,000: —
<i>Fattigkassan:</i> Behållning d. 1 jan. 1876	71,000: —	
Räntor	10,300: —	
Bouppteckningsprocenter	3,000: —	
Afgifter för lustbarheter	3,500: —	
Diverse andra afgifter	7,000: —	94,800: —

Transport 278,488: —

*) I förskott från „enskilda-medels-fonden“, dit denna inkomst rätteligen hör.

	Transport	278,488: —
<i>Folkskolorna</i> : Behållning d. 1 jan. 1876	31,518: 12.	
Statsbidrag	16,000: —	
Räntor	2,042: 76.	
Elevers skolafgifter	2,000: —	
För elevers handarbeten	557: 24.	52,118: 12.
<i>Feberlasarettet</i> : Behållning d. 1 jan. 1876	5,339: 94.	
Inkomst	200: —	5,539: 94.
Återstår att uttaxeras		653,758: 97.
	Summa	989,905: 03.
Aflönings-, bygnads- och enskilda-medels-fonderna	431,560: 51.	
	Summa	1,421,465: 54.

C. Sammandrag af utgifter.

(Oberäknadt skulderna från år 1875).

	<i>Fmk</i>	<i>pk</i>	I % af hela summan
Styrelse och förvaltning	176,019	39	15.5
Byggnader, hyror, belysning, värme	16,800	—	1.5
Sundhetsvård, renhållning, brunnar	37,242	96	3.3
Poliskammaren och häktet	36,500	—	3.2
Skolor	89,413	60	7.9
Samfärdsel (vägar, skjuts, hamnar &c.)	121,754	—	10.7
Gatlysning	60,043	20	5.3
Brandväsande	56,841	32	5.0
Fattige	127,371	88	11.2
Inkvartering	338,798	94	29.8
Skulder	34,508	48	3.0
Afkortning	15,000	—	1.3
Diverse	25,876	—	2.3
Summa	1,136,169	77	100.0

D. Taxeringen.

	<i>Fmy.</i>	<i>ni</i>	I % af hela summan	I % af summan utom skulderna
Skulder från 1875	241,879	13	37.0	—
Skjutshållning, vägar &c.	14,876	—	2.3	3.6
Helsovård	8,423	02	1.3	2.0
Gatlysning	58,893	20	9.0	14.3
Skolor	35,495	48	5.4	8.6
Brandverket	57,821	32	8.8	14.0
Inqvarteringen	188,798	94	28.9	45.3
Fattigvården	32,571	88	5.0	8.0
Afkortning	15,000	—	2.3	3.7
Summa	653,758	97	100.0	100.0

E. Inqvarteringen.

Hyresmedlen äro sålunda fördelade:

1 ogift generallöjtnant	à 3,185: 35. —	3,185: 35.
3 gifter generalmajörer }	à 3,135: 38. —	25,083: 04.
5 „ statsråd }	à 2,705: 37. —	2,705: 37.
1 ogift „	à 2,665: 40. —	42,646: 40.
12 gifter öfverstar }	à 2,135: 35. —	6,406: 05.
4 „ kollegiiråd }	à 1,574: 20. —	36,206: 60.
2 ogifter öfverstar }	à 1,164: 13. —	3,492: 39.
1 ogift kollegiiråd }	à 1,109: 25. —	76,529: 25. *)
22 gifter stabsofficerare }	à 719: 26. —	50,348: 40. *)
1 gift hofråd }	à 3,000—	
3 ogifter stabsofficerare	3,500 <i>Fmy.</i>) —	19,700: —
69 gifter subalternofficerare	4,500: —	
70 ogifter „		
6 chefspersoner, hyrda lokaler (à 3,000—		
4 gifter officerare, hyrda lokaler		
Summa <i>Fmy.</i>	270,802: 85.	

*) Till misräkningarna i dessa poster (— 9 *Fmy.* och + 20 penni) har utg. ingen skuld; de vållas af dylika i det af stadsfullmäktige fastställda förslaget.

9. Helsingfors stads skulder.

	Lånets ursprung- liga be- lopp		Oguldens återstod d. 31 dec. 1875	
	<i>Fmk</i>	<i>pk</i>	<i>Fmk</i>	<i>pk</i>
1. Lån af statsmedel för stadens „reglering“, beviljad 1812, lyftadt 1845—1847 med tillsammans 66,114 Rubel 28 ⁴ / ₇ kop. S:r . . . . . = Amorteras med 2% årligen eller <i>Fmk</i> 5,288.	264,000	—	105,312	—
2. Lån ur Finlands Bank för rådhusbyggnaden, lyftadt d. 1 oktober 1837 med 110,000 Rub. Banko assign. = Amorteras med 2% årligen eller eller <i>Fmk</i> 2,516. Å det oguldna kapitalet erlägges ränta efter 4%	125,714	—	30,112	—
3. Lån af statsmedel för chaussébyggnaden, lyftadt d. 1 maj 1863 med S:r Rubel 25,000 . . . . . = Årligen betalas en annuitet af <i>Fmk</i> 5,500, hvaraf 4% å oguldna skuldebelpet räknas såsom ränta och resten som amortering.	100,000	—	77,461	28
4. Chaussée-obligationer med 3,6% ränta. Serie A förfallen d. ¹ / ₂ 1875: <i>Fmk</i> 20,000 ” B ” ” ” 1885: ” 30,000 ” C ” ” ” 1895: ” 50,000 ” D ” ” ” 1905: ” 60,000	160,000	—	140,000	—
5. Skuldsedel till fröken E. Röö för en gård i kvarteret Iden. Årligen afbetalas 1,000 <i>Fmk</i> och 5% ränta på återstoden	—	—	3,000	—
6. Skuldsedel till enkefru L. Jägerskiöld för Mejlsans egendom. Årligen afbetalas 10,000 <i>Fmk</i> och 6% ränta på återstoden	—	—	20,000	—
Summa			375,885	28

Skulderna kosta staden under år 1876:

	Amortering.	Ränta.	Summa.
N:o 1	5,28: —	—	5,288: —
„ 2	2,516: —	1,204: 48.	3,620: 48.
„ 3	2,401: 55.	3,098: 45.	5,500: —
„ 4	—	5,040: —	5,040: —
„ 5	1,000: —	150: —	1,150: —
„ 6	10,000: —	1,200: —	11,200: —
<hr/>			
	Summa 21,205: 55.	10,692: 93.	31,898: 48.

Anmärkning. Olikheten mellan denna slutsumma och den sid. 68 upptagna vållas deraf att årligen till chaussée-obligationernas räntor och amortering uttaxeras 7,650 *Fmk*, således 2,610 *Fmk* mera än i år åtgår.

7. År 1876 har staden hos Föreningsbanken i Finland för inlösen af vattenledningen upptagit ett obligationslån å 1,500,000 *Fmk* hvarå erlägges 5% ränta. Amorteringen börjar efter 10 år och fortgår sedan under de följande 40 åren.

PLAN
AF
HELSINGFORS
1876.
upprättad af
C.Reuter
Civil-Ingenieur.
Helsingfors, G.W.Edlunds förlag.

- 1 STADSDELEN:**
1. Quarteret, Senatshuset.	18. Quarteret, Björnen.
2. " Gräfsinet.	19. " Rön.
3. " Seralen.	20. " Hjorten.
4. " Elefanten.	21. " Rådjuret.
5. " Leoparden.	22. " Böcken.
6. " Puntern.	23. " Fåret.
7. " Bällan.	24. " Stengeten.
8. " Uttern.	25. " Wäduren.
9. " Hermelinen.	26. " Ösen.
10. " Lofjuret.	27. " Luth. Nikolai Kyrkan.
11. " Björnen.	28. " Lejonet.
12. " Mulleaden.	29. " Rhinoceros.
13. " Igelkotten.	30. " Grökisk-Ryska Kyrkan.
14. " Buffeln.	31. " Grökisk-Ryska Kyrkan.
15. " Mården.	32. " Gåsen.
16. " Wildsvinet.	33. " Strutsen.
17. " Fasanen.	34. " Fåfånen.
- 2 STADSDELEN:**
35. Quarteret, Giraffen.	40. " Ekorren.
36. " Zebran.	41. " Kaninen.
37. " Dromedarien.	42. " Räfven.
38. " Enhörningen.	43. " Gazellen.
39. " Antilopen.	44. " Zebeln.
40. " Hamstern.	45. " Haren.
41. " Äsnen.	46. " Hältern.
42. " Elgen.	
43. " Kamelen.	

- 5 STADSDELEN:**
61. Quarteret, Örn.	89. Quarteret, Ugglan.
83. " Gåsen.	90. " Pelikonen.
84. " Strutsen.	91. " Höken.
85. " Fåfånen.	92. " Kråkan.
86. " Gläddan.	93. " Korpen.
87. " Gamen.	94. " Skadan.
88. " Fasanen.	113. " Trappen.
- 6 STADSDELEN:**
60. Quarteret, Iden.	119. Quarteret, Skogsgållan.
110. " Hockspiken.	120. " Hämplingen.
111. " Grönviskan.	121. " Snippan.
112. " Svärnan.	122. " Svansen.
113. " Snörpan.	123. " Svansens.
114. " Bofinken.	124. " Tärnan.
115. " Stigglan.	125. " Kolibri.
116. " Fasanen.	

- Allmänna platser och byggnader.**
A. Senatshuset.	Ao. Lyceum.
B. Riddarhuset.	Bo. Militär-Hospital.
C. Tull-Packhus.	Co. Bangården.
D. Hägeret.	Do. Gasverket.
E. Kejserliga Slottet.	EO. Universitets-Laboratorium.
F. Fruntimmers-Skola.	FO. Studenthuset.
G. Societetshuset.	Go. Nya Theatern.
H. Rådhuset.	Ho. General-Guvernörens residens.
I. Posthuset & Gen.-Guvern. Kansli.	Io. Våghuset.
K. Nikolai Kyrkan.	Ko. Ryska Milit. Magasin.
L. Alexanders-Universitetet.	Lo. Kokhus.
M. Universitets-Bibliothek.	Mo. Låne-Magasin.
N. Militär-Hospital.	No. Tyska Kyrkan.
O. Astronomiska Observatorium.	Qo. Skeppsvärf.
P. Allmänna Hospitalet.	Ro. Katholska Kyrkan.
Q. Grökisk-Ryska församl. Pastors-boställe.	So. Tillsämd Lutherisk Kyrka.
R. Folkskola.	St. Ryska Kyrkan.